

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS**

Vitalija Matulionytė

**TVARIOS ELGSENOS DARBE IR ASMENINIAME
GYVENIME SĄSAJOS**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: prof. Dr. Asta Savanevičienė

KAUNAS 2017

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

**TVARIOS ELGSENOS DARBE IR ASMENINIAME
GYVENIME SĄSAJOS**

Įmonių valdymas, 621N22001

MAGISTRO DARBAS

Darbą atliko

V MGAVL-5 gr. Vitalija Matulionytė
2016 12

Vadovas

prof. Dr. Asta Savanevičienė
2016 12

Recenzentas

prof. Eglė Staniškienė
2016 12

KAUNAS 2017

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

Ekonomikos ir verslo fakultetas

Vitalija Matulionytė

Įmonių valdymas, 621N22001

Baigiamojo magistro darbo „Tvarios elgsenos darbe ir asmeniniame gyvenime sąsajos“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

20 _____ m. _____ d.
Kaunas

Patvirtinu, kad mano **Vitalijos Matulionytės** baigiamasis magistro darbas tema „Tvarios elgsenos darbe ir asmeniniame gyvenime sąsajos“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

Turinys

SUMMARY	7
ĮVADAS.....	8
1. TVARIOS ELGSENOS DARBE IR ASMENINIAME GYVENIME PROBLEMINĖ ANALIZĖ	10
2. TVARIOS ELGSENOS DARBE IR ASMENINIAME GYVENIME DISKURSAS	18
2.1. Tvarumo samprata.....	18
2.2. Vidiniai ir išoriniai veiksniai darantys įtaką tvariai elgsenai	19
2.2.1. Vartotojiška visuomenė ir tvari elgsena	21
2.2.2. Organizacijos iniciatyvos, skatinančios tvarią elgseną.....	24
2.2.3. Individo nuostatų svarba tvariai elgsenai	26
2.3. Tvarios elgsenos raiškos asmeniniame gyvenime ir darbe požymiai.....	29
2.3.1. Išteklių taupymas.....	31
2.3.2. Rūšiavimas	37
2.3.3. Pagrindiniai tvarios elgsenos kriterijai darbe ir asmeniniame gyvenime	38
2.4. Tvarios elgsenos darbe ir asmeniniame gyvenime modelis	41
3. TYRIMO METODIKA.....	43
3.1. Tyrimo instrumentai	43
3.2. Tyrimo organizavimas.....	44
3.3. Tyrimo rezultatų validavimas.....	45
4. TYRIMŲ REZULTATAI IR DISKUSIJA	46
4.1. Demografinės charakteristikos	46
4.2. Bendrasis kriterijų vertinimas ir jų analizė.....	47
4.3. Bendrieji koreliaciniai rodikliai.....	59
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	67
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	69
PRIEDAI	73

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė	Trijų ramsčių modelis ir tvarumas	11
2 lentelė	Masinis vartojimas autorių mintimis	21
3 lentelė	Iniciatyvos skatinančios taupų vartojimą	25
4 lentelė	Vertybės sąvokos reikšmė	27
5 lentelė	Tvarus elgesys įmonėje	29
6 lentelė	Elektros energijos ir vandens taupymas	36
7 lentelė	Tyrimo dizainas	44
8 lentelė	Tiriamųjų demografinės charakteristikos	46
9 lentelė	Koreliacijos koeficiento reikšmių skalė	59
10 lentelė	Vertybių laikymosi ir tikslų įgyvendinimo koreliaciniai koeficientai	60
11 lentelė	Atliekų rūšiavimo ir išteklių taupymo koreliaciniai koeficientai	60
12 lentelė	Uždavinių suformavimo ir jų vykdymo bei tvarkos laikymosi koreliaciniai koeficientai	62
13 lentelė	Įsitikinimų laikymosi koreliacijos koeficientai	63
14 lentelė	Įstatymų ir taisyklių laikymosi koreliacijos koeficientai	64
15 lentelė	Bendravimo kriterijų koreliaciniai koeficientai	65

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 paveikslas	UAB „Klasmann-Deilmann Bioenergy“ tvarios elgsenos iniciatyvos	12
2 paveikslas	Išoriniai veiksniai darantys įtaką tvariai elgsenai	19
3 paveikslas	Vidiniai veiksniai darantys įtaką tvariai elgsenai	20
4 paveikslas	Asmeninio efektyvumo ir tvarios elgsenos asmeniniame gyvenime bruožai	23
5 paveikslas	Maslow poreikių piramidė	28
6 paveikslas	Organizacijos tikslų medis	31
7 paveikslas	Bendras vartojimas	32
8 paveikslas	Faktoriai darantys įtaką geresnei gyvensenai	34
9 paveikslas	5 atliekų tvarkymo žingsniai	37
10 paveikslas	Kriterijų teiginiai	40
11 paveikslas	Tvarios elgsenos darbe ir asmeniniame gyvenime modelis	41
12 paveikslas	Vertybių laikymosi kriterijai	48
13 paveikslas	Tikslų įgyvendinimas	49
14 paveikslas	Atliekų rūšiavimas bei išteklių taupymas	50
15 paveikslas	Uždavinių suformavimas ir jų vykdymas	51
16 paveikslas	Tvarkos laikymasis	53
17 paveikslas	Įsitikinimų laikymasis	54
18 paveikslas	Įstatymų ir taisyklių laikymasis	56
19 paveikslas	Bendravimas	58

Matulionytė, Vitalija. Interface of Sustainable Behavior at Work and Personal Lives. Master's Final Thesis in Enterprise Management / supervisor prof. dr. Asta Savanevičienė. Department of Management, the School of Economics and Business, Kaunas University of Technology.

Social Sciences: 03 S Management and Administration

Key words: sustainability, behavior, personal life, work, values, goals, task, preference, recycling, resources, order, beliefs, communication.

Kaunas, 2017. 73 p.

SUMMARY

Relevance of the topic. Sustainable behavior is constantly improving and popular research direction. It reveals how consumers are able to behave with discipline in society and personal life. Sustainable behavior consists of the ability to make use of existing services and products and to meet the basic needs that improve our quality of life in created environments. Sustainability is a very important acquisition ventures condition and purpose. It seeks to develop employees, their culture, their ability to grow and the desire to present a representative of your company. It's important that every employee feel comfortable at work, know their job, find everything you need for a productive job. Employers providing substantial resources for formation of workers' awareness of the importance of sustainable behavior in order to become a cost-effective and practical worker - it shows the issues of the day.

The object: interface of sustainable behavior at work and personal life. The aim - to establish links between sustainable behavior at work and personal life. The goals: 1) To define the concepts of sustainable behavior at work and personal life concepts; 2) Identify the characteristics of sustainable behavior in private life; 3) Define the characteristics of sustainable behavior at work; 4) Investigate the links between sustainable behavior at work and personal life.

An empirical study was conducted to explore the link between sustainable behavior at work and personal life. It is subject to qualitative and quantitative research methods - a questionnaire survey. Main findings: interaction with each other have the greatest significance of the respondents work and personal life (5.4 points), Criteria of values of compliance (5.3 points) and objectives goals (5.0 points), which bordering on a scale from 1 (strongly disagree) to 6 (strongly agree). Minimum significance - waste sorting and resource saving (3.7 points).

IVADAS

Tvari elgsena nuolat tobulėjanti ir populiarėjanti tiriamoji kryptis, kuri atskleidžia kaip mes, vartotojai, gebame disciplinuotai elgtis visuomenėje bei asmeniniame gyvenime. Nuo senų laikų buvo tikimasi, kad sutiktas gatvėje žmogus yra išsimokslinęs ir tvarus ne tik asmeniniame gyvenime bet ir savo darbo vietoje, o šį požiūrį suformavo paties asmens išorės įvaizdžio sukūrimas. Disciplina, tvarkingas ėjimas, mokėjimas bendrauti, išlaikyti tvarką ne tik ant darbo stalo bet ir namuose esančiuose kambariuose, ar net einant „išmesti“ šiukšles. Tvari elgsena susideda iš gebėjimo mokėti pasinaudoti esamomis paslaugomis ir produktais bei patenkinti pagrindinius poreikius, kurie gerintų mūsų gyvenimo kokybę sukurtoje aplinkoje. O taip pat siekimas sumažinti natūralių išteklių ir toksinių medžiagų naudojimą bei atliekų ar teršalų išmetimą viso produkto ar paslaugos gyvavimo ciklo metu tiek organizacijos aplinkoje, tiek ir asmeniniame gyvenime.

Tvarumo įgijimas yra labai svarbi įmonių gyvavimo sąlyga ir tikslas, kuriuo siekiama išugdyti darbuotojus, jų kultūrą bei gebėjimą tobulėti ir norą reprezentatyviai pristatyti savo įmonę. Tokius veiksmus apibrėžia požiūris ir gebėjimas sukurti bei išnaudoti įmonės augimui palankias sąlygas. Į tvarumą orientuotų įmonių iniciatyvų įgyvendinimas ir įtraukimas į visas įmonės veiklos sritis, gali sudaryti sąlygas darbuotojų vertybinėms nuostatomis tvaraus vartojimo srityje formuotis. Jos atsispindi ir kasdieninėje darbuotojų kaip vartotojų elgsenoje. Organizacijai svarbu, kad atvykęs darbuotojas į darbą jaustųsi patogiai, žinotų savo darbo vietą, rastų viską ko reikia produktyviam darbo atlikimui. Būtent šių dienų aktualijos ir parodo, kad darbdaviai skiria didelius išteklius darbuotojų sąmoningumo suformavimui apie tvarios elgsenos svarbą norint tapti „ekonomišku“ ir praktišku darbuotoju. Tad tvari elgsena pasižymi kaip svariu ir svarbiu bruožu ne tik asmeniniame gyvenime bet ir gebėjimu išmokti būti tvari darbuotoju darbinėje aplinkoje.

Problema. Kokios sąsajos tarp tvarios elgsenos darbe ir asmeniniame gyvenime?

Darbo tikslas: Nustatyti sąsajas tarp tvarios elgsenos darbe ir asmeniniame gyvenime.

Darbo uždaviniai:

- 1) Apibrėžti tvarios elgsenos darbe ir asmeniniame gyvenime sampratas;
- 2) Nustatyti tvarios elgsenos asmeniniame gyvenime požymius;
- 3) Apibrėžti tvarios elgsenos darbe požymius;
- 4) Ištirti sąsajas tarp tvarios elgsenos darbe ir asmeniniame gyvenime.

Darbo metodai: Mokslinės literatūros analizė (vadovėlių, monografijų, straipsnių, publikacijų analizė, sisteminimas ir apibendrinimas. Anketinė apklausa (apklausti 43 UAB „Transcom Worldwide Vilnius“ Viasat projekto darbuotojai, norint Ištirti sąsajas tarp įmonės iniciatyvų, skatinančių tvarią elgseną organizacijoje, ir asmeniniame gyvenime). Tyrimas vykdytas 2016 m. lapkričio 7 d. – 2016 m.

lapkričio 11 d. Taip pat demografinių duomenų rinkimas (lytis, amžius, socialinė padėtis, išsilavinimas, pajamos).

Darbo praktinis reikšmingumas ir pritaikymo galimybė. Darbo praktinis reikšmingumas siekia skleisti tvarios elgsenos sąsajas tarp asmeninio gyvenimo ir darbinės aplinkos, kuri yra svarbi UAB „Transcom Worldwide Vilnius“ Viasat projekto darbuotojams. Atliktas tyrimas atskleidžia respondentų požiūrį į tvarios elgsenos sąsajas tarp asmeninio gyvenimo ir darbinės aplinkos. Šis tyrimas suteikia įmonei galimybę bei gebėjimus ir profesines kompetencijas didinti ir gerinti darbuotojų veiklą įmonės vidinėje aplinkoje, taip skatinant apklaustųjų tvarios elgsenos glaudų derinimą asmeniniame gyvenime ir darbinėje aplinkoje atsižvelgiant į darbuotojų nuomonės analizę.

Baigiamajame darbe pasiekti tokie studijų rezultatai – paaiškintos pagrindinės teorijos bei sąvokos, atlikta situacijos analizė, sisteminti ir vertinami analizės rezultatai, surinkta bei suklasifikuota informacija reikalinga problemos sprendimui, parengtas tyrimo planas bei atliktas tyrimas, išanalizuotas ir interpretuotas darbo tyrimas, išanalizuota esama apklaustųjų nuomonė.

Darbo struktūra ir apimtis. Baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados, literatūros sąrašas, santraukos lietuvių ir užsienio kalbomis. Darbo apimtis – 73 puslapiai, pateikiama 19 paveikslų, 15 lentelių, 6 priedai, panaudotos literatūros sąrašą sudaro 60 mokslinės publikacijos.

1. TVARIOS ELGSENOS DARBE IR ASMENINIAME GYVENIME

PROBLEMINĖ ANALIZĖ

Reikalaujama darnumo, visuomenė bei įmonės kelia vieną iš didžiausių šių dienų iššūkių, kuris apima įmonių veiklą – apie įmonę sprendžiama ne vien tik pagal jos pelną ir darbo vietų saugumą. Vis labiau į įmonę yra žiūrima kaip į visuomeninį veiksni, vis labiau ji vertinama pagal tai, kaip plačiai organizacija atsižvelgia į ekologinius ir socialinius savo veiklos aspektus, kaip įmonė sugeba pateikti iniciatyvas darbuotojams, kad jie išlaikytų tvarią elgseną darbo aplinkoje bei savo asmeninėje erdvėje.

Kaip teigia Vokietijos Federacinės Respublikos kanclerė dr. Angela Merkel, - „Tvarumas remiasi aiškia premisa: Kad ir ateities kartoms užtikrintume galimybes vystytis, privalome sujungti ekonominį pajėgumą, socialinę atsakomybę ir natūralių gyvenimo pagrindų apsaugą. Tai, ką šiandien darome ar ką paliekame, neturi sumažinti mūsų vaikų ir vaikaičių gerovės bei galimybių gyventi nesuniokotoje aplinkoje. Todėl, mano tvirtu įsitikinimu, tvarumas turi būti traktuojamas kaip esminė gyvenimiško teisingumo dalis ir svarbi mūsų visuomenės ateities perspektyvos egzistavimo prielaida“ (2011).

Tvarumas reiškia sąmoningumą, supratimą, kad viskas pasaulyje yra susiję. Pasaulis, kuriame mes gyvename – „tai vieningas kompleksas, kuris turi būti suprantamas kaip visuma, kaip esminis ir pagrindinis aspektas. Kalbama ne vien tik apie aplinkos apsaugą, kalbama ne vien tik apie ekologiškus produktus ar ekonomiškus automobilius. Jei kalbama apie tvarumą, tai kalbama apie viską- tikrąja to žodžio prasme. Tvarumas reiškia visumą ar kitaip tariant planetą, tai reiškia gamtą, žmogų ir gyvūną, individą ir visuomenę, išteklius ir techniką, dabartį ir ateitį“ (Böcking ir Siebels, 2011).

Tvaraus vystymosi strategijoje darnus vystymasis apibrėžiamas kaip „dabarties kartos poreikių tenkinimas, nekeliant pavojaus ateities kartų galimybei patenkinti savuosius“. Kaip teigia Smith-Christensen (2009) ši koncepcija remiasi trimis pamatinėmis nuostatomis: aplinkos apsauga, dėmesingumu sociokultūriniais vyksmams ir ekonominiu tvarumu. „Darnus vystymasis yra tiesiogiai susijęs su pozityviais ir ilgalaikiais pokyčiais naudojant įvairius išteklius, siekiant pagerinti gyvenimo kokybę, užtikrinti saugią ir patikimą aplinką, sumažinti neigiamą poveikį aplinkai, paskatinti sveiką gyvenimą, atsakingą rūšiavimą, išsaugoti kultūrinį paveldą, didinti socialinę sanglaudą ir ugdyti atsakingą vartotojų elgesį“ (Organising Committee, 2012).

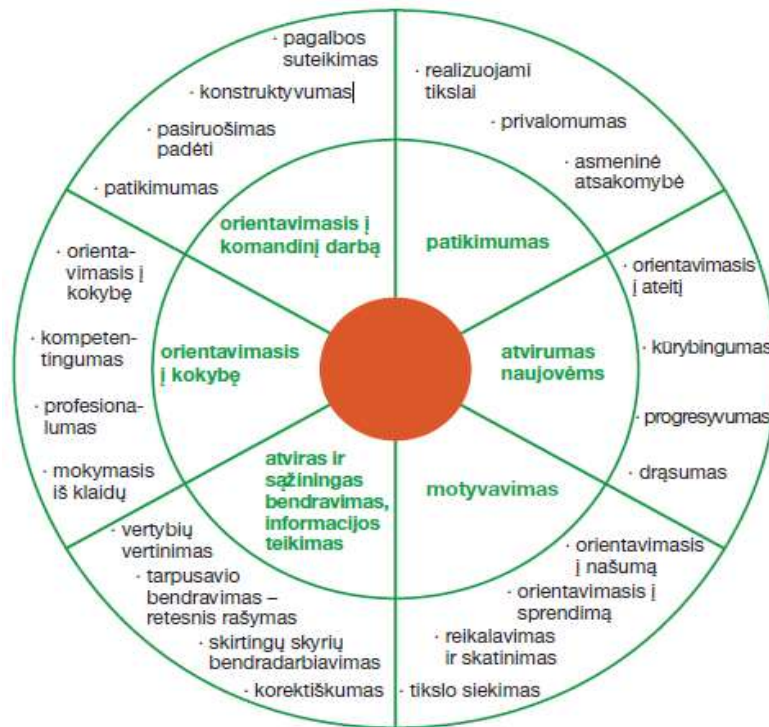
Europos Sąjungoje norint sustiprinti ekonominę padėtį buvo sukurtas „trijų ramsčių modelis“, kuris leido pabrėžti šio modelio svarbą visuomenėje, taip atsižvelgiant į kokybės ir gyvenimo gerinimo principus, kurie buvo apibrėžti trimis teiginiais – ekologinis tvarumas, ekonominis tvarumas ir socialinės sistemos tvarumas (žr. 1 lent.).

1 lentelė. Trijų ramsčių modelis ir tvarumas
(sudarė darbo autorė remiantis ES „trijų ramsčių modeliu“)

Ekologinis tvarumas	Ekonominis tvarumas	Socialinės sistemos tvarumas
Siekama išsaugoti gamtą ir aplinką ateities kartoms. Tai apima rūšių įvairovės, klimato apsaugos, kultūrinių ir kraštovaizdžio erdvių pirmapradžio pavidalo išsaugojimą, taip pat ir apskritai tausojantį požiūrį į gamtos išteklius ir natūralią aplinką.	Reiškia, kad ūkis turi būti tvarkomas taip, jog bet kurioje pasaulio vietoje būtų sudarytas tvirtas ilgalaikis gerovės pagrindas. Ūkio išteklių apsaugai nuo išsekimo čia skiriama ypač didelė reikšmė.	Turėtų pakreipti visuomenės vystymąsi ta linkme, kad visi jos nariai atitinkamai pagal poreikius ir galimybes galėtų joje dalyvauti. Tai apima socialinių pajėgų paskirstymą, siekiant sukurti į ateitį orientuotą, gyvuoti vertą visuomenę.

Pateiktoje lentelėje pateikti trijų ramsčių modelio aspektai parodo, kad labai svarbu atsižvelgti į tai, kas yra prasminga kiekvienu konkrečiu atveju. Šis modelis pritaikomas vietiniu, regioniniu, nacionaliniu arba globaliu lygmeniu. Svarbu, kad visada būtų atsižvelgiama į šiuos visus tris lentelėje pateiktus kriterijus. Tvarumo principų laikymasis apima vis daugiau sričių ir nėra skirtumo ar tai būtų individualus gyvenimo stilius ar ištisi sektoriai, pavyzdžiui, mobilumas ir energijos tiekimas.

Remdamasi atliktais tyrimais įmonė UAB „Klasmann-Deilmann Bioenergy“ (Lietuva) išanalizavo ir sudėliojo savo tvaraus elgesio modelio organizacijoje iniciatyvas, kurios yra labai svarbios įmonės vadovams bei esantiems darbuotojams, taip gerinamas darbo našumas ir kuriama tvari atmosfera darbinėje aplinkoje bei asmeniniame gyvenime (žr. 1 pav.).

1 pav. UAB „Klasmann-Deilmann Bioenergy“ tvarios elgsenos iniciatyvos.

Šios įmonės sėkmė iš esmės priklauso nuo to, ar visi įmonės darbuotojai dirba „ranka rankon“. Tik tuomet, jei kiekvienas savo darbo vietoje stengsis dirbti maksimaliai gerai ir jei bus laikomasi taisyklių, bus siekiama bendro tikslo, tai visi darbuotojai galės dirbti sėkmingai ir išlaikyti tvarią elgseną savo darbo vietoje. Šias paveiksle pateiktas iniciatyvas galima pavadinti ir vertybėmis, kurios glaudžiai siejasi ir formuoja įmonės kultūrą. Jos nustato reikalavimus ir pageidavimus, kurie siejami su elgesio formomis ir veiksmų pobūdžiu dirbant bendrą darbą įmonėje.

Viena iš „Europa2020“ pavyzdinių iniciatyvų, susijusių su tvariu augimu, yra „Tausiai išteklius naudojanti Europa“. Ši iniciatyva padėjo pagrindus strategijai „Energetika 2020“, kurios penki pagrindiniai prioritetai apima:

- efektyvų energijos vartojimą;
- integruotos Europos energetikos rinkos sukūrimą ir užtikrinimą;
- aukščiausio lygio vartotojų saugumo užtikrinimą;
- Europos pirmavimo energijos technologijų ir inovacijų srityje užtikrinimą;
- bendradarbiavimo su ES išorės partneriais užtikrinimą.

Po 2010 m. priimtų strategijų „Europa 2020“ ir „Energetika 2020“, 2011 m. Europos Vadovų Tarybos prašymu buvo patvirtintas energetikos veiksmų planas iki 2050 m. Šiame plane yra sutelkiamas dėmesys į priemones, kurių bus imamasi įgyvendinus 2020 m. darbotvarkę, pristatomi ES

energetikos rinkos vystymosi scenarijai ir išskiriama dešimt svarbiausių energetikos sistemos pertvarkymo struktūrinių pokyčių:

- ❖ „sumažinti anglies dioksido išmetimą įmanoma, ir ilgainiui toks išmetimo mažinimas padės sutaupyti daugiau lėšų nei taikant dabartinę politiką;

- ❖ didesnės kapitalo išlaidos ir mažesnės kuro kainos (pvz., didesnės investicijos į elektrines ir tinklus, pramoninę energijos gamybos įrangą, šildymo ir vėsinimo sistemas (įskaitant centralizuotą šildymą ir vėsinimą), išmaniuosius skaitiklius, izoliacines medžiagas, efektyvesnes ir mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančias transporto priemones, prietaisus, skirtus vietos atsinaujinantiesiems energijos ištekliams (saulės šilumai ir fotovoltinei energijai) eksploatuoti, ir pan.);

- ❖ didėjantis elektros energijos vaidmuo, lemiantis elektros energijos gamybos sistemos struktūros pertvarkymo poreikį;

- ❖ elektros energijos kainų augimas stebimas iki 2030 m., tačiau vėliau kainos ima mažėti. Kadangi didelė dalis elektros energijos yra planuojama gaminti iš atsinaujinančių išteklių, kyla investicijų poreikis į balansavimo ir saugojimo pajėgumus bei tinklus – taigi kainų augimą didele dalimi lemia kapitalo išlaidos;

- ❖ stebimas namų ūkių ir mažų ir vidutinių įmonių išlaidų augimas, kurį lemia išaugusios kuro ir kapitalo sąnaudos;

- ❖ energijos taupymas visoje sistemoje;

- ❖ gerokai didesnė dalis naudojamų atsinaujinančios energijos išteklių. Planuojama, kad 2050 m. tokiai energijai teks bent 55 % bendro suvartojamos galutinės energijos kiekio, t. y. 45 procentiniais punktais daugiau už dabartinį rodiklį (maždaug 10 %);

- ❖ anglies dioksido surinkimo ir saugojimo technologijų plėtra;

- ❖ svarbus branduolinės energijos vaidmuo pertvarkant energetikos sistemą tose valstybėse, kurios nuspręš neatsisakyti šios energijos rūšies – čia ji išlieka svarbiu mažo anglies dioksido kiekio elektros energijos šaltiniu;

- ❖ decentralizavimo ir centralizuotų sistemų tarpusavio ryšio užtikrinimas. Decentralizavimas didėja dėl vis platesnio atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo. Efektyvus energijos naudojimas sąlygoja poreikį užtikrinti vis glaudesnę centralizuotų didelio masto sistemų (pavyzdžiui, branduolinių ir dujų elektrinių) ir decentralizuotų sistemų sąveiką“ (Europos komisija, 2011).

Apibendrinant galima teigti, kad energetikos veiksmų plane iki 2050 m. taip pat akcentuojama atsinaujinančių energijos išteklių, energijos vartojimo efektyvumo, energetikos sistemos infrastruktūros atnaujinimo ir tarptautinio bendradarbiavimo energetikos srityje svarba, kurioje matyti,

kaip tausojant išteklius darbe ir asmeniniame gyvenime būtų galima sumažinti suvartojimo kiekius, bei išlaikyti tvaresnę visuomenę.

Organizacinės inovacijos viešojo sektoriaus institucijose turi bent dvejopą teigiamą poveikį: jos didina viešųjų paslaugų produktyvumą (teigiamas išorės poveikis) ir gerina pačios organizacijos vidaus procesų efektyvumą (teigiamas vidinis poveikis). Kintantis viešojo sektoriaus efektyvumo suvokimas rodo, kad nuo fragmentiško atskirų institucijos proceso dalių produktyvumo pereinama prie institucijos kaip visumos produktyvumo skatinimo. Į rezultatus orientuotas valdymas didina viešojo sektoriaus visuminį produktyvumą per tokias priemones, kaip prioritetų nustatymas, veiklos valdymas, funkcijų peržiūra, administracinio efektyvumo didinimas per masto ekonomijos panaudojimą ir turimų išteklių tinkamą panaudojimą (Accenture, 2012).

Ateitis priklauso nuo to, kaip išteklius naudojame šiandien. Beatodairiškai trokšdami gyventi vis geriau, žmonės yra linkę vartoti nesusimąstydami apie pasekmes. Yra pamirštama, kokį poveikį gyventojų elgesys gali turėti tokiems gamtiniams ištekliams kaip vanduo, energijos taupymas, derlingas dirvožemis, švarus oras ir biologinė gamtos įvairovė. Kaip teigiama garsios įmonės „Awake“ vartojimo gairėse „ištekliai senka, o ateities gerovė nėra struktūriškai aiški. Išteklių tausojimas pirmiausia yra tvarus naudojimas, juos taupant ir mažinant poveikį aplinkai. Svarbiausia – priimti tinkamus sprendimus, kurie galėtų užtikrinti gyvenimo kokybę ne tik dabar, bet ir ateinančioms kartoms. Efektyvesnis gamtinių išteklių panaudojimas yra vienintelis būdas gyventi sveikai, turtingai ir laimingai, ko visi ir siekia. Taupiau naudojant išteklius galima pradėti kitaip vertinti tai, kaip mąstome ir kaip elgiamės, ir suvokti, kokį poveikį žmonių sprendimai gali turėti gamtiniams ištekliams. Svarbu ne vartoti mažiau – o vartoti kitaip“ (Europos komisija, 2011, 3 psl.).

Lietuvoje atsinaujinančių energijos išteklių naudojimas energijos gamyboje yra linkęs didėti, tačiau pažanga vis dar yra nepakankama norint pasiekti 2020 m. užsibrėžtus rodiklius. Investicijos šioje srityje padėtų įgyvendinti išpareigojimus, sumažinant aplinkos taršą ir didinant šalies energetinį nepriklausomumą.

Nepaisant pozityvių energijos intensyvumo pokyčių, Lietuvoje energijos yra suvartojama žymiai daugiau nei Europos Sąjungos šalių vidurkis ar atitinkamose senosiose Europos Sąjungos narėse. Energijos intensyvumas yra tiesiogiai susijęs su energijos vartojimo efektyvumu, nes parodo energijos sąnaudų kiekį, tenkantį vienam bendrojo vidaus produkto (BVP) vienetui. Lietuvoje energijos intensyvumas 2010 m. siekė 311,05 kg naftos ekvivalento 1000 EUR, tuo tarpu ES-27 vidurkis buvo 152,08 kg naftos ekvivalento 1000 EUR. Palyginti su kitomis ES šalimis, Lietuva yra viena iš neefektyviausiai energiją vartojančių valstybių (energijos suvartojimo intensyvumas didesnis tik Slovakijoje, Rumunijoje, Lenkijoje, Latvijoje, Estijoje, Čekijoje ir Bulgarijoje). Šie duomenys rodytų, kad energijos taupymo potencialas mūsų šalyje nėra išnaudotas (Eurostatas, 2016).

Išmaniosios elektros energijos apskaitos tinklo vystymo Lietuvoje kaštų ir naudos analizė atskleidė, kad „technologijų ir inovacijų centro duomenimis, 2011 m. Lietuvoje AB LESTO naudojo elektros energijos skaitiklius, kurie apskaičiuoja detalius elektros energijos kiekius (pvz., valandomis), kitus parametrus ir nuotoliniu būdu perduoda šią informaciją į bendrovės duomenų bazes. Dėl automatizuotos elektros energijos apskaitos sistemos bendrovė turi galimybę nuotoliniu būdu gauti informaciją iš 8.500 išmaniųjų elektros energijos skaitiklių, kurie įrengti 5.000 verslo klientų objektuose. Nuotoliniu būdu 2011 m. buvo nuskaityta apie 60% verslo klientų suvartojamo elektros energijos kiekio. Vis dėlto 2012 m. atlikta studija „Išmanioji elektros energijos apskaita. Kaštai ir nauda“, parodė, kad išmanusis apskaitos tinklas visų nagrinėtų scenarijų atveju yra nuostolingas. Analizėje suskaičiavus finansinius kaštus ir naudą, visi scenarijai finansiškai neatsiperka. Vis dėlto ekonominė analizė, parodanti projekto rezultatą ne tik projekto vystytojui, bet visai valstybei, į skaičiavimus įtraukia ekonominę tiesioginę naudą elektros energijos vartotojams ir netiesioginę naudą valstybei, pramonei ir elektros energijos gamintojams. Apibendrinant, išmanioji apskaita nesukuria pakankamos ekonominės naudos masiniam diegimui, todėl išmaniosios apskaitos diegimas turėtų būti tęsiamas tik tiems klientams, kurie patirtų ekonominę naudą.

Vandens išteklių taupymas taip pat yra išorinis veiksnys skatinantis išmokti tausoti vandens išteklius. Kaip teigia Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos vandens departamentas „didelės įtakos vandens išteklių valdymui ir kokybės tikslų pasiekimui turi vandentvarkos sistema. Jos pagrindinis tikslas - užtikrinti kiekvieno asmens teisę gauti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas, kurios turi būti įperkamos, kokybiškos, teikiamos nuolat ir nepertraukiamai. Šiuo metu pagrindinė vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo rinkos dalis tenka 73 vandens tiekėjams, tiekiantiems 98 proc. viso centralizuotai tiekiamo vandens. Juos kontroliuoja savivaldybės arba valstybė, vandenį vartotojams jie teikia su Valstybinės kainų kontrolės ir energetikos komisijos (VKKEK) suderintomis kainomis. Kiti 2 proc. yra smulkūs tiekėjai – viešosios įstaigos, individualios įmonės, žemės ūkio bendrovės, fizinių asmenų grupės ir fiziniai asmenys, nederinantys kainų VKKEK“.

2014–2020 metų nacionalinės pažangos programoje nurodoma, kad apie 90 % Lietuvos komunalinių atliekų vis dar šalinama sąvartynuose. Pažangos programoje ypatingas dėmesys skiriamas gamybos ir kitos ūkinės veiklos atliekų susidarymo prevencijai, kad gamybos ir kitos ūkinės veiklos atliekų nedaugėtų arba bent daugėtų kur kas (ne mažiau kaip du kartus) lėčiau nei auga gamyba.

Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane kaip viena iš pagrindinių atliekų tvarkymo sistemos silpnybių nurodoma tai, kad „nors atliekų prevencija yra pagrindinis atliekų tvarkymo politikos tikslas, tačiau iki šiol padaryta pažanga įgyvendinant šį tikslą nepakankama, o daugelio atliekų šalinimas sąvartynuose vis dar yra pigiausias atliekų tvarkymo būdas“ (2015).

Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje iškeltas tikslas – „sukurti veiksmingas regionines komunalinių atliekų tvarkymo sistemas ir pasiekti, kad iki 2013 metų būtų surinkta ir perdirbta ar kitaip panaudota ne mažiau kaip 50 procentų komunalinių atliekų“ - liko neįgyvendintas. Atliekų, ypač komunalinių atliekų tvarkymo veiklos plėtra, atliekų naudojimo ir perdirbimo skatinimas yra labai aktuali užduotis, kurios įgyvendinimui turi būti skiriamas reikiamas dėmesys.

Energijos ir vandens tausojimas, taršos mažinimas apima išorinės aplinkos veiksnius, kurie atspindi žmones kaip individus galinčius reguliuoti savo vidines nuostatas ir susirūpinti esama padėtimi, taip siekiant išlaikyti tvarią elgseną vidinėje aplinkoje (namų ūkyje), tačiau ne paslaptis, kad tvari elgsena gali atsispindėti ir naujuose atliktuose projektuose ar įmonių vidinėje erdvėje, kuomet yra stengiamasi suvienyti ne tik skirtingus įmonių vadovus, bet ir toje įmonėje esančius darbuotojus, kad jie suprastų savo darbo svarbą, kad būtų matyti pasiektų rezultatų gėrėjimas ir kilimas. Labai svarbu kaip įmonės vadovas „sustyguoja“ esmines vertybes ir kaip tai pateikia darbo aplinkoje. Norint pasiekti aukštumą ir išugdyti savo darbuotojus reikia su jais daug kalbėtis ir patarti įvairius darbo rezultatus. Kaip minima tolimesnėse pastraipose, tai yra nauji pasiekimai, atsiradimai ar įgyvendinimai viešuosiuose sektoriuose norint pasiekti našumo ir kokybiškumo, produktyvumo ir tvarumo.

Projektų valdymo skyriaus Ūkio ministerijoje įsteigimas. 2009 m. Ūkio ministerijoje įsteigtas Projekto valdymo skyrius (PVS) tapo prielaida efektyvesniam projektų valdymui ministerijoje: 1) atleidus dalį neefektyviai dirbančių ministerijos darbuotojų, buvo sutaupyta daug lėšų bei sudarytos geresnės sąlygos bendradarbiauti; 2) buvo supaprastintos ir standartizuotos komunikacijos procedūros, tai paskatino dažnesnį piliečių bendradarbiavimą su ministerija; 3) buvo aiškiai identifikuotos atsakomybės, tai sudarė galimybes geresniam turimų išteklių perskirstymui; 4) įvesta griežtesnė darbo disciplina ir padidintas veiklos efektyvumas, o tai didina piliečių pasitikėjimą ministerijos veikla; 5) sumažintas neefektyvių projektų kiekis, įgyvendinant tik atitinkančius strateginius prioritetus ir duodančius išmatuojamą naudą (Gaušas ir Paliokaitė, 2012).

Palangos miesto savivaldybės veiklos valdymo sistemos diegimas ir procesų optimizavimas. Palangos miesto savivaldybei įvykdžius inovatyvų projektą „Veiklos valdymo sistemos diegimas ir procesų optimizavimas“, buvo sukurta sistema užtikrinanti geresnę vidinę komunikaciją bei IT sistema, leidžianti kaupti informaciją reikalingą sprendimams priimti. Taip buvo gerokai padidintas savivaldybėje vykdomų procesų skaidrumas, darbuotojų darbo efektyvumas. Įgyvendinus šį projektą buvo sudarytos daug geresnės galimybės ekspertams stebėti ir vertinti savivaldybei paskirtų funkcijų ir veiklų įgyvendinimo lygį, išteklių poreikį, panaudojimą ir nevykdomas veiklas (LR VRM, 2012c; EKT, 2012).

Socialinės paramos teikimas internetu Toronto savivaldybėje (Kanada). 2008 m. Toronto mieste buvo pristatyta nauja inovatyvi sistema, suteikianti miesto internetinę prieigą prie socialinės paramos -

„Web Access to Your Services“ (WAYS). Šioje sistemoje Toronto gyventojai gali itin greitai gauti informaciją apie socialinę paramą, patys objektyviai įsivertinti, ar gali būti laikomi socialiai remtinais bei pateikti paraiškas. Jau per pirmus programos veikimo metus beveik 30 % visų Toronte pateiktų paraiškų dėl socialinės paramos buvo įvykdyta per WAYS. Ši programa sutaupo viešųjų paslaugų gavėjų laiką – aplikavimo procedūra trunka tris-keturis kartus trumpiau, 90 % iš apklaustų programos naudotojų teigiamai įvertino programą. Dėl šios inovacijos pritaikymo, savivaldybės darbuotojai gali sukelti gautą informaciją į miesto duomenų sistemą per tris minutes (palyginti su 30 – 60 min iki programos sukūrimo). Taip kasmet sutaupoma apie 800 darbo valandų per mėnesį bei apie 500 tūkst. dolerių kasmet (Kernaghan, 2012).

Iš pateiktų pavyzdžių galima matyti, kad kiekvienas pasiektas rezultatas įtvirtina naujas nuostatas kaip tinkamai elgtis ar ką daryti bei kaip kontroliuoti organizacijos veiklos dalis, kad būtų pasiektas aukščiausias pasitenkinimo taškas. Kiekviename pasiektame ir viešai skelbtame projekte atsispindi kaip organizacijos darbuotojai stengiasi dėl to, kad jų įmonė ar viešasis sektorius būtų geriausias, tačiau taip pat svarbu, kad šiuo pamatus sudedantys vadovai pabrėžia svarbą ne tik būti organizacijos dalimi, bet ir skirti laiko savo asmeninei veiklai, kuri ryškiai atspindi tvarios elgsenos būseną. O norint, kad tai būtų pasiekta svarbu, kad kiekvienas individas išmoktų save „tausoti“ ir prižiūrėti, išmoktų suderinti darbe praleidžiamo laiko stoką su asmeninio gyvenimo pasitenkinimu vidinėje erdvėje stengiantis išlaikyti ir neperkopti masinių vartojimų ar išsibalansavimo.

Daugelyje pasaulio šalių jau nuo senų laikų buvo ir yra kalbama apie masinius vartojimus maisto rinkoje. Tačiau atsižvelgiant į rodiklius gausu pavyzdžių kaip pati visuomenė savęs nebemoka kontroliuoti ir tinkamai suderinti savo mitybą su gyvenimo ritmu. Dabar pasaulį supa rinka kur viskas yra perkama ir parduodama. Kaip teigia garsus sociologas ir filosofas J. Baudrilardas „nereikia pamiršti, kad masinis vartojimas, augant technologinėms galimybėms, vis dar įsibėgėja ir vartotojo problematika kasdien vis aktualėja.“ Šiame sakinyje sutelpa visa ateinančios kartos gyvenimosi politika, kurioje atsispindi gausus, o dar kitaip sakant masinis vartojimas. Vis dažniau atsirandančios technologijos, kurios kas kart leidžia suvokti, kad galima atlikti stulbinančius gaminius ar kitus sukurti kintamus objektus, didina norą susipažinti su šia technologija ir ją kuo daugiau vartoti.

Daugelis institucijų dabar nagrinėja šią temą: ką reiškia tvari įmonės veikla? Kaip matuojamas tvarumas įmonėje? Kaip pranešama apie tvarumą? Tai gi, kokius veiksnius daro organizacijos, bei kokių imasi iniciatyvų, ar kaip skatina individą veikti produktyviai, mokant taupyti išteklius neteršiant aplinkos? Koks skatinamasis vaidmuo sudaro pagrindinį aspektą stengiantis išlaikyti tvarios elgsenos discipliną darbo aplinkoje bei asmeniniame gyvenime? Ar asmuo veikiantis aplinkos veiksnių gali išsiugdyti ir išmokti atrinkti bei susitvarkyti savo darbo vietą ar išmesti „šiukšles“ iš asmeninio gyvenimo?

2. TVARIOS ELGSENOS DARBE IR ASMENINIAME GYVENIME DISKURSAS

2.1. Tvarumo samprata

Daugelyje žodynų bei moksliniuose straipsniuose tvarumas pabrėžiamas kaip patvarumas, tvirtumas, tvarioji pusiausvyra. Dar kitaip, „tvarumas – socialinė ir asmeninė atsakomybė, darbuotojai, efektyvumas, ekologija, ekonominė ir pridėtinė vertė akcininkams, etiška verslo praktika, kokybės vadyba – tai vieni iš svarbiausių mūsų veiklos prioritetų bei darbo principų“, - teigia P. Markevičius didmeninės bei mažmeninės prekybos „ExxonMobil“ korporacijos įkūrėjas. O taip pat ir vienas iš pagrindinių saviugdos bruožų, kuri lemia tvari asmeninė gyvensena.

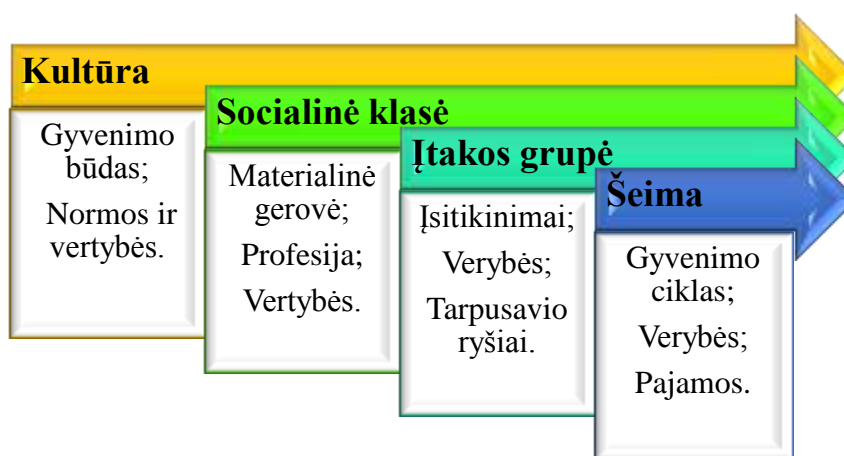
Tvarumas – „dažniausiai yra vartojamas“ (straipsnis „Diskusija apie platų Europos požiūrį į tvarų vartojimą“). 1987 metais Bruntlando komisija apibūdino, kad tvari plėtra – tai „plėtra, kuri tenkina dabarties poreikius, nepakenkdama ateities kartų galimybėms patenkinti savuosius“. Tvari elgsena asmeniniame gyvenime pasireiškia kaip gebėjimas planuoti, nuosekliai gyvenime veikti, nesiblaškyti, gebėti išlaikyti dėmesį. Kaip teigiama (<http://www.pacitaproject.eu/>) tinklapyje „Vieniems žmonėms tvarumas nėra svetima sąvoka, kitiems tai yra mažiau aktualu arba jų prioritetai yra kiti. Gali būti ir taip, kad tvarumas jų nedomina dėl to, kad jiems trūksta informacijos ar laiko gilintis į šią sritį. Skiriasi ir žmonių galimybės įgyvendinti pokyčius. Kuo aukštesnę vietą hierarchinėje struktūroje užima asmuo, tuo daugiau įtakos jis turi.“

Tvarios raidos sąvoka yra plačiai išnagrinėta teorine prasme, kuri visuotinai suprantama kaip „nemažėjanti visuomenės ekonominė gerovė, atsižvelgiant į technologinius, ekologinius ir socialinius veiklos apribojimus. Tačiau dažniau yra akcentuojama tik silpno tvarumo sąlyga, kad bendra turimo kapitalo vertė turi nemažėti laike. Ne mažiau svarbi griežtesnė tvarios raidos sąlyga, kuri teigia, kad gamtos kapitalo palaikymas pastoviam lygyje garantuotų žmonijos potencialo tenkinti poreikius nemažėjimą ateityje ir tuo pačiu tvarią nenutrūkstamą raidą. Šis reikalavimas vadinamas stipraus tvarumo sąlyga“ (Misiūnas & Balsytė, 2015, 1 psl., Vilnius).

Pasaulis kiekvieną dieną aplink mus keičiasi, keičiasi ir požiūriai ir įstatymai, kinta visa aplinka, o kartu su ja ir mes patys, todėl siekdami tobulinti mūsų įmonių veiklą ir savo asmeninį gyvenimą, mes taip pat žvelgiame į ateitį ir tobulėjame. Rytdienos pokyčiams mes turime būti pasiruošę jau šiandien - kartu su šeima, draugais ar darbuotojais, tiekėjais, pirkėjais, bei verslo partneriais. Tvari elgsena kaip ir darbe taip ir asmeniniame gyvenime yra aptariama, o jų iniciatyvos, kurios skatina mus elgtis vienaip ar kitaip yra labai glaudžiai susiję, tai gi, kas yra tvari elgsena asmeniniame gyvenime?

2.2. Vidiniai ir išoriniai veiksniai darantys įtaką tvariai elgsenai

Tvarią elgseną lemiantys veiksniai susideda iš daugelio faktorių, tačiau norint juos suprasti ir tiksliau taikyti gyvenime galima suskirstyti į dvi grupes, tai išoriniai ir vidiniai veiksniai darantys įtaką tvariai elgsenai ne tik asmeniniame gyvenime, bet ir organizacijoje. Asmeniniame gyvenime veiksniai atspindi asmens kaip vartotojo elgsenos nuostatas, kurios daro didelę įtaką tvariai elgsenai, o išoriniai vartotojo elgsenos veiksniai kyla iš visuomenės, kurioje individas gyvena, ir ypač iš to, kokiai grupei jis priklauso. Prie išorinių veiksnių priskiriama kultūra, klasė, įtakos grupė, šeima (žr. 2 pav.).

2 pav. Išoriniai veiksniai darantys įtaką tvariai elgsenai
(sudarė darbo autorė)

Kaip matyti iš 4 paveikslo pateikti išoriniai veiksniai darantys įtaką asmeninio gyvenimo tvariai elgsenai parodo kaip individas visa tai vertina ir, kad tai sudaro didelę reikšmę tvarios elgsenos gyvensenai. Taip pat kaip matyti paveiksle, visose grupėse yra pateikiamas pagrindinis veiksnys – vertybės. Būtent šis žodis siejasi ne tik su išoriniais veiksniais, bet ir su vidiniais, kurie glaudžiai kartu sietini ir atspindi ne tik žmogaus pasąmonės pasirinkimus, bet ir jo prioritetų ir veiksnių susidėliojimą.

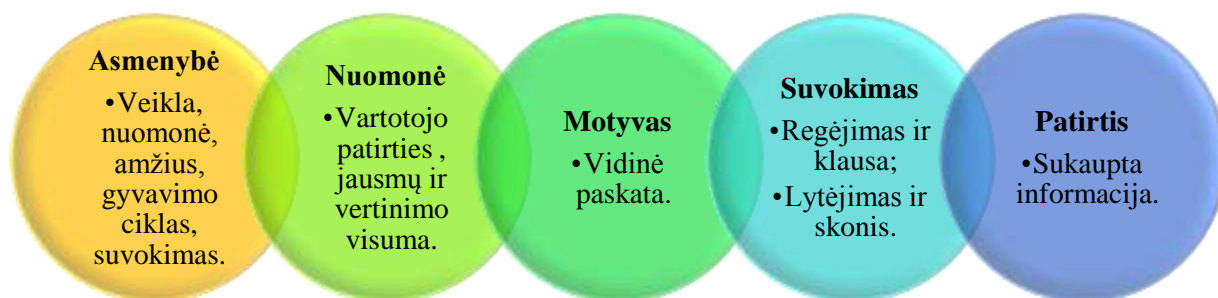
Kaip teigiama straipsnyje „Vartotojo elgsenos samprata ir vartotojo tyrimas“, kultūra turi didžiulę įtaką visuomenėje, tai „yra visuomenės gyvenimo būdas, jos normos ir vertybės, perduodamos iš kartos į kartą ir besiformuojančios dėl dabar vykstančių veiksnių, nors šios vertybės kinta gana lėtai. Kalbant apie kultūros įtaką visuomenėje, pirmiausia būtina nusakyti, kiek ta kultūra įtakoja visuomenę: ar labiau vyrauja individualizmas, ar kolektyvizmas“.

Socialinės klasės skiltyje yra pabrėžiama, kad „kiekvienas žmogus visuomenėje užima tam tikrą padėtį, kuri priklauso nuo jo veiklos pobūdžio bei pajamų, ir jis stengiasi elgtis taip, kaip kiti jo padėties, išsilavinimo, profesijos žmonės. Socialinė klasė remiasi gyventojų pasiskirstymu pagal ekonominius rodiklius, tokius kaip pajamos, materialinė gerovė, profesija, vertybės, užimtumas ir

pan.“. Įtakos grupėje nurodoma, kad „grupe galima vadinti mažiausiai 2 asmenis, kuriems būdingos bendros vertybės, įsitikinimai, turintys nustatytus tarpusavio ryšius. Grupėse paprastai išsiskiria vienas ar keli lyderiai, kurių sprendimai, elgsena laikoma pavyzdžiu. Pvz., vieniems lyderiu gali būti sporto žvaigždė, kitiems verslininkai, o gali būti, kad perkant vienokias prekes, bus vienas lyderis, o kitokias – visai kitas“.

Šeimos skiltį galima apibūdinti kaip nuostatas, kur yra sukuriama tipiška šeima „kai pajamas uždirba vyras, žmona namuose prižiūri vaikus“. Tačiau šis tipškumas šių dienų aktualijose baigia iširti, dabar dauguma moterų siekia karjero aukštumų ir uždirbti kuo daugiau pajamų, o vyro statyti namus, palaikyti stabilius santykius ir kurti šeimos židinį. Bet taip pat be tipiško šeimos sudėliojimo įtakos turi ir gyvenimo ciklai: „ar nevedę, našliai, pagyvenę pensininkai, jaunos poros, ar vedę ir su mažais vaikais, paaugliais, ar šeimoje „tuščias lizdas“.

Tačiau šalia išorinių veiksnių atsiranda vidiniai veiksniai taip pat darantys įtaką tvariai elgsenai, jie apima penkis kriterijus (žr. 3 pav.).

3 pav. Vidiniai veiksniai darantys įtaką tvariai elgsenai
(sudarė darbo autorė)

Kaip pateikta paveiksle, vidiniai veiksniai apima penkias grupes, kurios susidaro iš asmenybės, nuomonės, motyvo, suvokimo ir patirties. Kiekviena iš šių grupių yra glaudžiai sietina tik su pirmąja, nes asmenybė – tai visuma individualių savybių, kurios daro asmenį nepakartojimą (unikalų, savitą) ir valdo asmens reakciją į aplinką bei santykį su ja.

Asmenybės tyrime taip pat yra nurodoma, suvokimas – tai „procesas, kurio metu individas atsirenka, organizuoja ir interpretuoja informaciją, kurią gauna iš aplinkos. Aplinkos informaciją žmogus priima remdamasis regėjimu, klausa, lytėjimu, uosle ir skoniu. Kuo geriau išlavinti šie pojūčiai, tuo didesnės potencialios galimybės suvokti aplinką“. Patirtis – „tai sukauptos ir savaip interpretuotos informacijos visuma, daranti poveikį vartotojo elgesiui“. Nuomonė – „tai vartotojo

patirties, jausmų, vertinimų, susijusių su tam tikru objektu, sąveikos rezultatas. Veikdami ir įgydami patirties, žmonės formuoja savo nuostatas bei nuomones. Tai savo ruožtu daro įtaką pirkėjo elgsenai. Nuostata yra asmens požiūris į ką nors. Žmonės turi nuomonę apie religiją, politiką, drabužius, muziką, maistą ir beveik apie viską. Nuomonė rodo teigiamus arba neigiamus asmens vertinimus, jausmus, požiūrį į daiktą ar idėją“. Motyvas – „tai vidinė paskata atlikti kokį nors veiksmą, o poreikis pagrindinė jėga leidžianti motyvuoti asmenį veikti.

2.2.1. Vartotojiška visuomenė ir tvari elgsena

Vartotojiška elgsena – sietina su individo veiksmais, susijusiais su prekės įsigijimu ar vartojimu ir apimantys paties individo poelgius nuo atsiradimo problemos, kurią gali išspręsti prekės įsigijimas, iki reakcijos į jau įsigytą prekę. Dar kitaip tai galima pavadinti ir masiniu vartojimu arba gebėjimu vartotojiškai naudoti prekę, bei kaip tinkamai mes tai galime panaudoti.

Masinių norą pirkti skatina ne tik technologijų atsiradimas o ir reklamų skleidimas viešoje erdvėje, dalijimasis patirtais išpūdžiais tarpusavyje naudojant kokią nors prekę ar net gi prekės prekinė išvaizda, kuri naujam klientui suteikia begalę emocijų, o šis pasiduoda masiniam pirkimui, nors po prekės įsigijimo yra suvokiama, kad prekę nėra reikalinga „<...> svarbią vietą vartojime užima komercinė estetika. Juk gražiai įpakuotą prekę lengviau parduoti. Taip veikiant žmonių psichologiją, plėtojama masinio vartojimo idėja. Daiktai įgauna reikšmę ne dėl turimos ar individualiai sukuriamos, o dėl visuotinės reikšmės.“

Vartojimas suvokiamas kaip procesas, vykstantis tam tikrame socialinių, kultūrinių ir ekonominių praktikų tinkle, o vartotojiškumu vadinama tą procesą skatinanti ideologija, kurios pagrindinis tikslas yra įtvirtinti žmonių akyse nelygstamą kapitalizmo sistemos „gerumą" ir „pirmumą" (Bocock, 1993). Daugelis kitų autorių vartojimą apibrėžia tapačiais, tačiau vis labiau iškeliant į viešumą gilesnes masinio vartojimo elgsenos problemas (žr. 2 lent.).

2 lentelė. Masinis vartojimas autorių mintimis

(sudarė darbo autorė)

Autorius	Citata
Glennie (1998, p. 21)	„Postmodernusis vartojimas siejamas jau ne tiek su gėrybių vartojimu ir juo grindžiamu socialinės padėties įtvirtinimu ar prestižu, kiek su individualaus tapatumo kūrimu pasirenkant gyvenimo stilius.“
Miles (2000, p. 7)	„<...> vartojimas tampa esminiu kultūros mechanizmu, formuojančiu šiuolaikinį gyvenimo būdą, nes tik vartojimas teikia žmonėms tam

	tikrą galios pavidalą tvarkyti ir kurti savo kasdienį gyvenimą“
Adomo (1969, p. 3)	„Vėlyvojo kapitalizmo sąlygomis materialinė gamyba, paskirstymas ir vartojimas ima veikti bendrai, persmelkia vienas kitą ir tampa vientisu procesu, kuriame svarbiausias yra tarpininkaujantis mainų principas, savo ruožtu išryškėjantis kaip apgaulingas netarpiškumas“

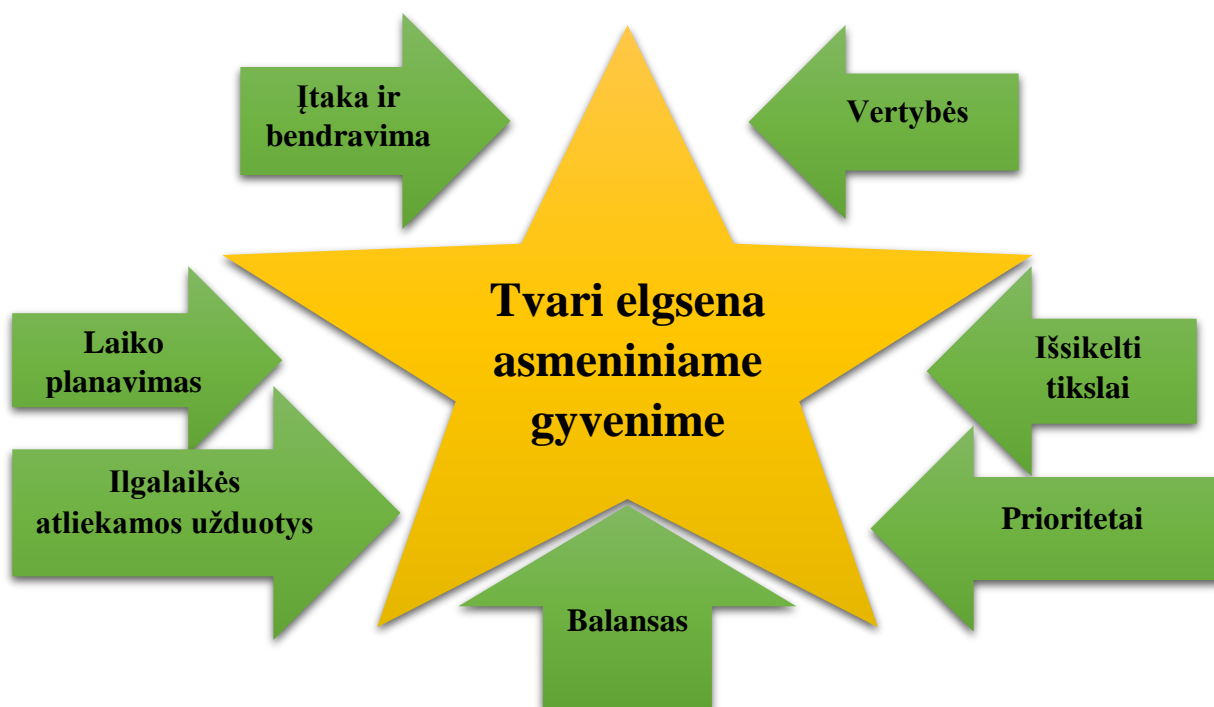
Kaip matyti iš trečios lentelės autoriai vis dažniau pamini socialinį gyvenimo būdą, kuris ir nukenčia nuo masinio vartojimo, o taip pat kad tai labai glaudžiai siejasi su gyventojų kultūriniu išsilavinimu. Kaip teigia trečiasis autorius masinis vartojimas tampa mainų procesu, kuriame atsispindi apgaulė, netarpiškumas, noras turėti visko tik sau neatsižvelgiant į tikruosius poreikius ir prioritetų susidėliojimą.

Vis daugiau internetiniame pasaulyje pasirodo įvairių straipsnių apie saviugdą ir tvarią elgseną. Klausimas kyla kodėl? Ar tai yra taip svarbu? Ar mes turime kažkokių problemų patys su savimi? Ar tai šių dienų aktualijos norint atkreipti į save dėmesį? Tačiau reikia sustoti, apsižvalgyti ir šiek tiek pagalvoti apie patį save.

Žymus treneris Tomas Kaulinskas nurodo, kad „nuo to kiek bus sėkmingas, harmoningas, subalansuotas žmogaus asmeninis gyvenimas, tuo labiau priklausys ir darbiniai rezultatai. Jei turi problemų asmeniniame gyvenime – turėsi nesantaiką ir darbe.“ Būtent ši frazė nuskambėjusi rengtame video reportaže apie asmenines ugdymo savybes pasiekiant karjeros aukštumą, labai glaudžiai siejasi su mūsų gyvenimu. Daugelis žmonių bando save pateikti kaip individą, sugebantį atlikti begalę darbų, galintį bėgti, skubėti ir niekada nesustoti. Tačiau pats gyvenimas mus priverčia susimąstyti ir kartais tai aiškiai parodo tiesiog išsekimas. Anot Tomo „pasitikėjimas savimi – įtakoja darbo rezultatus, jei negalime savimi pasitikėti – negalėsime pasitikėti niekuo kitu“. Tai gi kas yra tvarumas?

Daugelis žmonių jaučia, kad gali savo gyvenimą „tvariai“ subalansuoti, kad viską geba ir gali atlikti. Kartais daug žinoti nėra gerai, nes žinojimas ne visada atskleidžia mūsų prigimtį ir gebėjimą veikti. Žmonės gana dažnai klaidingai mano, kad su jų atsakomybe yra viskas gerai. Nėra skiriama kas yra atsakomybė sau ir kitiems. Kai yra stengiamasi viską atlikti dėl kitų, tada yra pamirštama ką turime padaryti dėl savo asmenybės, o ir darbo rezultatai krinta žemyn. Ypač svarbu, kad šiandien sau išsikeltume klausimus – kodėl nepasitikiu savimi?, kaip nepasitikiu?, kaip elgtis tvariai?, kaip išmokti ugdyti save, gerbti ir saugoti save? Kaip išmokti taupyti, rūšiuoti? Šie klausimai dažnai priverčia susimąstyti, o taip pat didelę galią turintys veiksniai, kurie įtakoja mus elgtis kitaip. Tai yra tam tikros nuostatos, įsitikinimai leidžiantys mums išmokti elgtis tvariai, o ir pažinti save, išmokti judėti pirmyn, išmokti nebijoti išlipti iš komforto zonos.

Tvari elgsena asmeniniame gyvenime labai daug parodo apie mus pačius. „Didžioji dauguma bandymų keistis žlunga, nes nėra laikomasi sau duotų pažadų. Taip atsitinka todėl, kad įpročiai nesiformuoja nei per dieną, nei per savaitę – reikia kryptingų pastangų ir laiko. Kitas svarbus dalykas – pokyčiai vyksta, jei išties aiškiai suvokiame, ką konkrečiai norime keisti. Tik tada galima pasiekti ko norime ir tikslų siekimo procesas taptų įpročiu“ – Asmeninio efektyvumo sistema, DaVinci 365. Tvarios elgsenos asmeniniame gyvenime principus galime sutalpinti į rėmus, kuriuose atsispindi žmogaus asmeninės savybės bei gebėjimas tausoti, pamatyti, rūšiuoti, taupyti, susitvarkyti, nesiblaškyti (žr. 4 pav.).

4 pav. Asmeninio efektyvumo ir tvarios elgsenos asmeniniame gyvenime bruožai
(sudaryta darbo autorės)

Kaip matyti iš pateikto paveikslo tvari elgsena asmeniniame gyvenime susideda iš paprastų elementų, kurie yra labai svarbus žmonėms, norint išmokti suderinti savo elgseną. Įtaka ir bendravimas – tai vienas iš pateiktų principų, kuris atspindi kokia yra svarbi bendravimo galia. Bendrauti su aplinkiniais nėra sudėtinga, jei žmogus yra patrauklus, gebantis komunikuoti, tačiau suteikti įtaką kitiems ir išmokti ugdytis asmeniniame gyvenime yra sudėtingiau. Tad labai svarbu kaip mes bendrausime su savimi patys ir kaip tą bendravimą perteiksime visuomenėje. Laiko planavimas – tai gebėjimas išnaudoti savo laiką norint pasiekti rezultatų. Planuoti yra strategiškai optimalu, kai galime savo dieną išnaudoti susikaupusiems darbams atlikti. Tvarioje elgsenoje laikas ir planavimas vienas iš svarbiausių aspektų, kuomet sugebame išnaudoti turimus resursus.

Ilgalaikės užduotys – kad gyvenime nebūtų chaoso ir sumaišties svarbu yra planuoti, tačiau strategiškai sudėlioti ilgalaikes užduotis sau yra dar svarbiau. Kai žmogus išsikelia norimą tikslą ir užduotį jos yra siekiama, norima atlikti viską taupiai ir kuo geriau. O užduoties įgyvendinimas parodo kaip galime savo asmeniniame gyvenime elgtis taktiškai ir ramiai. Vertybės – kiekvieno žmogaus išsikeltos ir susikurtos vertybės, kurios padeda elgtis tvariai, mokėti išnaudoti sukauptus resursus, neiekvoti savęs kitiems. Vertybės tai labai svarbus dalykas, galintis paaiškinti žmogaus tam tikrus veiksmus. Noras būti taktišku ne tik viešumoje, bet ir sau skatina laikytis išsikeltų vertybių, kaip pavyzdžiui pagarba, pagalba, šeima, gražus bendravimas ir t. t., t. y. vertybės, kurios leidžia mus geriau pažinti. Tikslai – išsikeltas tikslas, žingsnis link tikslo įgyvendinimo. Pradedant dėlioti savo žingsnius orientuotus tikslo link, mes išmokstame elgtis draugiškai, sugebame to siekti, išmokstame laikytis tam tikrų taisyklių nepažeidžiant įstatymų ne tik valstybėje bet ir savo namuose.

Prioritetai – tai pirmenybinė kokio nors akto, įstatymo, nuostatų, taisyklių reikšmė. Pagal pirmumo teisę mes galime pasirinkti kas mums yra aktualu šiuo metu, ko mums reikia laikytis, kaip elgtis, o visą tai vainikuoja žodis – balansas – štai šis bruožas atskleidžia jog visą tvarios elgsenos asmeniniame gyvenime svarbumą ir sudaro gebėjimas subalansuoti save. Mokėjimas įsiklausyti, suprasti, subalansuoti save namuose, prie svetimų ir darbo aplinkoje, gebėjimas priimti iššūkius, prisitaikyti ir laikytis taisyklių, gebėjimas tvariai išnaudoti žmogiškąsias galimybes, bei gebėti taupyti išteklius.

2.2.2. Organizacijos iniciatyvos, skatinančios tvarią elgseną

Daugelyje įvairių žodynų ir tinklapių rašoma, kad iniciatyva – tai ryžtas, sumanymas, veikimo pastangos pradžia ar naujos veiklos kūrimas. Taip pat tai yra sugebėjimas savarankiškai imtis ką nors atlikti, o taip pat gali būti vadovaujamas asmuo, aktyvumas ar pirmavimas ką nors darant. Būtent šios sąvokos apibūdinimas ir atskleidžia, kad norint išmokti išteklius taupyti ne tik organizacija ar individas savo asmeniniame gyvenime turi prisidėti prie iniciatyvų kūrimo skatinant save elgtis tinkamai ir tvariai.

Iniciatyva – tai idėja, bandymas kažką atlikti taip, kad būtų ekonomiškiau, taupiau, geriau ir lokiškiau, apimant visus kriterijus, kurie skatintų užsibrėžto tikslo siekti grindžiant tvaria asmenine elgsena. Iniciatyvos, kurios skatina taupų vartojimą susideda iš visiškai paprastų, tačiau kartais priešpriešinių įstatymų kūrimu ar inovatyvių idėjų generavimu. Kalbant plačiau apie atliekų rūšiavimą, viešoje erdvėje ir visuomenėje buvo pateiktas pasiūlymas, jog šiukšles reikia rūšiuoti pagal jų pakuotės sudarymą, bei pagal tai, kad būtų kuo mažiau teršiama aplinka. Lietuvos komunalininkų bendrija, prie kiekvieno daugiabučio namo yra pastačiusi po keletą konteinerių, kurie pažymėti yra „stiklas“,

„popierius“ ir „plastikas“. Šis būdas buvo siūlomas visuomenėje, kad būtų sumažinamas aplinkos teršimas ir gyventojai rūšiuoti ne tik savo atliekas, bet galėtų paskatinti tai daryti ir kitus, nes pagal pateiktus rodiklius 2.1.2 temoje, akivaizdžiai matyti, kokia didelę įtaką mūsų gyvenimo kokybei turi gebėjimas rūšiuoti.

Ne tik rūšiavimo iniciatyvoje yra gausu pasiūlymų, tačiau ir išteklių taupyme yra siūloma įvairių pasiūlymų gerinančių išnaudojimo kiekius. Tokios organizacijos kaip Lietuvos vandenys ar Lesto grupės skatina taupyti išteklius, šie pasiūlymai yra pateikiami rinkoje, kurie akivaizdžiais pavyzdžiais nurodo, kad pagamintos naujos taupiosios lemputės gali pagerinti gyventojų piniginę apimtį, siekiant, kad būtų taupoma elektra ir mokama mažiau. Kuriamos iniciatyvos tik tobulėja, tad drąsiai galima teigti, kad gyventojai turi pasirinkimą, bei yra gausios informacijos ne tiek viešame sektoriuje, o ir internete ar laikraščiuose kaip tinkamai taupyti ir gerinti savo gerbūvį.

Vandens taupymo iniciatyvos – keičiami nauji kranai, prižiūrimai senieji, keičiami nauji skaitliukai, kurie parodytų tikslesnius duomenis, bei galėjimas naudoti vandens išteklius pagal poreikius, o ne tik išpilti ir mokėti už „orą“. Šios ir kitos iniciatyvos skatina elgtis tvariau, skatina mąstyti ir ugdytis, ir galima tik pasidžiaugti, kad vis daugiau ne tik asmenų, bet ir organizacijų skatina taupyti tiek išteklius, tiek rūšiuoti atliekas, tiek elgtis tvariai savo asmeniniame gyvenime.

Norint tiksliau nusakyti esamas iniciatyvas, galima jas nurodyti ir grafiškai (žr. 3 lent.):

3 lentelė. Iniciatyvos skatinančios taupų vartojimą

(sudarė darbo autorė)

Iniciatyvos skatinančios taupų vartojimą darbe ir asmeniniame gyvenime	Iniciatyvos	
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kokybės standartų įdiegimas; ✓ Taisyklių įvedimas; ✓ Tikslų išsikėlimas; ✓ Nuolatinis tobulinimasis; ✓ Naujų vertybių kūrimas ✓ Naujų idėjų generavimas; ✓ Atliekų rūšiavimas; ✓ Išteklių taupymas; ✓ Uždavinių suformavimas; ✓ Rinkos tyrimas; ✓ Ir t. t. 	

Pateiktoje lentelėje gausu iniciatyvų pavyzdžių, kurie skatina taupų vartojimą ne tik organizacijoje, bet ir asmeniniame gyvenime. Šios iniciatyvos labai priklauso nuo paties individo pasirinkimo ko jis iš tiesų nori ir kaip nori išmokti taupyti ne tik savo pinigus, bet ir kitus išteklius, kurie susideda tą patį piniginį vienetą.

Iniciatyvos skatinančios taupų vartojimą asmeniniame gyvenime taip pat yra sietinos su taupiu vartojimu, kuris pateiktas lentelėje. Savo asmeniniame gyvenime pats individas kuriasi savo taisykles ir nuostatas, kurios leidžia jam jaustis laivu ir galinčiu sau leisti daugiau. Tokios iniciatyvos kaip išteklių taupymas ar rūšiavimas atskleidžia paties asmens nuomonę, jo poreikį ar suvokimą kas yra geriausia jam ir kaip tvariai elgtis asmeniniame gyvenime. Tokios iniciatyvos kaip vertybių kūrimas, tikslų išsikėlimas, poreikių paskirstymas ar savęs pažinimas skatina mus, kaip individus taupyti, nes tai gana dažnai yra pabrėžiama ne tik spaudoje, o ir visuomenėje, įmonių siūlomuose pavyzdžiuose, todėl labai yra svarbu ištirti kaip įmonė, kaip organizacija geba taupyti, kaip skatina darbuotojus tvariai elgtis ir kaip sugeba išlaikyti balansą tarp saviugdų ir įmonės teikiamų paslaugų gerinimo aspektuose.

2.2.3. Individo nuostatų svarba tvariai elgsenai

Psichologas Darius Mockus teigia, kad „individas ir organizacija nėra labai skirtingi objektai, nes organizaciją galima laikyti savotišku „megalo-individu“, kuris sudarytas iš kitų žemesnio rango individų. Ir čia klausimas tik toks: kaip normaliaame pasaulyje turi būti tvarkomi santykiai tarp žmonių. Tam, pirmiausiai, turi būti žinoma kas yra kas, žmogaus esmė, o tada vertinimui galima rinktis kokią nors universalią vertinimo paradigmą“.

Kaip nurodoma daugelyje žodynų, nuostata tai - tai teigiamas arba neigiamas objekto įvertinimas, taip pat tai yra individo emocinės, kognityvinės reakcijos objekto atžvilgiu. Tačiau individo nuostatos, kurių yra begalė, yra kintamos, bet yra siekiama, kad jos būtų daugiau ar mažiau suderinamos. Individo nuostatos formuojasi tiesioginės asmeninės patirties ir savo elgesio stebėjimo metu ar veikiant asociacijų.

Kaip teigia mokslų daktarė Saulė Raižienė, nuostatos yra tapatu elgesiui, tai galima apibūdinti kaip: nuostatos → situaciniai veiksniai (logiškas ir apgalvotas sprendimo priėmimo procesas) → elgesys. Būtent šis eiliškumas nurodo, kad nuo individo nuostatų priklauso jo emocinė būklė ir elgesys, kuris skatina elgtis tvariai asmeniniame gyvenime ir organizacijoje. Taip pat galima įvardinti anot Raižienės, kad nuostatų ir elgesio ryšys susideda iš požiūrio elgesio atžvilgiu, kaip kiti laukia, kad individas pasielgtų ir suvokta kontrolė, šie bruožai sudaro ketinimą pasielgti ir galiausiai atsiranda vėl gi elgesys.

Individo kultūrinio tapatumo straipsnyje, kurį sudarė Bronislovas Kuzmickas yra pabrėžiama, kad „esminis individo tapatumo matmuo yra savimonė, kurios branduolys yra tai, kas psichologijoje, iš dalies ir filosofijoje yra įvardijama kaip asmenybiškasis „Aš“ (*Ego*), elementariausias ir kartu giliausias savimonės lygmuo, savaip pasireiškiantis ir daliniuose tapatumuose. Tai gyvai pulsuojantis dvasinis darinys, kartais prabylantis kaip raiškiausias sąmonės balsas, kartais pritylantis, užgožiamas

dalinių tapatumų“. Individo kultūrinis tapatumas bendrąją prasme yra daugeliu saitų susijęs su kultūrine, civilizacine erdve, kurioje jis gyvena, bręsta kaip asmenybė, lavinasi ir mokslinasi, vartotojas bei kūrėjas.

Nuostatos, kurias pats nusistato individas yra tik jo gyvenimo atspindys. Nesvarbu, kad pagalvojęs jis nuspręš nerūšiuoti atliekų ar nuspręš nesitvarkyti. Svarbiausia yra tai, kad individas turėdamas savo nuostatas, savo pasirinkimus tam tikras vertybes jaučiasi laimingas, o jo elgesys pateisina jo lūkesčius. Tvarioje elgsenoje gausu nuostatų, kurių regis turėtume laikytis visi, norint išmokti rūšiuoti, tvarkingai bei taktiškai gyventi ir ugdyti savo asmeninį gyvenimą, tačiau nuostatų laikymasis tik atspindys viso to, ko mes norime iš tiesų, tai tik pavyzdžiai, kurie pažvelgus aplinkui susideda iš kitų individų, jų darbų, pasiekimų. Labai svarbu žinoti ko nori, kaip siekti, kaip elgtis, tačiau visam tam reikia laiko, norint išsiugdyti ir tobulėti, o individo nuostatos taip pat glaudžiai sietinos ir su organizacijos vidine pasaulėžiūra. Kiekviena įmonė turi savo nuostatas, etikos kodeksus, tai yra nuostata elgtis taip ir ne kitaip, tačiau būtent šias nuostatas ir sukuria individas pasirinkdamas sau palankias gyvenimo sąlygas, norint pasiekti tinkamų ir tikslių pasiekimų organizacijos viduje.

Garsus rašytojas Antuanas de sent Egziuperi yra pasakęs: „Vienintelė vertybė žemėje – žmogaus ryšys su žmogumi“. Būtent šis pasakymas ryškiai atspindi koks yra svarbus žmogus žmogui, ne tik dėl to, kad pasikalbėti, bet ir dėl to, kad individai kartu gali pasiekti kur kas daugiau. Save išsiugdyti ir padėti tai atlikti kitam ne tik asmeniniame gyvenime, bet ir gebėti tai kontroliuoti organizacijos viduje yra svarbu norint atrasti savo tikrąją vietą, suprasti ko nori ir kaip elgtis. Todėl visam tam didelę reikšmę turi žmogaus susivokimas ir išsiugdymas bei turimos vertybės, kurios atspindi kam yra skiriamas prioritetas.

Vertybių samprata visą laiką ir kiekvienam individui yra skirtinga, ne tik dėl to, kad tai didingas žodinis reiškiantis būtį ir gebėjimą įžvelgti kas yra svarbu. Tai mokėjimas priimti esminius dalykus ir teikti pirmenybę tam kas iš ties yra svarbu mūsų asmeniniame gyvenime norint pasiekti aukštumų ir tobulėti dvasiškai. Keletas autorių vertybių sampratą apibūdina štai taip: (žr. 4 lent.).

4 lentelė. Vertybės sąvokos reikšmė

(sudarė darbo autorė)

Autorius	Vertybės sąvoka
A.Jacikevičius (1995, p.43)	Vertybė tai – „sudėtingas nuostatas, kurių turinį sudaro mintys, vaizdiniai ir emocijos apie daiktų ir reiškinių reikšmingumą asmenybėms ir grupėms”.
A.Suslavičius (1995, p.40)	Vertybė tai - “daiktas, procesas ar reiškinys, kuriam asmenybė teikia didžiausią reikšmę ir kuris lemia asmenybės veiklos kryptingumą”.
I.Dubrovinos ir	Vertybė tai - “objektyvių daiktų ir reiškinių funkcinė kokybė”.

B.Kruglovo, (1983, p. 33)	
K.Rogers'as, (1969)	Vertybė tai – „kad egzistuoja objektyviai vertingi dalykai, nepriklausomai nuo to, ar jie suvokiami, suprantami kaip pageidaujami“.
R.May'aus, (1983, p.78)	Vertybės tai - “žmogiškosios vertybės nėra mums duotos gamtos, jos mums iškeltos kaip užduotys, kurias turime vykdyti”.

Kaip matyti iš antros lentelės autoriai apibūdina vertybių sąvoką skirtingai, tačiau visi autoriai pabrėžia, jog vertybė tai yra reikšmingumas. Būtent šis reikšmingus ir siejasi su mūsų tvarios elgsenos išsiugdymu norint suprasto savo vidinę pasaulėžiūrą ir suprasti žmogiškąsias vertybes.

Paaiškinti individo elgseną tam tikrais būdais galima remiantis garsaus psichologo Abrahamo Maslow sudaryta piramide, kurioje pateikiamos žmogaus siekiamybės, kurios apima:

- ✓ **fiziologinius poreikius:** maistas, vanduo, pastogė;
- ✓ **saugumo poreikius:** apsauga nuo pavojų, grėsmių ir vargų;
- ✓ **socialinius poreikius:** priklausomybės kokiam nors grupei jausmas, draugystė, parama;
- ✓ **poreikis būti gerbiamam ir pripažintam:** savivertė, reputacija, statusas, aplinkinių pagarba ir pripažinimas.
- ✓ **savęs aktualizavimo (saviraiškos) poreikius:** poreikis išreikšti savo galimybes siekiant nuolat tobulėti (žr. 5 pav.).

5 pav. Maslow poreikių piramidė

Remiantis šiais penkiais išvardintais poreikiais buvo išanalizuota, kad poreikiai sudaro hierarchiją, kadangi žemiausio lygmens poreikius patenkinti pirmiausia yra būtina. Šiuos poreikius

individas patenkinęs gali siekti aukštesniojo lygmens poreikių taip lipant į viršų ir siekiant vis daugiau. Kiekvienas poreikis tai kaip vertybė skatinanti žmogų judėti pirmyn ir siekti savo būsenos patenkinimo aukščiausiojo lygio. Poreikis – tai kaip vertybė, tai skatinamasis veiksnys leidžiantis analizuoti save individualiai ir atrandant tikrųjų vertybių reikšmę. Tam tikras vertybių kūrimas sudaro iniciatyvas leidžiančias suvokti esminę svarbą ne tik asmeniniame gyvenime bet taip ir išlaikant jas darbinėje aplinkoje. Pagrindinės tvarios elgsenos išsiugdymo pagrindas ir yra vertybės, kurios leidžia pažinti save kaip individą galintį balansuoti ir laikytis etikos taisyklių bei gebėti ne tik elgtis tvariai o ir išmokti taupyti išteklius.

2.3. Tvarios elgsenos raiškos asmeniniame gyvenime ir darbe požymiai

Kiekviena įmonė privalo save ugdyti ir didinti savo pridėtinę vertę, tačiau taip pat labai aktualu kaip darbuotojas jaučiasi įmonėje ir kaip įmonei išlaikyti darbuotoją potencialų ir gebantį dirbti savo darbo vietoje. Daugelis įmonių savo vidinius tikslus ir kitas svarbias užduotis aptaria tam tinkamu metu, pavyzdžiui susirinkimuose ar bendruose susitikimuose. Taip norima pateikti suplanuotus dienos, savaitės, mėnesio ar metų planus ir tikslus, bei išklausti ir išgirsti darbuotojo poziciją.

Ne tik svarbu išsikelti tikslą, bet ir mokėti jį pateikti organizacijos viduje. Taip pat gebėti išlaikyti darbuotoją, kad jis liktų patenkintas ne tik darbdavio elgesiu, bet ir savo darbo vieta. Tvarus darbuotojas darbo vietoje gali atnešti labai daug naudos ne tik kaip gebantis viską atlikti laiku, gebantis taupyti išteklius ir kt., bet ir kaip laimingas darbuotojas, kuris žino kaip reikia elgtis nepažeidžiant savo komforto zonos. Pateiktoje lentelėje yra pateikiami keli įmonių pasisakymai apie tvarią elgseną jų organizacijos viduje (žr. 5 lent.).

5 lentelė. Tvarus elgesys įmonėje

(sudarė darbo autorė)

Įmonės pavadinimas	Tvarumo samprata
UAB „Uponor“ (https://www.uponor.lt/kompanija/tvarumas.aspx)	„Tvarumas – tai pasaulio bendruomenės vystymasis ir klestėjimas, pagrįsti aplinkosaugos valdymu, socialine gerove bei ekonomikos augimu.“
UAB „Tork“ (http://www.tork.lt/apie/tvarumas/)	„Tikime, kad tvarumo principas sėkmingai taikomas tik tada, kai jis tampa mūsų verslo dalimi ir pradeda kurti pridėtinę vertę. Todėl dirbame su Jumis išvien, kad išsiaiškintume Jūsų poreikius ir sukurtume produktus bei paslaugas, kurie pagerintų Jūsų verslą. Tvarumas turi tarnauti ne tik mūsų planetai, bet ir Jūsų verslui, darbuotojams ir dalininkams. Įmonei svarbiausia suprasti savo klientų poreikius ir pasiūlyti tokius produktus bei paslaugas, kurie jiems leistų pagrindinį dėmesį skirti svarbiausiems dalykams jų versle. Tvarumas yra svarbi šio siekio ir visos mūsų veiklos dalis.“

<p>AG „Siemens“ (http://www.siemens.fi/lt/index/apie_mus/tvarumas.htm)</p>	<p>„Sąvoka „tvarumas“ „Siemens“ kompanijoje apima taip pat ir siekius pagerinti kaimo vietovių plėtros galimybes ir sąlygų ten gyvenantiems žmonėms gerinimą. Su didele patirtimi viešosios infrastruktūros, vandens ir elektros tiekimo, transporto bei sveikatos srityse, mes padedame pasiekti Tūkstantmečio tikslus. Puikiai veikianti infrastruktūra yra svarbi sąlyga siekiant tvaraus vystymosi ir pirminių pasaulinės Jungtinių Tautų Organizacijos tikslų – kovoti su skurdu ir badu.“</p>
<p>UAB „DEICHMANN“ (https://www.deichmann.com/LT/lt/corp/aplinkosauga_%20ir_%20tvarumas.jsp)</p>	<p>„Tvarumas mums taip pat reiškia tai, kad privalome daryti viską, kad ir rytoj savo klientams galėtume pasiūlyti geros kokybės avalynę už mažą kainą.“</p>
<p>AB „SwedBank“ (https://www.swedbank.lt/lt/pages/tvari_v_eikla/tvarumas_verslo_procesuose)</p>	<p>„Tvarumą integruojame į verslo procesus. Atsakingas darbas su tiekėjais bei partneriais ir klientų kreditavimas leidžia daryti poveikį verslo aplinkai.“</p>
<p>UAB „Saint-Gobain“ (http://www.saint-gobain.lt/)</p>	<p>„Saint-Gobain“ skatina tvarią statybą ir įgyvendina naujoviškus sprendimus, kad naujai statomi ir renovuojami pastatai leistų sutaupyti energijos, būtų patogūs, sveiki, estetiškai patrauklūs ir tuo pat metu padėtų saugoti gamtinius išteklius.“</p>
<p>UAB „DS Smith“ (http://www.dsmith.com/lt/packaging/api-e-mus/tvarumas)</p>	<p>„Mūsų verslo modelis grindžiamas tvarumu: mes gaminame modernias, konkrečioms klientams pritaikytas ir visiškai perdirbamas pakuotes. Mūsų plastikiniai gaminiai, pvz., dėžėje įterptas maišas, taip pat yra žymiai ekologiškesni nei alternatyvūs gaminiai.“</p>

Kaip matyti iš pateiktos lentelės daugelis skirtingų garsių įmonių tvarumo sampratą apibūdina skirtingai, tačiau sietinai su įmonės veikla ir kokie prioritetai yra svarbiausi. Iš šių pateiktų pavyzdžių matyti, kad įmonės glaudžiai tvarumą sieja su nuostatomis ir vertybėmis, kurios ir gali pabrėžti žodžio tvarumą reikšmę organizacijos viduje. Ne tik tvarumo apibrėžtis svarbi, bet kaip jau buvo minima skyriaus pradžioje, daugelis faktorių priklauso nuo paties darbdavio ir jų turimų darbuotojų, kurie ir atspindi tikrąjį įmonės vardą.

Įmonės kaip ir individai nori savo išteklius taupyti ir panaudoti kuo mažiau kokybiškų žaliavų darbo vietoje, o tai taip pat nėra atsiejama su rūšiavimu ir taupiu vartojimu. Tvarus elgesys – prasideda nuo asmenybės, kuris ir sukuria tą jauseną ir elgseną darbo vietoje. Išsikelti tikslai parodo ko turi siekti darbuotojas, tačiau labai svarbu yra prie tikslo prieiti sudarant tam tikrą veiksmų planą, kuris gali susidaryti iš kitų mažų strateginių tikslų, arba rinkos tyrimas, kuris gali parodyti ko ir kaip tiksliai nori pirkėjai. Yra svarbu suvokti dabartinę padėtį ir tikslo siekį kaip pagerinti ir atsispirti nuo dabarties taško, bei judėti link išskelto didesnio tikslo (žr. 6 pav.).

6 pav. Organizacijos tikslų medis
(sudarė darbo autorė)

Kaip matyti, paveiksle yra pateikta įmonės dabartinė padėtis, tai yra dabartinis taškas, kuriame įmonė yra, norint pagerinti šios padėties būklę organizacija turėtų gerinti arba jau būti susikūrusi tinkamą ir teigiamą įvaizdį visuomenėje, pagrindinio tikslo išsikėlimas tai idėja, kurios siekiant reikia generuoti ir gerai apmąstyti esamą padėtį įmonės vidinėje aplinkoje. Atsižvelgti ar įmonė kaip individas galės suburti savo tvarių darbuotojų grupę ir pasiekti, bei pateisinti savo lūkesčius. Tikslo pasiekimui taip pat turi įtakos uždaviniai, kuriuos sudarant svarbu atsižvelgti į tai, kad juos įgyvendinat reikia išmatuoti, ištirti, suprasti ir pasiekti norimo rezultato. Uždavinio įgyvendinimas – priėjimas arčiau tikslo, o veikimo plano sudarymas yra visuma visų tikslų, uždavinių ir įvaizdžio kūrimo būsenoje. Visi šie kriterijai – tai grįžtamasis ryšys. Įgyvendinus tam tikrą skiltį yra gerinamas pradinis taškas ir judama toliau, todėl tai kaip pastovi cirkuliacija, kurios metu viskas sukasi ratu, o grįžtamasis ryšys didina tvarios elgsenos lygį, kuris ir parodo kaip įmonė suderina ir gali pagerinti savo veiklos kryptį, tačiau visa tai taip pat yra vadinama ir iniciatyvomis, kurios padidina įmonės vertę ne tik piniginiu aspektu, bet ir moralės, o taip pat ir individo, kaip asmenybės tvarios elgsenos asmeniniame gyvenime gebėjimą ugdyti ir darbo aplinkoje.

2.3.1. Išteklių taupymas

Visuomenės atstovai – žmonės, piliečiai – vaidina reikšmingą vaidmenį visumoje judant link tvaresnio modelio. Pirmoji taisyklė, kaip teigiama straipsnyje „Perėjimas prie tvaraus vartojimo“, psl. 18 – „Akivaizdus kelias, vedantis prie tvaresnio vartojimo, yra pirkimo elgsenos pokyčiai. Vartotojai gali rinktis produktus, kurie jiems tinka ir vengti tų, kurie netinka.“ Būtent šis teiginys parodo, kad išteklių taupymas prasideda nuo paties vartotojo gebėjimo suprasti ko jam reikia, o ko ne. Einant į

prekybos centrą kur prekių pasirinkimas yra gausus, dažnai galima pastebėti, kaip vartotojai turi su savimi pirkinių sąrašą, būtent jis ir leidžia suprasti ko mums iš tikrųjų reikia, kokia prekė yra būtina dabar, o kurios galime nepirkti (žr. 7 pav.).

7 pav. Bendras vartojimas

(„Perėjimas prie tvaraus vartojimo“ 2010)

Kaip matyti iš antrojo paveikslo, straipsnio autoriai nurodo, kaip mes bendrai renkamės būtinąs prekes ir kam teikiame pirmenybę. Kiekvienas žmogus yra skirtingas ir jo poreikiai yra kitokie. Vienas norės obuolio, o kitas norės mašinos, tačiau abu šiuos pirkinius naudos abu skirtingo amžiaus ar lyties atstovai ir tai visiškai nesvarbu koks yra žmogus, svarbu yra tai, kaip mes išmokstame taupyti savo išteklius, kaip pradėdami pažinti save ir išmokstame sudėlioti savo prioritetų piramidę.

Kaip teigiama tyrimuose šiuolaikinėje aplinkoje nėra pamatoma, kad atsinaujinantis vartojimas yra prieštaravimas su ilgu ekonominiu vystymusi turtingose šalyse ir nėra jokio paminėjimo rezervuoti vartojimo vystymąsi vargingiems žmonėms. Kadangi UNEP išdėsto 2000: „atsinaujinantis vartojimas nėra apie vartojimą mažiau, tai yra apie vartojimą kitaip, vartojimą efektyviai, ir pagerintos gyvenimo kokybės turėjimą“ (UNEP ir CDG, 2000, p. 21). Pagrindiniai aspektai ir atsispindi mūsų gebėjime įžvelgti kitokį pasaulį, gebėti keisti savo asmeninį gyvenimą, jame vyraujančius įsitikinimus ar nuostatas.

Tvari elgsena ir išteklių tausojimas yra du aspektai, kurie labai susiję savaime. Be išmokimo tvarkyti savo asmeninį gyvenimą, negebėsime ir tvariai elgtis ar tinkamai taupyti esamus išteklius, apie kuriuos tiek gausu informacijos. Išteklius – tai elektros taupymas, vandens taupymas, atliekų rūšiavimas ir kt. Kaip teigiama Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Aplinkos apsaugos skyriaus „Aplinkos tausojimo“ atmintinėje, kad „daugelis iš mūsų nesusimąsto apie tai, kiek daug yra

būdų taupyti. Tačiau taupymas nėra tik ekonomikos padarinys, nes neatsakingai vartodami išteklius, prisidedame prie negrįžtamų procesų – klimato kaitos: mažėja biologinė įvairovė, mažėja naftos bei geriamojo vandens išteklių.“

Taupyti – nereiškia, kad kažko reikia atsisakyti. Taupymui yra siūloma ne vienas būdas, tačiau visi jie susideda iš mažų, tačiau labai svarbių mūsų buitinių įpročių, tokių kaip:

- ➔ Atliekų rūšiavimas;
- ➔ Tinkamas elektroninių bei pavojingų atliekų šalinimas;
- ➔ Vandens ir elektros energijos vartojimo mažinimas;
- ➔ Šilumos energijos taupymas.

Šie veiksniai, kaip teigiama Aplinkos apsaugos atmintinėje, nėra sudėtingi ir tikrai žinomi vartotojams, tačiau kas dieną yra susiduriama vis su didesne problema, nes tik nedaugelis iš mūsų kasdienybėje tai taikome ir taupome tam tikrus išteklius, kurie yra labai svarbūs mūsų gyvensenai. Kyla klausimas ar tai yra per mažai skelbiama viešojoje erdvėje? Ar žmonės tiesiog yra priešiški siūlomoms permainoms, kurios skatinamos ir pateikiamos kaip teigiami padariniai mūsų ateities kartoms? Į šiuo klausimus atsakymas slypi labai paprastas – viskas priklauso nuo mūsų pačių, kaip mes priimame sprendimus, kaip įvertiname tų išteklių taupymo svarbą, kokį pavyzdį rodome visuomenėje ir kaip tai aktualu mūsų tvariai elgsenai asmeniniame gyvenime.

Internetiniame tinklapyje (www.jovita.lt) gausu patarimų kaip tinkamai taupyti išteklius ir kaip juos įvertinti. Susimąstyti apie savo gerovę yra labai svarbu, o taip pat galima palengvinti su buityje susiduriančiais veiksniais:

- Naudoti kurą, kuris daro mažesnę įtaką klimato kaitai. Tai dyzelinas, dujos, biodyzelinas, bioetanolis.
- Dažniau rinktis vegetarišką maistą. Mėsos patiekalams pagaminti reikia daug daugiau išteklių negu vegetariškiems. Didžioji dalis energijos sunaudojama ūkiuose ruošiant pašarus ir tik 10–30 % jų tampa mėsa, kiaušiniais ar pienu. Be to, tai naudinga ir ekonomiška.
- Naudoti vakarykščio maisto likučius: iš vakar virtų bulvių, vištienos, makaronų galima paruošti naują patiekalą – apkepą ar mišrainę. Sumažinus išmetamo maisto kiekį 10 %, per metus išmetamų šiltnamio dujų kiekis sumažėtų 45 kg.
- Naudoti elektrinį virduklį. Vanduo virduklėje užverda dvigubai greičiau nei ant viryklės. Jei ruošama virti ryžius, makaronus arba bulves, iš pradžių beveik visą vandenį užvirinti virduklėje. Kai vanduo virduklėje užvirs, supilti verdantį vandenį į puodą ir toliau gaminti maistą kaip paprastai. Tai sumažina energijos sąnaudas ir gerokai pagreitina maisto gaminimą.

- Pirkti tiek, kiek suvalgoma. Šiandien daugiau nei 1/4 pagaminto maisto Lietuvoje patenka į sąvartynus. Daugiausia išmetama pieno produktų. Prieš einant apsipirkti, pirmiausia vertėtų sudaryti sąrašą.

- Rinktis mažiau supakuotus produktus, daugkartinius pirkinių maišelius ir vengti vienkartinį indų. Taip galima sutaupyti ne tik energijos naujų gaminių gamybai, bet ir mažiau šiukšlių bus.

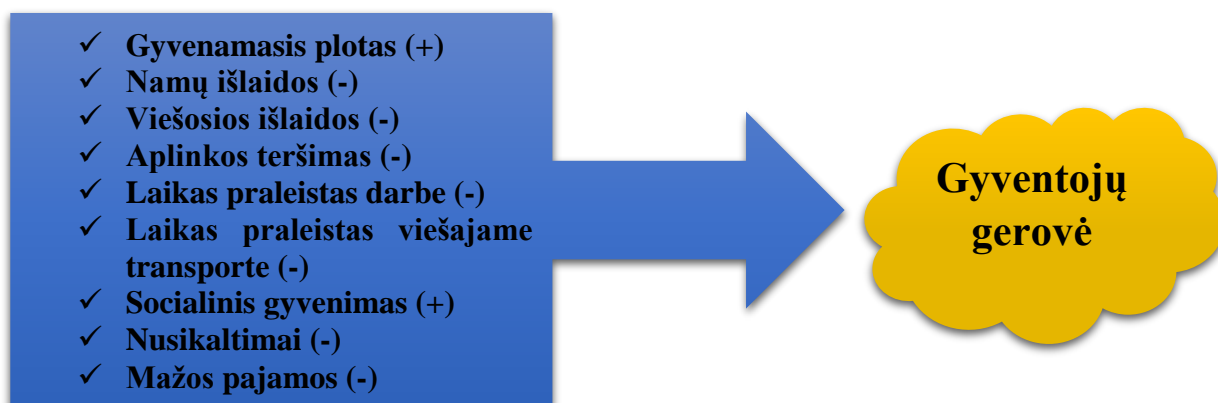
- Naudoti centralizuotai tiekiamą vandenį. Gerti vandenį iš čiaupo, o ne iš butelių, kurie parduodami parduotuvėse. Lietuvos miestuose centralizuotai tiekiamo vandens kokybė atitinka ES standartus ir Lietuvos higienos normų reikalavimus.

- Jei įmanoma, rūšiuoti virtuvės atliekas. Organines atliekas kompostuoti – taip galima sumažinti į sąvartynus patenkančių atliekų kiekį ir kartu pasigamina maistingos žemės augalams.

- Ekologiniai ženklai padeda išsirinkti aplinkai ir sveikatai mažiau kenksmingus produktus. Smalsus pirkėjas pats turėtų pasidomėti šiais ženklais, reikalauti informacijos iš pardavėjų.

- Ir kt.

Kaip matyti iš pateiktų pasiūlymų žmogus savo gyvenime tikrai gali ir turi kur pradėti taupyti. Taupymas labai atspindi vartotojų mokėjimą gyventi. Kai yra išmokstama taupyti, ir kai atsiranda papildomų pajamų tada žmogus jaučiasi pranašesnis, galintis sau daugiau leisti, tenkinti poreikius. Labai svarbu, kad žmogus jaustųsi laimingas ir mokėtų suderinti savo gyvenimo prioritetus, kaip teigiama viename straipsnyje (Towards a Systemic Understanding of Sustainable Consumption and Economic Growth), „žmogaus laimė susideda iš pilnavertiškumo jausmo, gebėjimo taupyti savo laiką, socialinį gyvenimą ir kita.“ (žr. 8 pav.).

8 pav. Faktoriai darantys įtaką geresnei gyvenimui
(sudarė darbo autorė)

Kaip matyti trečiame paveiksle pavaizduoti faktoriai, kurie gerina gyventojų gerovę. Prie kiekvieno iš faktorių pažymėti +/-, šie simboliai parodo kaip tam tikras faktorius paveikia mūsų gyvenimą. Didelę reikšmę gyvenime turi socialinis saugumas visuomenėje, bet taip pat labai svarbu, kad jaustųsi žmogus pilnavertis turintis visas teises bei galimybę turėti savo būstą ar kitą nekilnojamąjį turtą. Būtent prie šio pirmojo faktoriaus priskirtas yra pliuso ženklas, tai parodo, kad mūsų tvariai elgsenai ir gerovei tai turi didžiulę įtaką. Socialinis gyvenimas ne tik pasirodymas viešumoje bet ir darbo sociali atsakomybė suteikia tam tikro pasitikėjimo savimi kaip asmenybe, o taip pat ir dirbdamas asmuo jaučiasi „stipresnis“.

Paveiksle visi kiti faktoriai pateikiami kaip minusai, tačiau atsižvelgiant į visą tai, būtent žmogaus didžioji gyvenimo dalis ir susideda iš to kas yra nemielia, kas nesuteikia pilnatvės. Būtent šie faktoriai ir nulemia gebėjimą išlipti iš komforto zonos, kurioje kartais yra pasiekama ir išsigąstama keistis. Namų išlaidos, viešosios išlaidos – tai ne tik maisto prekių pirkimas, tai abstraktus dalyvavimas visuomeniniame gyvenime, kai reikia mokėti suderinti išlaidas ir pajamas, kad asmuo gebėtų pasilikti tam tikrą kiekį pajamų savo laisvalaikiui. Aplinkos teršimas – plačiai susijęs su asmenų gebėjimu rūšiuoti, nemėtyti šiukšlių ar kitų daiktų visur kur negalima, o taip pat ir su automobilių naudojimu. Ši statistika dėl taršos yra vis dažniau paliečiama visuomenėje, tad labai svarbu, kad išmoktume rūšiuoti ir neteršti aplinkos. Kaip teigiama „Eurobarometer“ statistikos tinklapyje (http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm) mašinų sunaudojimas Europos šalyse ryškiai parodo kiek procentaliai Lietuvoje važiuojama automobiliais, dviračiais bei viešuoju transportu. Pagal savo dydį Lietuvoje atitinkamai yra mažesnis naudojimas šiomis galimybėmis, tačiau tai glaudžiai siejasi su praleistu laiku viešajame transporte ar nusikaltimais bei autoįvykiais. Tačiau žinoma yra ir tai, kad bet kokia transporto priemonė kuri suteikia komfortabiliškumo pagerina kiekvieno iš gyventojų gyvenimą.

Automobilių naudojimas Europos Sąjungoje parodo, kad Lietuva tikrai nėra ta šalis, kurioje būtų mažiausiai naudojamas automobilis, tai sudaro apie 39%, o taip pat ir dviračių (15%) infrastruktūra yra išplėtotą, tad vis daugiau šalies gyventojų šiltuoju metų sezonu gali rinkti dviratį ir važiuoti jam skirtomis kelio ar takų juostomis. Viešasis transportas daugiau yra naudojamas kaip pigesnė transporto priemonė, jei asmuo turi tam tikrą galimybę įsigyti pigesnę keleivio bilietą. Tačiau tai sudaro apie 18%, kurie parodo, kad ši dalis žmonių vis dažniau renkasi viešąjį transportą, kuriuo galima taip pat gana greitai pasiekti tam tikrą kelionės tašką (žr. 1 priedą).

Kaip matyti iš pirmojo diagramos priedo didžiausią vartojimą per dieną automobiliais sudaro apie 64%, šis vartojimas pasireiškia Airijoje. Mažiausiai automobilių naudojimas yra pastebimas Vengrijoje, tai sudaro apie 23%. Dviračių naudojimas pastebimas didžiausias yra Nyderlanduose ir tai sudaro net 44%, mažiausias nurodomas Ispanijoje (3%). Viešasis transportas taip pat plačiai

naudojamas Vengrijoje tai sudaro (28%), mažiausias – Airijoje – apie 9%. Visi šie procentai labai aiškiai parodo kuri šalis yra mažiau teršama, o kuri labiau. Taip pat tai atskleidžia, kaip gyventojai stengiasi taupyti tam tikrus išteklius ir kaip geba išnaudoti savo galimybes.

Išteklių taupymas daugiau orientuotas yra į elektros energijos ir vandens išnaudojimo sumažinimo galimybes. Energiją galime taupyti keliais būdais tai yra pirkti elektros ir elektronikos prietaisus, kurie vartoja mažiau elektros energijos (A+), o pats paprasčiausias yra vandens taupymas („Aplinkos tausojimo“ atmintinė), (žr. 6 lent.).

6 lentelė. Elektros energijos ir vandens taupymas

(sudarė darbo autorė)

Elektros energijos taupymas	Vandens taupymas
<ol style="list-style-type: none"> 1) sumažinti vandens šildytuvo temperatūrą keliais laipsniais - sutaupoma nemažai elektros energijos, o taip pat - ir pinigų; 2) atitraukti žaliuzes ar užuolaidas ir leisti saulei įšildyti kambarį, o visus nevarstomus langus apšiltinti papildomai; 3) išjunkti kompiuterio monitorių, kai nesinaudojama kompiuteriu; 4) išjunkti visus prietaisus, kai jie nenaudojami, nepalikti budėjimo režime (stand by), nes tai taip pat naudoja elektros energija; 5) kambarius tapetuoti ar dažykite šviesiomis spalvomis, taip bus maksimaliai išnaudojama saules šviesa; 6) rašomuosius stalus statyti prie langų, kad reikėtų naudoti kuo mažiau dirbtinės šviesos. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) prie lietvamzdžių namie pastatyti kibirus ar talpas, į kurias galima rinkti lietaus vandenį. Vėliau juo galima laistyti augalus; 2) įsigyti vandens šildytuvą ir jo laiko reguliatorių, šildyti vandenį tik tada, kai to reikia: ryte ir vakare prieš prausiantis, po pietų - plaunant indus. Taip reguliuojamas vandens šildytuvas bus įjungtas maksimaliai trumpą laiko tarpą; 3) praustis duše, o ne vonioje, nes vandens suvartojimas sumažėja 5-7 kartus; 4) neleisti iš čiaupo pernelyg stiprios vandens srovės, tik tiek, kiek reikia tuo metu; 5) pataisyti arba pakeisti senus, nesandarius čiaupus. Nesutvarkytas čiaupas per parą gali „prilašinti“ apie 30 l vandens; 6) valyti dantis užsukant vandenį; 7) įsigyti ekonomišką santechniką, pavyzdžiui, klozetą su dviem režimais; 8) nešvarius indus prieš plaunant pamirkyti, juos plauti dubenyje, o ne po tekančiu vandeniu.

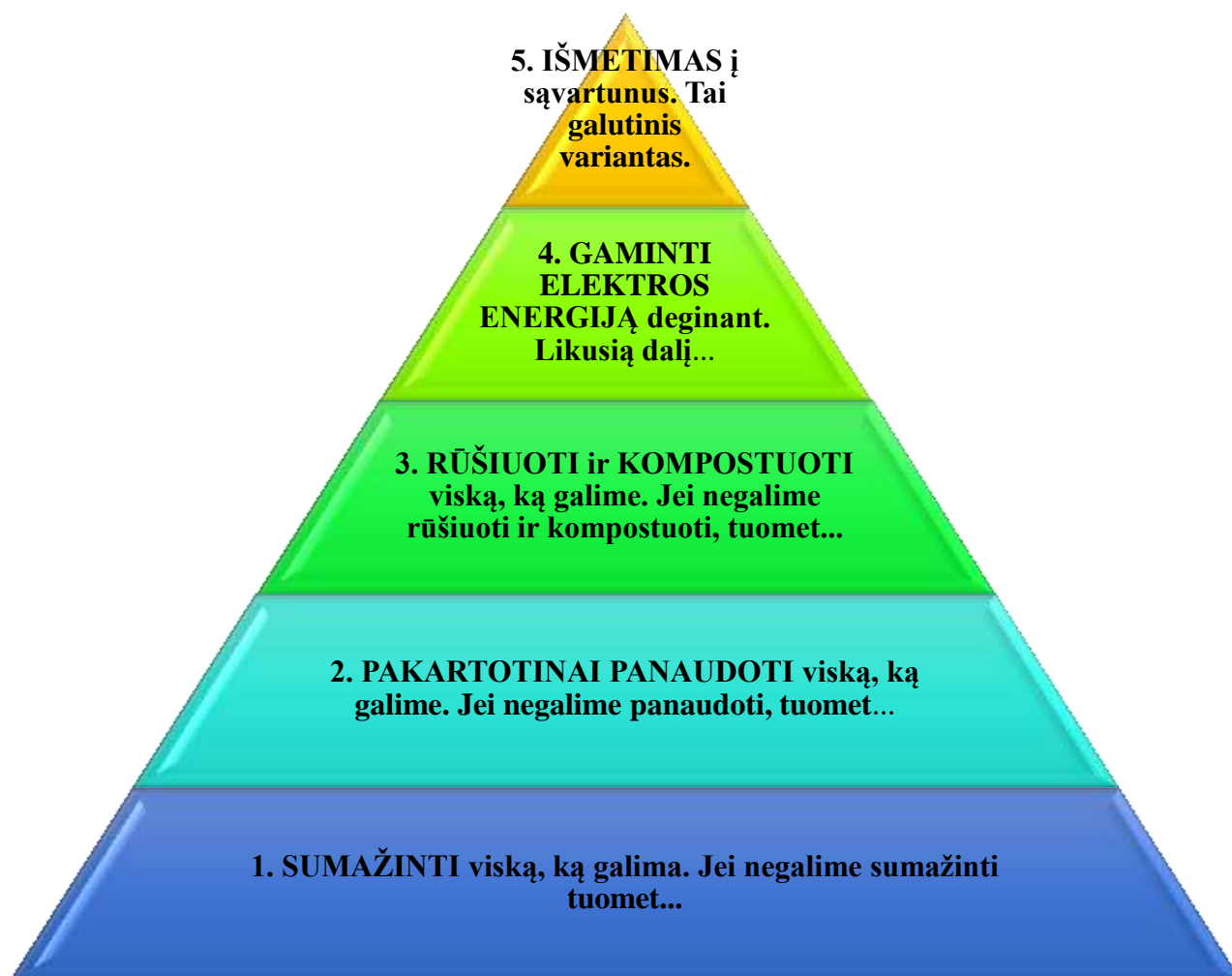
Kaip matyti iš pirmos lentelės taupymo būdai nėra sudėtingi, tačiau tai ženkliai atsispindėtų gaunamose sąskaitose už komunalines išlaidas. Šie būdai parodo, kaip gyventojai gali taupyti savo

ištekliaus, tereikia sekti tai ką perkame ir kaip naudojame pagal paskirtį. Taip pat svarbu suprasti kam reikia teikti pirmenybę ir kas mums yra prioritetas išteklių taupyme.

2.3.2. Rūšavimas

Lietuvoje labai plačiai yra plėtojama aktuali tema kaip rūšiuoti, tačiau gana dažnai pasirodanti informacija kaip sumažinti atliekų kiekį šalyje vis tiek tebėra didelė problema. Dideli kiekiai išmetamų šiukšlių atsiranda šiukšlių deginimo įmonėse arba sąvartynuose. Bet koku atveju šie abu būdai naikinti šiukšles kenkia aplinkai ir turi būti labai kontroliuojami.

Kiekvienoje šalyje atliekos yra tvarkomos skirtingai, kai kuriose iš jų sąvartynuose šiukšlių atsiduria daugiau nei kitose, o kai kuriose šalyse perdirbama ir kompostuojama kur kas didesnę dalis atliekų nei kitose. Labai svarbu kai gyventojai geba rūšiuoti ir kaip noriai tai daro. Yra skelbiami 5 rūšiavimo principai (žr. 9 pav.).

9 pav. 5 atliekų tvarkymo žingsniai

(sudarė darbo autorė remiantis www.pacitaproject.eu tinklapiu)

Ketvirtame paveiksle pateikti 5 atliekų tvarkymo principai, kuriais vadovaujantis sėkmingai galima spręsti atliekų tvarkyme kylančius klausimus. Gyventojai iš esmės gali sumažinti susidarantį atliekų kiekį, tačiau neretai susiduriama yra su ekonomika ar kitais veiksniais darančiais įtaką žmonėms.

Maisto vartojimo įpročiai sudaro didelį atliekų kiekį. Kaip teigiama Europos statistikos sistemose „kasmet Europos sąjungoje išmetama apie 90 milijonų tonų maisto atliekų. Tai sudaro 180 kg. vienam asmeniui. Trečdalis šių atliekų dar būna tinkamos vartoti žmonėms.“ Maisto atliekos susiformuoja visose maisto grandinėse, o prie atliekų susidarymo prisideda ūkininkai, gamintojai, mažmenininkai ir vartotojai. Didžioji dauguma išmetamo maisto dalis dar galima panaudoti gaminant kitą maisto produktą ar patiekalą, tačiau retas gyventojas, kuris taip taupo. Ypač rūšiavimo stygius pasijaučia daugiabučių gyventojų namuose, kurie neturi savo namuose atskirų šiukšlių dėžių, o prie konteinerių retas, kuris skirsto ne tik maisto atliekas bet ir kitas išmetamas šiukšles. Nors Lietuvoje gana dažnai galima išvysti esančius konteinerius, kurie pažymėti stiklo, popieriaus ir plastiko informacinėmis lentelėmis, ir yra stengiamasi, jog gyventojai išmokyti rūšiuoti vardan tvaresnės ateities.

Telšių atliekų tvarkymo centras yra pateikęs informaciją savo internetiniame tinklapyje kaip tinkamai reikia rūšiuoti tam tikras išmetamas atliekas (žr. 2 priedą).

Kaip matyti antrame priede, labai svarbu atliekas rūšiuoti ir žinoti kurias galima mesti, o kurių geriau nemesti į joms neskirtas vietas. Daugelyje miestų yra labai rūpinamasi, kad prie kiekvieno daugiabučio namo stovėtų rūšiavimui skirti konteineriai, taip norima siekti, kad gyventojai kuo labiau tausotų energiją, bei rūpintųsi savo švaria aplinka.

2.3.3. Pagrindiniai tvarios elgsenos kriterijai darbe ir asmeniniame gyvenime

Nagrinėtose temose aiškiai atsispindėjo tam tikri individo bruožai, bei elgesys, kurio metu atsiskleidžia tikrosios vertybės ar individo požiūris į tam tikrą susidariusią situaciją. Kiekvienas žmogus save gali pateikti visiškai skirtingai darbe bei asmeninio gyvenimo aplinkoje. Tačiau retai kada susimąstome, jog daugelis bendrų bruožų atsispindi iš karto abejose pusėse. Labai svarbu, kad individai laikytųsi savo vertybių ar prioritetų, siektų aukštumų ir gerbtų ne tik aplinkinius, bet ir savo asmeniniame gyvenime sutiktus naujus žmones ar šeimos narius. Pagalba kitiems – vienas iš svarbesnių rodiklių, parodančių mūsų asmeninį išsilavinimą ir gebėjimą bet kuriuo metu padėti kitam šalia esančiam asmeniui. Šie bendrieji bruožai susiveda į vieną galutinį kriterijų, kurį būtų galima pavadinti vertybių laikymasis. Šis kriterijus apima vidinius pasaulėžiūros ir saviugdos bruožus.

Tačiau be tikslų įgyvendinimo, be savo laiko planavimo ar darbų atlikimo laiku, galima teigti, kad individui pirmiausia yra svarbu susivokti ir suprasti tikslų išsikėlimo prasmę. Tai rodo, kaip asmuo savo asmeniniame gyvenime geba išsikelti tikslą ir jo kokybiškai bei tiksliais žingsniais siekti, o visa tai lemia mūsų mokėjimą valdyti laiko resursus, kurie šių dienų aktualijose yra labai svarbus norint suspėti pasiekti tam tikrą tikslą laiku, įvertinant kitus kaštus, kurie bus panaudoti ateityje gal būt netinkamai. Kiekvienas iš šių teiginių apie tikslą, laiką, jo planavimą yra svarbus norint pasiekti aukštumą ir gebėti valdyti laiką ne tik asmeniniame gyvenime, bet ir darbinėje aplinkoje, o šie veiksniai atspindi dar vieną kriterijų, kuris gali būti vadinamas – tikslų įgyvendinimas.

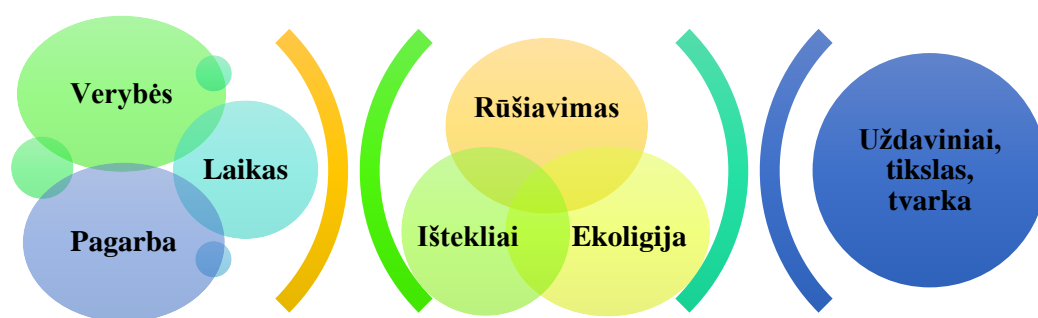
Tikslas gali būti rūšiuoti atliekas, kurias skatinama rūšiuoti ne tik dėl asmeninių aspektų, bet ir dėl pagrindinių taršos mažinimo principų. Tai rodo, kad rūšiuoti atliekas yra svarbu, tačiau taip pat išteklių taupymas yra tapatu rūšiavimui, kada individas geba rinktis tam tikrą produkciją ar jos įpakavimą bei tinkamai ją panaudojęs gali tinkamai pašalinti esamus likučius, pavyzdžiui kaip pakuotė ar pats produktas, pavyzdžiui elektrą taupanti lemputė. Kaip jau buvo minėta rūšiavimo temoje, rūšiuoti galime kiekvienas, tam yra suteiktos visos galimybės ir sąlygos. Tačiau visas rūšiavimo procesas pirmiausia priklauso nuo mūsų pačių pasirinkimų. Tai gi, tai yra svarbu, tačiau kaip mes, kaip individai galime tai tinkamai daryti? Štai pagrindinis klausimas, kuris atveda prie dar kelių kriterijų, kuriuos reikia išskirti kaip atskirus ir suprantamai svarbius kriterijus – rūšiavimas ir išteklių taupymas (vandens, elektros, popieriaus).

Norint tinkamai rūšiuoti atliekas reikia išsikelti sau tokį tikslą, bei suformuoti uždavinius, kuriuos vykdant individas gebėtų lengviau pasiekti savo norimo rezultato pagerinat asmeninius bruožus bei darbinėje aplinkoje darbo našumą. Kad to būtų pasiekta tinkamai kiekvienas iš asmenybių turėtų išmokti tinkamai suformuoti uždavinius, kuriuos galėtų vykdyti žinodamas, kad tai pagerins jo asmeninį gyvenimą. Tačiau dar geriau, kai individas geba savo tikslus bei uždavinius išsikelti užsiimant mėgstama veikla, kuri skatintų kūrybiškumą ir tikslumą. Aptarti teiginiai gali būti suvesti į vieną bendrą kriterijų tai būtų – uždavinių suformavimas ir jų vykdymas. Tačiau norint, kad tai atskleistų mūsų tvarią elgseną gyvenime, reikėtų išmokti susitvarkyti, o tai pirmiausia reikėtų pradėti nuo asmeninio gyvenimo ir savo namų. Labai svarbu, kad kiekvienas žmogus gebėtų palaikyti tvarką, kad būtų atsakingas už ją ir prižiūrėtų savo daiktus esančius bei supančius aplinkui. Šie teiginiai priveda mus prie pagrindinio kriterijaus, kurio pavadinimas turėtų būti sietinas su tvarkos laikymusi.

Žmogus visą laiką turi tam tikrus savo įsitikinimus, tačiau jie su laiku formuojasi ir kinta, kaip ir pats žmogus. Vienam įsitikinimai atsiranda iš šeimos pavyzdžių, kitam iš aplinkos veiksnių, trečiam daro įtaką jo pasirinkimams darbas. Nuolatinis tobulėjimas skatina individą siekti aukštumą ir gerinti savo gyvenimo kokybę, tačiau tam tikri įsitikinimai kartais nėra teisingi mūsų pažiūroms. Net toks pavyzdys, kaip ekologiškų produktų rinkimasis ne visada atskleidžia mūsų tikrąjį požiūrį į sveiką

gyvenseną, todėl svarbu pažinti ir suprasti save kaip asmenybę galinti suprasti ekologiško produkto reikšmę mūsų asmeniniam gyvenimui. Net automobilio statymas į tam tikras vietas jau yra įsitikinimas, kad automobilis stovės arčiau namų arba prie tam tikro kito automobilio. Tačiau automobilis sietinas su kitomis transporto priemonėmis, pavyzdžiui viešasis transportas, tai pagalba žmonėms pasiekti norimą tašką arba nuvykti iki darbo ir atgal į namus, tai yra mūsų pasirinkimo teisė bei įsitikinimų grupavimas vienas šalia kito, kai norima, kad būtų taip, o ne kitaip, ir neišlipant iš komforto zonos. Šie aspektai glaudžiai siejasi su bendrąja sąvoka – įsitikinimas. Tačiau šių įsitikinimų skirtinga išraiška gali atskleisti skirtingus asmenybių pasirinkimus. Tai gi dar vienas iš kriterijų skatinantis mūsų tvarią elgseną asmeniniame gyvenime ir darbe – įsitikinimų laikymasis.

Be įsitikinimų šalia visą laiką yra įstatymai, kurių privalome laikytis, nes kitu atveju individas gali būti patrauktas į baudžiamąją atsakomybę. Norint įsigilinti į šią sritį reikėtų analizuoti įstatymus, tačiau jų yra labai daug, todėl pagrindinius įstatymus ir taisyklių laikymąsi galima lyginti su darbo aplinka, kurioje privalome laikytis tam tikrų darbo įstatymų nurodytų darbo sutartyje ar kituose svarbiuose dokumentuose. Net pietavimas laiku jau yra taisyklė, kuri įstatymuose reglamentuojama kaip būtina darbo dalis. Visi šie aspektai priveda prie dar vieno ir labai svarbaus kriterijaus, kuris apima įstatymų ir taisyklių laikymąsi. Be abejonės bendrauti su žmonėmis taip pat svarbu, įstatymai nėra išleidžiami šiaip sau, o bendrauti ir suprasti vieni kitus taip pat svarbu, kad galėtume tinkamai komunikuoti tarpusavyje turime išmokti išgirsti, išklaudyti, patarti. Šie aspektai suveda mus prie paskutiniojo ir taip pat svarbaus kriterijaus – bendravimas. Remiantis šiais sudarytais teiginių kriterijais galima analizuoti detalesnius veiksnius darančius įtaką mūsų asmeniniame gyvenime ir darbinėje aplinkoje (žr. 10 pav.).

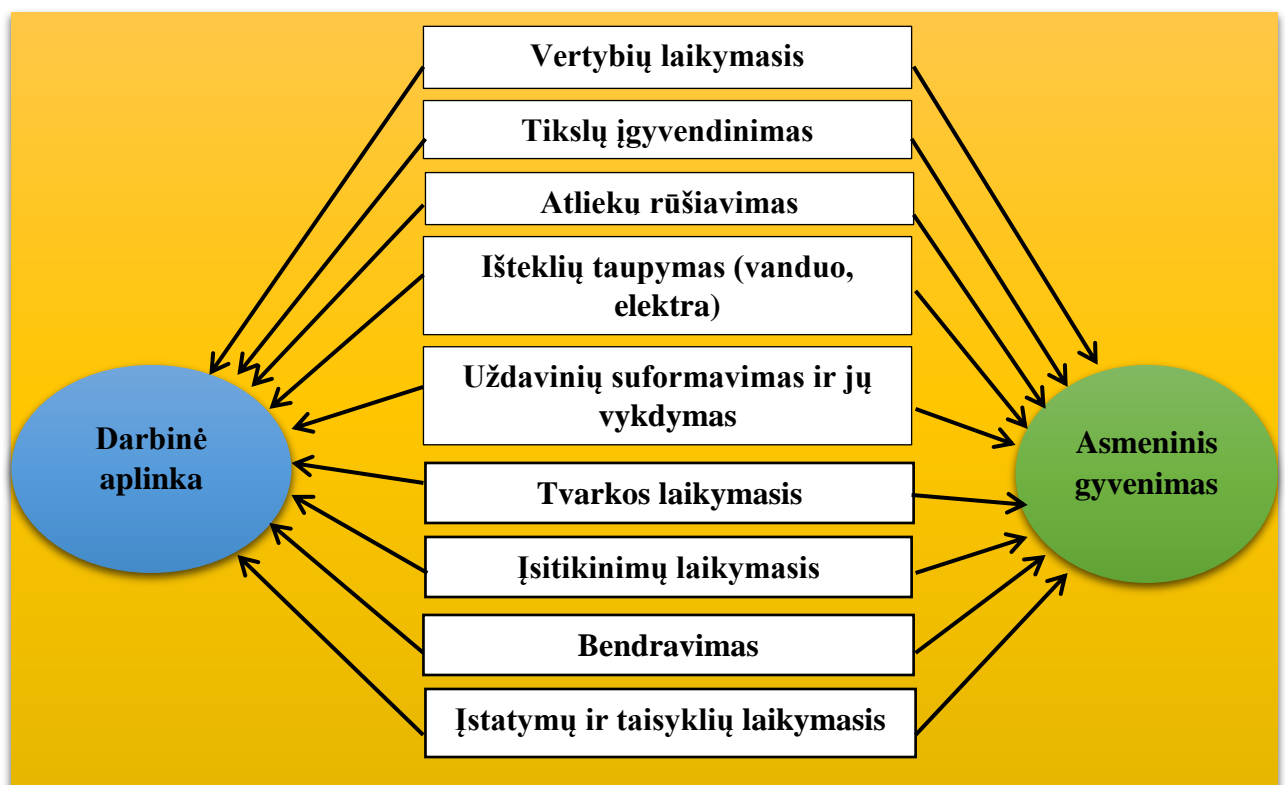
9 pav. Kriterijų teiginiai
(sudarė darbo autorė)

Kaip matyti pateiktame paveiksle tam tikri aspektai yra visiškai nesuderinami, tačiau norint, kad jie padėtų išsiaiškinti tam tikrus tvarios elgsenos sąsajas tarp asmeninio gyvenimo ir darbo reikia sudaryti modelį, kuris atskleistų pagrindinius kriterijus, pagal kuriuos būtų vertinamas individas taip išsiaiškinant jo poreikius, jo požiūrį ar pasirinkimus. Tai gi, ar galima ištirti žmogaus tvarią elgseną darbe ir asmeniniame gyvenime?

2.4. Tvarios elgsenos darbe ir asmeniniame gyvenime modelis

Išanalizavus tvarumo sampratą pastebėta, kad tvarumas glaudžiai susijęs su tvaria elgsena darbe ir asmeniniame gyvenime. Šie kriterijai parodo, kaip žmogaus gyvenime yra svarbu daryti ir atlikti tam tikrus darbus, ir kokią didelę įtaką turi tam tikros iniciatyvos, kurios yra naudojamos ne tik darbe ar namuose, o apskritai bet kur, kur patys esame mes. Išnagrinėjus kiekvieną kriterijų tiek darbe tiek asmeniniame gyvenime galima sudaryti šio darbo modelį, kuriame atsispindi bendrinės nuostatos skatinančios tvarų elgesį darbe ir asmeniniame gyvenime (žr. 11 pav.)

11 pav. Tvarios elgsenos darbe ir asmeniniame gyvenime modelis

(sudarė darbo autorė)

Kaip matyti iš pateikto paveikslu darbinę ir asmeninę erdvę jungia daugelis nuostatų kitaip dar vadinamų iniciatyvų, kurios skatina mus elgtis tvariai, tai apima vertybių laikymąsi, tikslų įgyvendinimą, atliekų rūšiavimą, išteklių taupymą, uždavinių suformavimą ir jų laikymąsi, tvarkos laikymąsi, įsitikinimų laikymąsi, taisyklių laikymąsi, komunikavimą bei įstatymų laikymąsi. Būtent šios nuostatos ir pabrėžia pagrindinę svarbą mums kaip individams. Tai parodo kokie mes esame, kaip vertiname savo asmeninį gyvenimą, kaip kintame darbinėje aplinkoje bei namuose.

Pateiktas modelis sudarytas remiantis išnagrinėtomis temomis kaip individo nuostatų svarba, išteklių taupymas, atliekų rūšiavimas, individo vartotojiška elgsena bei tvarumą lemiantys veiksniai ir įmonių iniciatyvos į tvarią elgseną. Pagal šį sudarytą modelį galima nagrinėti tolimesnį organizacijos darbuotojų požiūrį ne tik į įmonės iniciatyvas, bet atsižvelgiant ir lyginant su asmeniniu gyvenimu namuose. Iš sudaryto modelio matyti, kad atliekų rūšiavimas yra svarbus ir darbinėje aplinkoje, nes kiekvienas iš individų stengiasi rūšiuoti savo aplinkoje atliekas, nes taip pateikiame visuomenėje, tačiau įmonės taip nėra atsiejama dalis nuo mūsų požiūrio į tvarų elgesį, todėl modelyje pateiktos iniciatyvos atspindi, kad ir įstatymų laikymasis nėra atsiejama dalis nuo mūsų asmeninio gyvenimo ir darbinės aplinkos.

Kiekvienas iš individų – asmenybių laikosi tam tikrų taisyklių namuose, tačiau taisyklės yra ugdomos ir įmonės vidinėje aplinkoje, būtent be taisyklių ar uždavinių išsikėlimo pasiektume mažiau, nes nebūtų skatinamojo veiksnio, pavyzdžiui kaip darbo vietos ar namų erdvės susitvarkymas, tai ir yra iniciatyva, kurią darbdavys skatina atlikti tam tikrus asmenis, kad būtų sutvarkytos darbo vietos. Tačiau valytojos darbas nepriklauso nuo paties darbuotojo susitvarkymo savo darbo vietos, o taip pat savo asmeninėje erdvėje (namuose) visada yra stengiamasi palaikyti tvarką bei švarą. Kaip ir modelyje taip ir mūsų asmeniniame gyvenime daugelis mūsų pasirinkimų priklauso nuo mūsų pačių, tačiau tvari elgsena supa visur ir visada, nepaisant įsitikinimų skirtumo ar įstatymų vienodumo, „aš“ kaip fizinis asmuo ir „aš“ kaip juridinis asmuo, abu kintamieji yra egzistuojantys ir patiriantys išlaidas, taip pat yra komunikavimas tarp šių dviejų kintamųjų, kuris skatina artimesni ir glaudesni ryšį.

Remiantis šiuo modeliu galime daryti prielaidą, kad tolimesnis atliekamas tyrimas apie sąsajas skatinančias tvarią elgseną darbe ir asmeniniame gyvenime atskleis kaip įmonės darbuotojai elgiasi ir kinta esant darbinėje aplinkoje ir kaip namų (savo) erdvėje.

3. TYRIMO METODIKA

Atsižvelgiant į tvarios elgsenos veiksnių neapibrėžtumą organizacijoje ir asmeniniame gyvenime, sparčiai besikeičiančius visuomenės poreikius ir kitus svarbius aspektus, galima teigti, jog tvarios elgsenos klausimai yra nuolat kintantys bei aktualūs. Netobulinant tvarios elgsenos ne tik darbe, bet ir asmeniniame gyvenime, nevykdant nuolatinių vartotojų poreikių bei savirealizacijos tyrimų, kyla didelė grėsmė būti išstumtam iš rinkos greitesnio, išradingesnio bei įžvalgesnio konkurento darbo vietoje. Norint išsiaiškinti iniciatyvas skatinančias tvarios elgsenos veiksnius organizacijoje ir asmeniniame gyvenime buvo atliktas tyrimas. Tyrimo metodika sudaryta remiantis teorine medžiaga ir apima 5 klausimų blokus, kurie sudaro uždavinius.

Tyrimo tikslas - Ištirti sąsajas tarp tvarios elgsenos darbe ir asmeniniame gyvenime.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) Ištirti individo tvarios elgsenos asmeniniame gyvenime raišką
- 2) Ištirti individo tvarios elgsenos darbe raišką;
- 3) Ištirti tvarios elgsenos sąsajas tarp įmonės iniciatyvų ir asmeninio gyvenimo.

Tyrimo plano rengimas. Remiantis R. Tidikiu (2003), tyrimo plano rengimą reikia pasirinkti iš 3 planų tipų (žr. 3 priedą). Tyrimo plano tipu buvo pasirinktas 2 plano tipas – analitinis (aprašomasis). Tai sociologinių, statistinių metodų naudojimas bei atrankinis ar monografinis tyrimas, kurio tikslas – kiekybinių – kokybinių tiriamojo objekto charakteristikų nustatymas bei ryšių glaudumo apskaičiavimas.

Anot Tidikio (2003), „analitinis tyrimo plano variantas galimas, kai tyrimo objektas pakankamai pažintas aprašomosiomis hipotezėmis formuluoti. Plano tikslas – socialinių struktūrų ir reiškinių kokybinių bei kiekybinių ypatumų tikslus aprašymas“ (Tidikis, 2003, p. 348).

3.1. Tyrimo instrumentai

Tyrimo metodas – anketinė apklausa, naudojant tyrimo instrumentą – anketą. Pasak Tidikio (2003), anketa yra vienas populiariausių sociologinio tyrimo metodų. Tinkamai sudaryta anketa yra aiški, nedviprasmiška ir patikima. Be to, anketinė apklausa garantuoja respondentų anonimiškumą, o tai didina informacijos teisingumą, objektyvumą. Nors anketinės apklausos rezultatai kokybės prasme galbūt yra siauresnės apimties, tačiau gauti duomenys yra tikslesni, o laiko atžvilgiu egzistuoja didesnis ekonomiškumas.

Siekiant sudaryti tikslius klausimus anketoje buvo remtasi tyrimo uždaviniais ir sudarytu modeliu, pagal kurį ir buvo suskirstyta anketa bei sudarytas tyrimo dizainas (žr. 7 lent.).

7 lentelė. Tyrimo dizainas
(Sudarė darbo autorė)

Tyrimo uždavinys	Tyrimo metodas	Komentarai
1) Ištirti individo tvarios elgsenos asmeniniame gyvenime raišką;	Anketa	Anketos dalis 1 dalis (35 klausimai);
2) Ištirti individo tvarios elgsenos darbe raišką;	Anketa	Anketos dalis 2 dalis (35 klausimai);
3) Ištirti tvarios elgsenos sąsajas tarp įmonės iniciatyvų ir asmeninio gyvenimo.	Koreliacija	Anketos 1 ir 2 dalys;
Informacija apie respondentą	Anketa	Anketos dalys nuo 3 iki 8.

Remiantis suformuotais uždaviniais ir nustatytu tyrimo metodu buvo aptartas kiekvienas tiriamasis blokas, kuris apima 2 kriterijus: individo požiūris į tvarios elgsenos asmeniniame gyvenime raišką ir individo tvarios elgsenos darbe raišką, taip pat buvo įvertinta bendroji šių abiejų dalių koreliacija, kurioje atsispindėjo sąsajos tarp įmonės iniciatyvų ir asmeninio gyvenimo. Paskutinįjį klausimų bloką sudaro informaciniai klausimai apie respondentą: lytis, amžius, šeimyninė padėtis, išsilavinimas, pajamos ir darbo statusas. Remiantis šiais sudarytais anketos blokų kriterijais (žr. 4 priedą), buvo suformuoti aiškūs ir tikslūs klausimai į kuriuos respondantai galėjo atsakyti ir pasirinkti jiems tinkamiausią, bei artimiausią variantą.

3.2. Tyrimo organizavimas

Tyrimo dalyviai. UAB „Transcom Worldwide Vilnius“ Viasat projekto darbuotojai.

Tyrimo imtis. UAB „Transcom Worldwide Vilnius“ Viasat projektą sudaro 43 darbuotojai, iš jų 3 yra grupės vadovai, 1 kokybės specialistas ir 4 vyr. klientų aptarnavimo specialistai, kiti 35 darbuotojai yra klientų aptarnavimo specialistai. Tyrime buvo apklausti visi projekto darbuotojai.

Tyrimo laikotarpis, laikas. Tyrimas vykdytas 2016 m. lapkričio 7 d. – 2016 m. lapkričio 11 d. Anketa buvo publikuojama viešai UAB „Transcom Worldwide Vilnius“ Viasat projekto skyriuje, Vilniaus filiale. Anketos buvo pateiktos įmonės darbuotojams darbo dienos pradžioje nuo 8.00 val. Respondentai turėjo savaitę laiko anketos pildymui. Anketos surinktos 2016 m. lapkričio 11 dieną.

Respondentai maloniai sutiko užpildyti anketą. Užpildyta 43 anketų, jos buvo grąžintos (anketų grįžtamumą sudaro 100% proc.).

Tyrimo etika. Prieš įvykdant anketinę apklausą organizacijoje, buvo pasiteirauta ar galima apklausti įmonės darbuotojus ar jie sutinka užpildyti pateiktą anketą. Taip pat anketa buvo pateikta peržiūrai organizacijos vadovui, kad darbuotojai galėtų nevaržomai atsakyti į pateiktus klausimus ir nereikėtų galvoti, kad bus pažeidžiamos bendrosios vidaus taisyklės ar prašoma atskleisti draudžiamą informaciją apie įmonę ar veiklos procesus. Gavus sutikimą buvo viešai publikuojamos anketos organizacijos aplinkoje. Respondentai buvo supažindinami su tyrimo tikslu bei informuojami ko iš jų prašoma. Darbuotojų buvo mandagiai paprašyta atsakyti į pateiktus anketos klausimus.

3.3. Tyrimo rezultatų validavimas

Duomenų apdorojimas. Gauti tyrimo duomenys buvo suvesti ir apdoroti „Microsoft Office Excel 2007“ programa, išvesti atsakymų procentai bei apskaičiuotas koreliacijos koeficientas pagal programos formulę. Pagal gautus rezultatus sudarytos diagramos bei parengtos gautų rezultatų interpretacijos.

4. TYRIMŲ REZULTATAI IR DISKUSIJA

Surinkus duomenis buvo atliekamas duomenų apdorojimas ir analizė. Analizės tikslas – atlikti surinktų duomenų grupavimą, sisteminimą, analizę, interpretaciją ir tuo remiantis parengti išvadas. Anketinėje apklausoje dalyvavo 43 UAB „Transcom Worldwide Vilnius“ Viasat projekto darbuotojai. Šiandien „Transcom Worldwide Vilnius“ Lietuvoje turi du kontaktų centrus. Juose įrengta daugiau nei 670 darbo vietų. „Transcom Worldwide Vilnius“ Lietuvoje siūlo platų ryšių su klientais valdymo paslaugų spektrą.

4.1. Demografinės charakteristikos

Tyrime dalyvavusių asmenų demografinės charakteristikos. Savo nuomonę tyrimo metu išreiškė organizacijos darbuotojai, kuriuos sudarė 23,3 proc. vyrų ir 76,7 proc. moterų. Kiti demografiniai duomenys pateikti lentelėje (žr. 8 lent.).

8 lentelė. Tiriamųjų demografinės charakteristikos

(Sudarė darbo autorė)

Lytis	Moterys	76,7 %
	Vyrai	23,3 %
Amžius	18-30 m.	69,8 %
	31-40 m.	16,3 %
	41-50 m.	9,3 %
	51 ir daugiau	4,6 %
Išsilavinimas	Nebaigtas vidurinis	-
	Vidurinis	13,9 %
	Aukštesnysis	11,7 %
	Nebaigtas aukštasis	27,9 %
	Aukštasis	46,5 %
Mėnesio pajamos	Iki 300 Eur	23,3 %
	301 – 600 Eur	67,4 %
	601 – 1000 Eur	9,3 %
	1001 Eur ir daugiau	-
Jūs esate	Tarnautojas	53,5 %
	Studentas – tarnautojas	46,5 %

Apibendrinant galima pasakyti, kad tyrime dalyvavo 69,8 proc. 18-30 metų turinčių respondentų, 16,3 proc. apklaustųjų sudarė 31-40 metų amžiaus kategoriją, 9,3 proc. sudarė – 41-50 metų turinčių respondentų. Mažiausią amžiaus kategorijos procentą užima 51 ir daugiau metų amžiaus respondentai,

tai sudarė 4,6 proc. apklaustųjų. Pagal amžiaus kategoriją galima teigti, jog Viasat projektą sudaro dauguma jaunų asmenų, kurių amžių sudaro 18-30 metų

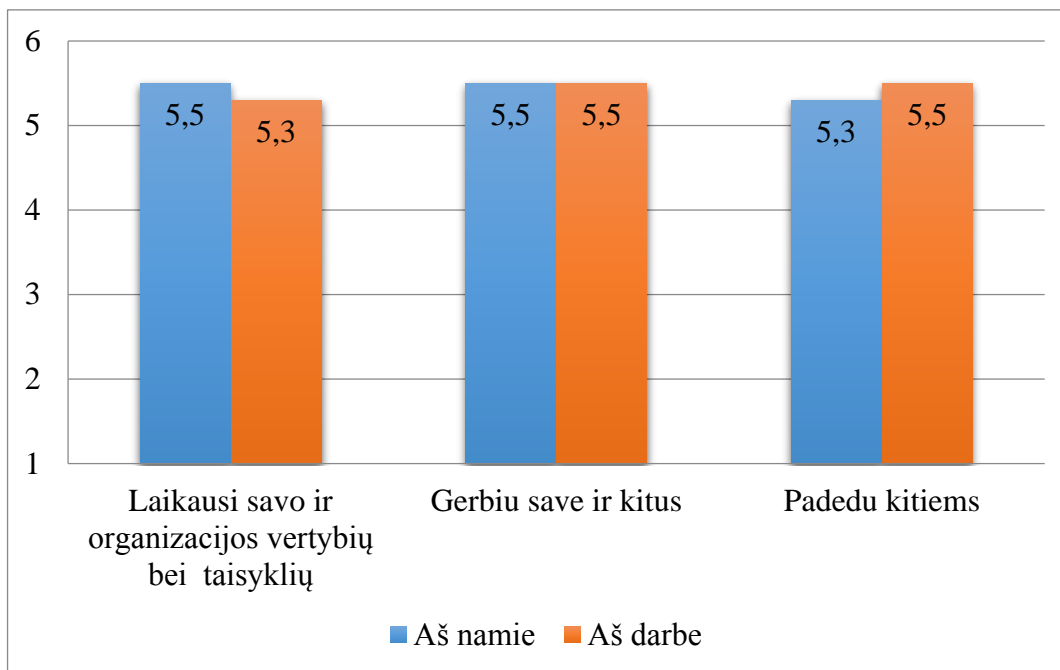
Iš 43 apklaustųjų respondentų 46,5 proc. sudaro turinčių aukštąjį išsilavinimą. 27,9 proc. respondentų yra nebaigę aukštojo išsilavinimo, tad tai yra dauguma studentų dirbančių su šiuo esamu projektu. 13,9 proc. apklaustųjų – turinčių vidurinį išsilavinimą, 11,7 proc. – turintys aukštąjį išsilavinimą.

Viasat skyriaus darbuotojai atlyginimą gauna už išdirbtą valandų kiekį, taip pat už pasiektus gerus rezultatus yra mokamos premijos. Taip pat skyriuje dirbama įvairias etatais, todėl daugelis darbuotojų gauna skirtingą atlyginimą. Didžiausią atlyginimo procentą sudaro 301-600 Eur, tai yra 67,4 %, gerokai mažesnę procentą sudaro 23,3 % - tai apima iki 300 Eur atlyginimo. Didesnę nei 600 Eur atlyginimą gauna 9,3 % apklaustųjų.

Šiame projekte daugiausiai dirba tarnautojų – 53,5 % respondentų, kita dalis sudaro 46,5 % - studentai tarnautojai. Darbo grafikas yra lankstus todėl studentai gali derinti savo laiką su paskaitomis ir dirbti pagal savo suderintą valandų skaičių.

4.2. Bendrasis kriterijų vertinimas ir jų analizė

Pirmasis anketinės apklausos klausimų blokas - ištirti individo tvarios elgsenos asmeniniame gyvenime raišką, antrąjį apklausos bloką sudaro individo tvarios elgsenos darbe raišką. Norint pasiekti tiksliausių rezultatų, kiekvieną iš kriterijų respondentai galėjo pasirinkti bei įvertinti ir nurodyti kaip sutinka su teiginiu ir kiek nurodytas teiginys turi įtakos asmeniniame gyvenime ir darbe. Plačiau aptarsime kiekvieno iš modelyje esančio kriterijaus reikšmę respondentams bendrąją prasme. Vertinimo balai buvo susumuoti ir išvesti vidurkiai, kurie parodė, kokiam balui nuo 1 (visiškai nesutinku) iki 6 (visiškai sutinku) įmonės darbuotojai vertina kiekvieną kriterijų ir kokią tai svarbą turi jų asmeniniame gyvenime bei darbinėje aplinkoje (žr. 12 pav.)

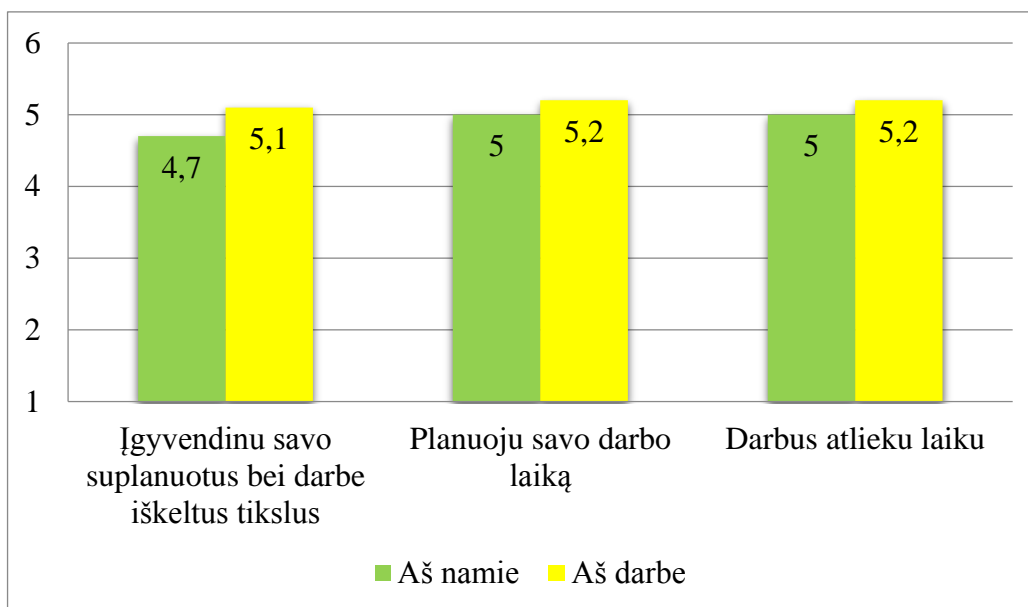

12 pav. Vertybių laikymosi kriterijai

Kaip matyti 11 paveiksle, įmonės darbuotojų nuomonės tyrimas apie tvarią elgseną darbe ir asmeniniame gyvenime parodė, kad kiekvienas kriterijus suskaičiavus vidurkį nukrito žemiau 5,0 balų. Tai reiškia, kad dauguma respondentų su pateiktais vertybių laikymosi kriterijais tiek darbe tiek ir asmeniniame gyvenime beveik ir visiškai sutiko. Tai parodo, kad namuose ir asmeniniame gyvenime apklaustieji laikosi savo vertybių ir jas vertina, šis kriterijus sudaro 5,5 vidurkį skalėje, kiek mažiau, tačiau taip pat didelę reikšmę šis kriterijus užima ir darbe, tai sudaro 5,3 balo. Kriterijus – gerbiu save ir kitus tiek darbe, tiek ir asmeniniame gyvenime apklaustiesiems turi vienodai didelę svarbą, tai sudarė 5,5 vidurkio. O kriterijus padedu kitiems atskleidė, kad savo asmeniniame gyvenime respondentai mažiau linkę padėti, tai sudarė 5,3 balo, o darbe apklaustieji yra labiau linkę padėti – 5,5 balo. Susumavus bendrųjų vertybių kriterijaus gautus rezultatus, bendrasis vidurkis siekia lygiai 5,4 balo, o tai parodo, kad su šių aspektų svarba beveik sutinka dauguma respondentų.

Remiantis modelio sudarymu, antrasis kriterijus apima tikslų įgyvendinimą. Šis kriterijus atskleidė, kaip kiekvienas iš apklaustųjų planuoja savo laiką bei įgyvendina išsikeltus tikslus ne tik asmeniniame gyvenime, bet ir darbe (žr. 13 pav.)

13 pav. Tikslų įgyvendinimas

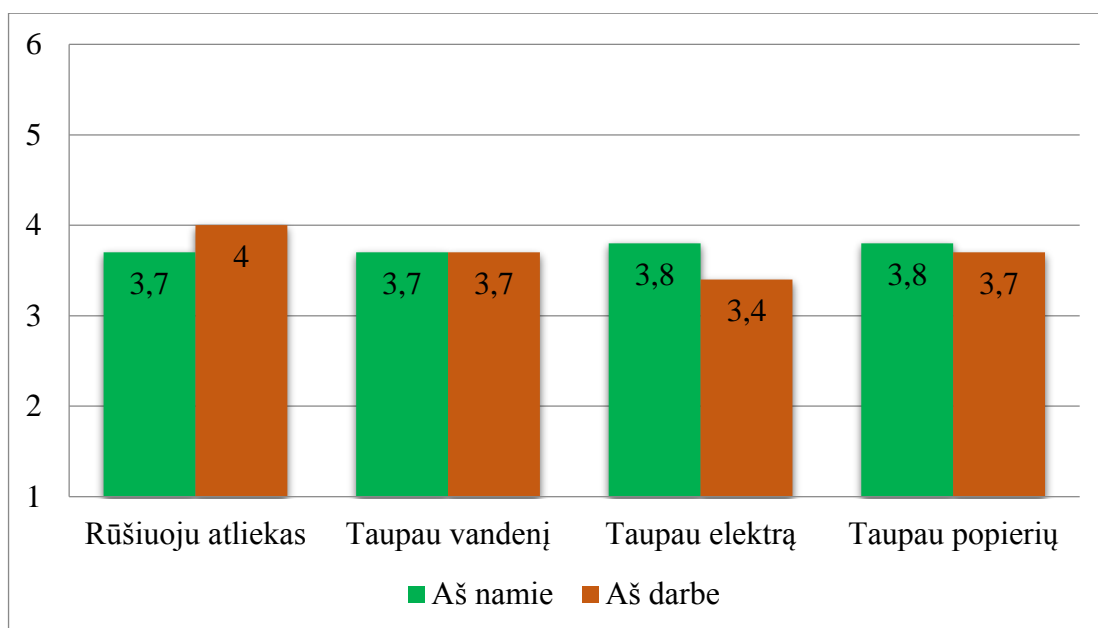
Kaip matyti iš 12 paveikslo, tikslų įgyvendinimo kriterijus sudarytas iš trijų teiginių. Kiekvieną iš šių teiginių įvertinę respondentai atskleidė kokią svarbą jų asmeniniame gyvenime ir darbe turi šie pateikti aspektai. Pirmasis teiginys „Igyvendinu savo suplanuotus tikslus“ parodė, kad respondentai daugiau linkę juos įgyvendinti darbe, nei namuose. Namų ir asmeninio gyvenimo aplinkoje tik iš dalies sutiko apklaustieji, kad įgyvendina savo išsikeltus tikslus, ir tai sudaro 4,7 balo, tačiau darbe apklaustieji labiau linkę vykdyti jiems išskeltus tikslus, bei labiau siekia geresnių darbo rezultatų, tai sudarė 5,1 balas. Šie duomenys parodo, kad respondentai yra atsakingesni darbo aplinkoje, ir stengiasi atlikti visas užduotis, bei suvokti išskeltų tikslų svarbą jį darbo rezultatų gerinimui.

Antrasis teiginys atskleidė kaip respondentai planuoja savo laiką darbe ir asmeniniame gyvenime. Apskaičiavus bendrąjį vidurkį matyti, kad savo darbo laiką labiau linkę planuoti respondentai yra darbo aplinkoje, nei namuose, tai sudarė 5,2 balo, o namuose – 5,0 balo. Šis vertinimas atskleidė, kad su šiuo teiginiu pagal svarbumą beveik sutinka apklaustieji ir tai rodo, kad jiems šis kriterijus yra aktualus, nes darbo pobūdis lemia greitumą, atsakingumą ir kruopštumą.

Trečiasis teiginys glaudžiai susijęs su antruoju ir tai atskleidė, kaip respondentai atlieka laiku savo darbus. Tačiau situacija yra identiška kaip ir su laiko planavimu. Tai parodė, kad iš tikrųjų respondentai jei planuoja savo laiką tai ir darbus geba atlikti laiku, ir tai taip pat atsispindėjo darbinėje aplinkoje – 5,2 balo. Namuose ir asmeniniame gyvenime apklaustieji mažiau linkę planuoti savo laiką, todėl taip pat mažiau linkę ir atlikti darbus laiku, tai sudarė 5 balus. Tačiau atsižvelgiant į prioritetus, matyti, kad namuose apklaustieji gali daugiau skirti laiko poilsiui ir ne taip save riboti. Bendrasis šių

teiginių vidurkis yra 5,0 balo ir tai parodo, kad dauguma respondentų linkę sutikti ir nurodo, kad beveik sutinka su nurodytais teiginiais.

Trečiasis pagal modelį kriterijus yra atliekų rūšiavimas, tačiau tai yra artima su ketvirtuoju kriterijumi, kuris apima išteklių – vandens, elektros ir popieriaus taupymu. Šie vertinimai atskleidė kaip namų ir darbo aplinkoje respondentai yra linkę rūšiuoti bei taupyti išteklius (žr. 14 pav.).

14 pav. Atliekų rūšiavimas bei išteklių taupymas

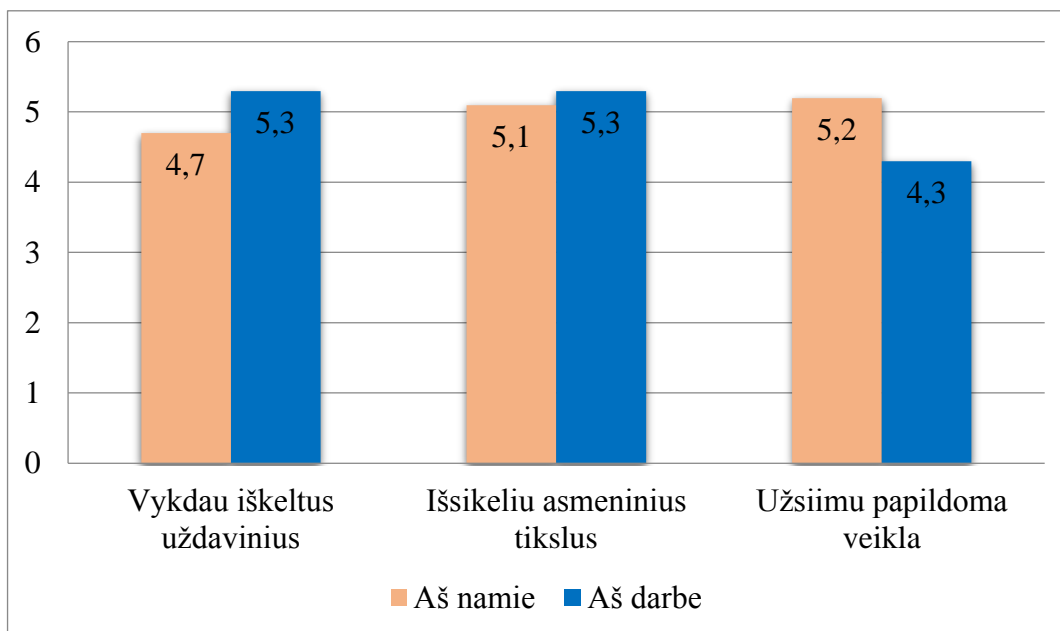
Kaip matyti 13 paveiksle į teiginius apie atliekų rūšiavimą ir išteklių taupymą rezultatai pasiskirstė labai panašiai. Būtent šio kriterijaus rezultatai parodė, kad respondentai tikrai nėra linkę rūšiuoti atliekų, bei taupyti išteklius. Teiginio „rūšiuoju atliekas“ apskaičiuoti rezultatai parodė, kad namuose apklaustieji mažai rūšiuoja atliekas ir tai sudarė 3,7 balo, pagal anketoje pateiktą pasirinkimų skalę tai atskleidžia, jog respondentai iš dalies nesutinka su šiuo teiginiu ir mažai rūšiuoja atliekas. Darbe apklaustieji yra linkę labiau rūšiuoti atliekas ir tai sudarė 4,0 balus, tačiau galime daryti išvadą, kad darbe yra suteikiamos sąlygos rūšiuoti, tačiau neverčiama, bet einant pietauti kiekvienas atsinešęs savo maisto gali pavalgęs tinkamai paskirstyti atliekas, plastmasę į plastmasės dėžę, o maisto atliekas į atliekų dėžę. Deja tendencija rodo, kad namuose ne visi galime turėti daugiau negu vieną šiukšlių dėžę atliekų rūšiavimui ir tai namų sąlygomis turi didesnę įtaką bei tai yra nepatogumas, tačiau galime pasidžiaugti jog didesnę tvarų elgesį šiuo teiginiu lemia darbo aplinka.

Antrasis teiginys susijęs su išteklių taupymu – vandens. Šiuo teiginiu tiek darbe, tiek asmeniniame gyvenime respondentai nurodė, kad taip pat nėra linkę taupyti ir iš dalies nesutinka ir šis teiginys sudaro 3,7 balo. Tačiau elektros taupymo vertinimas pasiskirstė netolygiai, iš pateikto

paveikslo matyt, kad respondentai labiau linkę taupyti elektrą namuose nei darbe, ir tai sudarė 3,8 balo. Darbo aplinkoje taupyti elektrą yra sudėtinga, nes kiekvieno darbuotojo darbo vietoje yra kompiuteris, o darbui su kompiuteriu yra svarbus ir tinkamas apšvietimas, dėl tos priežasties ne visada pavyksta taupyti šį išteklių. Pagal apskaičiavimus darbe iš dalies nėra taupoma elektra ir tai sudaro 3,4 balo. Popieriaus taupymo rezultatai labai panašūs, tai rodo, kad popierių respondentai linkę taupyti, tačiau taip pat iš dalies nesutinka su šiuo teiginiu. Namuose respondentai turi didesnę galimybę taupyti popierių paskirstydami savo poreikius kam ir kaip naudoti šį išteklių, pagal rezultatus tai sudaro 3,8 balo, o darbinėje aplinkoje, respondentai šiek tiek mažiau linkę taupyti, tačiau taip pat pagal pasirinkimo skalę iš dalies nesutinka su šiuo teiginiu, ir tai sudaro 3,7 balo.

Apibendrinant atliekų rūšiavimo ir išteklių taupymo kriterijų teiginius, galime išvesti bendrąjį vidurkį, kuris parodo, kad apklaustieji iš dalies nėra linkę ir nesutinka rūšiuoti atliekas bei taupyti išteklius – vandenį, elektrą, popierių, o tai sudaro 3,7 balo (iš dalies nesutinku), tačiau galima teigti, jog šis vidurkis svyruoja į didesniąją pusę, o tai reiškia su didesniu iš dalies sutikimu tai daryti tiek darbe tiek asmeniniame gyvenime.

Penktasis modelyje pateiktas kriterijus – uždavinių suformavimas ir jų vykdymas, parodė kaip respondentai linkę išsikelti bei įvykdyti ar atlikti savo uždavinius, o taip pat, kaip ar mėgsta užsiimti papildoma mėgstama veikla. (žr. 15 pav.)

15 pav. Uždavinių suformavimas ir jų vykdymas

Paveiksle pateikti trys teiginiai, kuriuos turėjo įvertinti respondentai, pasirenkant vieną iš teiginių kaip jie sutinka ar visiškai nesutinka ir geba tai derinti savo asmeniniame gyvenime bei darbinėje

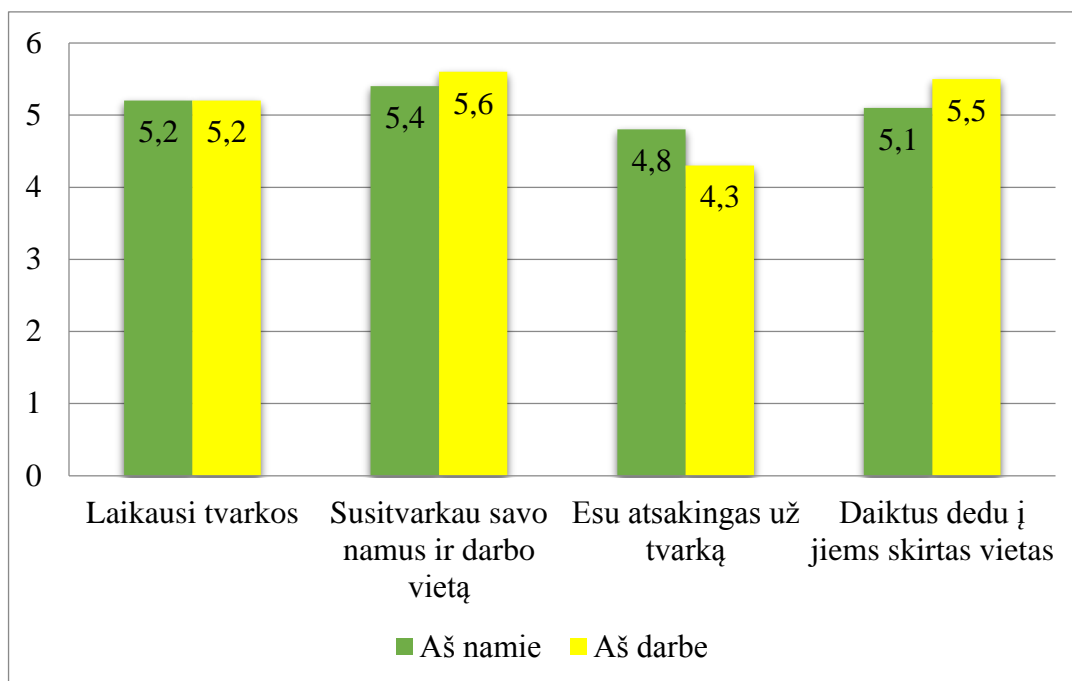
aplinkoje. Teiginys „vykdau iškeltus uždavinius“ atskleidė, kad dauguma respondentų sutinka, jog darbe jie labiau vykdo iškeltus uždavinius ir atlieka jiems pavestus darbus, tai sudarė 5,3 balo, tačiau namų aplinkoje iškeltus uždavinius apklaustieji linkę mažiau atlikti, todėl su šiuo teiginiu tik iš dalies sutiko respondentai, o tai sudarė 4,7 balo.

Ar respondentai išsikelia sau asmeninius tikslus namuose, į teiginį buvo atsakyta daugiau jog jie yra linkę ir beveik sutinka, o tai sudarė 5,1 balo, tačiau darbe vėl gi grįžtant kaip ir su uždaviniais, apklaustieji taip labiau linkę tai atlikti ir į šį teiginį atsakė, jog beveik sutinka, o tai sudarė 5,3 balo. Šis teiginys atskleidžia, jog ne tik svarbu susidėlioti uždavinius, bet ir tikslus, kurių pagalba galima labiau orientuotis į norimo tikslo įgyvendinimą. Į tikslus darbinėje aplinkoje yra labiau orientuojamasi, taip norint pasiekti kuo didesnę darbo našumą, bei gerinti teikiamų paslaugų kokybę aptarnavimo srityje.

Teiginys „užsiimu papildoma man mėgstama veikla“ parodė, kad respondentai asmeniniame gyvenime labiau linkę skirti laiko savo mėgstamai veiklai ir iš dalies sutiko su šiuo teiginiu, o tai sudarė 5,2 balo. Tačiau darbinėje aplinkoje respondentai mažiau linkę užsiimti mėgstama veikla, o tai sudarė 4,3 balo (iš dalies sutinku). Šis teiginys parodo, kad darbuotojai yra orientuoti į tinkamą darbo atlikimą. Kiekvienas iš darbuotojų turi savo dienos tikslus ir užduotis, kurias turi įgyvendinti, tačiau dirbant aptarnavimo srityje yra svarbus laiko klausimas, kuris kiekvieno mėnesio pabaigoje parodo kaip tinkamai ir produktyviai buvo dirbta. Vertinimo sistema susideda iš skambučio trukmės, duomenų supildymo po skambučio trukmės, kokybės rezultato bei produktyvaus darbo laiko, o tai reiškia, kad kiekvienas darbuotojas neturi viršyti pertraukų dienos limito ir tinkamai bei greitai aptarnauti klientą suteikiant jam visą tikslią bei papildomą informaciją. Todėl būtent šis teiginys ir yra įvertinamas mažesniu nei 5 balais, tai parodo atsakingumą kiekvieno iš darbuotojų, tačiau taip pat papildomą veiklą galima įvardinti kaip apskritai skyriuje atliekant tam tikrus papildomus veiksmus, kurie turi įtakos darbui, tačiau tai yra visiškai savanoriška veikla.

Apibendrinant šio kriterijaus rezultatus, matyti, kad bendrasis vidurkis, kuris sudaro 4,9 balo, parodo, jog su šiais pateiktais teiginiais apie užduočių vykdymą bei papildomos veiklos užsiėmimu tik iš dalies sutinka respondentai, tačiau pagal vertinimų skalę, galima teigti, jog šie teiginiai turi tendenciją didėti ir gal būt ateityje išaugti iki visiško sutikimo, jog apklaustieji galėtų išsikelti daugiau sau tikslų bei įgyvendinti tam tikrus uždavinius.

Šeštajame kriterijuje atsispindi tvarkos laikymosi teiginiai, kuriais buvo siekta išsiaiškinti ar respondentai jaučiasi atsakingi už tvarką ar susitvarko namus bei savo darbo vietas. Šie teiginiai glaudžiai susiję su tvaria elgsena darbe ir asmeniniame gyvenime, kadangi tvarus asmuo turėtų gebėti tinkamai susitvarkyti savo asmeninius daiktus ar darbo stalą rodydamas tinkamą pavyzdį kitiems šalia esantiems ar ugdytis pats (žr. 16 pav.)

16 pav. Tvarkos laikymasis

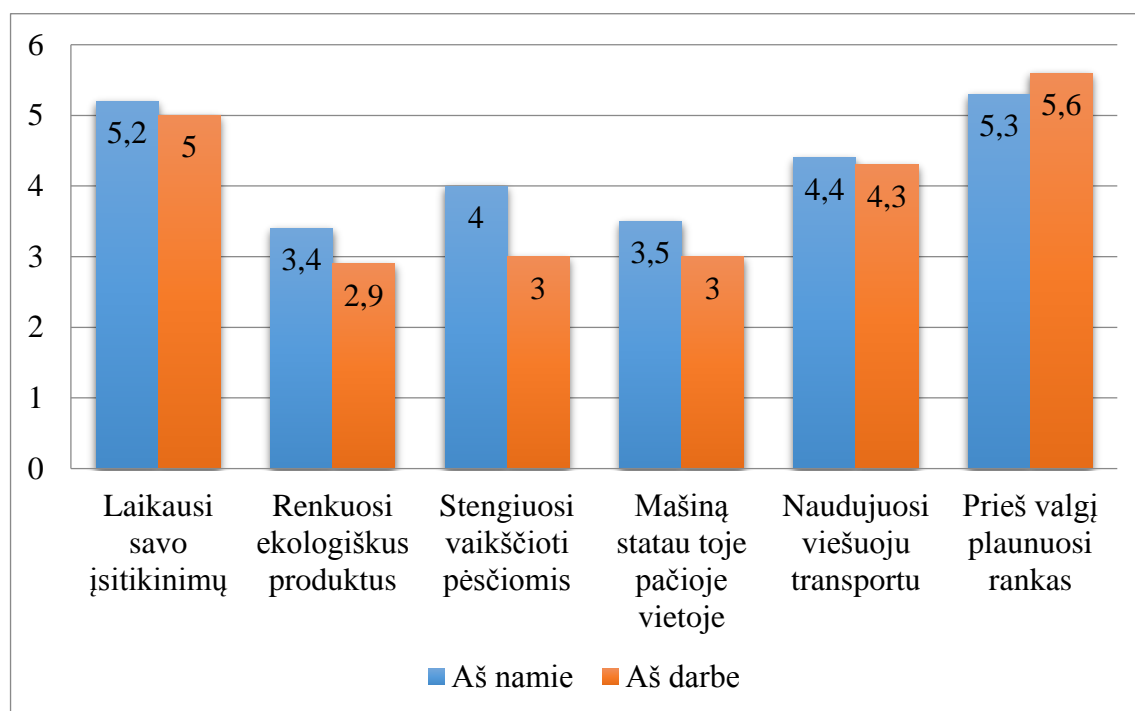
Kaip matyti pateiktame 15 paveiksle tvarkos laikymosi kriterijų sudaro 4 teiginiai susiję su klausimais ar respondentai laikosi tvarkos, ar susitvarko savo namus bei darbo vietą ir, ar jie saugo bei prižiūri savo daiktus ir deda juos į jiems skirtas vietas. Pirmasis teiginys „laikauosi tvarkos“ atskleidė, kad tiek darbe, tiek asmeniniame gyvenime respondentai yra linkę laikytis tvarkos, tai sudarė 5,2 balo. Su šiuo kriterijumi dauguma apklaustųjų beveik sutinka, tai atskleidžia, kad respondentai mėgsta tvarką ir ją palaiko tiek namų erdvėje tiek ir darbinėje aplinkoje. Teiginys „susitvarkau savo namus ir darbo vietą“ pasiskirstė netolygiai, tačiau vertinimo kriterijumi tapačiai – beveik sutinku. Darbe respondentai labiau linkę susitvarkyti savo darbo vietą ir tai sudaro 5,6 balo, tačiau namų erdvėje apklaustieji nurodė, kad taip pat tvarkosi, nors išvestas vidurkis siekia 5,4 balo.

Užduotas teiginys ar respondentai yra atsakingi už tvarką namų ar darbo aplinkoje atskleidė, kad dauguma apklaustųjų tik iš dalies sutinka su šiais teiginiais. Būtent namuose tvarkos atsakingumą sudaro 4,8 balo, tai rodo, kad asmeninėje erdvėje respondentai turi didesnę atsakomybę, tačiau darbinėje aplinkoje šiek tiek mažesnę ir tai sudaro 4,3 balo. Kiekvienas darbuotojas turi savo darbo vietą už kurios inventorių esantį ant darbo stalų jie patys yra atsakingi, tačiau kiekvieną rytą yra paskirtas darbuotojas (valytoja), kuri nuvalo kiekvieną darbo stalą bei ant jo esančius daiktus, tačiau tai negali garantuoti 100 % švaros, todėl kiekvienas darbuotojas asmeniškai turi prisižiūrėti ir nepalikti nereikalingų daiktų taip padidinat bendrą tvarką skyriuje.

Ketvirtasis teiginys – dedu daiktus į jiems skirtas vietas atskleidė, kad dauguma respondentų prižiūri ne tik savo asmeninius daiktus namuose bet ir darbe esančius daiktus deda į jiems skirtas

vietas, taip išlaikant tvarką skyriuje. 5,1 balo apklaustųjų nurodė, kad beveik sutinka, jog savo namuose iš tikrųjų daiktus deda į jiems skirtas vietas, tačiau 5,5 balo apklaustųjų nurodė, kad darbe jie kur kas labiau rūpinasi daiktais. Apskaičiavus vidurkį tvarkos laikymosi kriterijaus, bendrasis rodmuo sudaro 5,1 balo, pagal vertinimų pasirinkimą tai užima skalę „beveik sutinku“. Tai rodo, kad dauguma respondentų iš tikrųjų linkę laikytis tvarkos, nes tai jiems yra svarbu, kad darbo vieta kurioje jie dirba būtų tvarkinga ir švari, o namų aplinkoje, kad taip pat nebūtų papildomų daiktų, kurie trikdytų esamą namų tvarką.

Septintasis kriterijus susijęs su asmeniniais respondentų įsitikinimais, kurie parodė, kaip respondentai naudojami transporto, kaip renkasi tam tikrus produktus ir ar plaunasi rankas prieš valgį. Šie įsitikinimai yra labai svarbūs mūsų gyvenime ne tik darbe ar namuose, bet ir apskritai būnant viešojoje erdvėje. Tai yra kiekvieno individo pasirinkimo laisvė, tačiau taip pat parodanti kaip kiekvienas iš individų geba tvariai laikytis savo įsitikinimų (žr. 17 pav.).

17 pav. Įsitikinimų laikymasis

Įsitikinimų laikymosi kriterijų sudaro šeši teiginiai, kiekvienas iš šių teiginių turi didelę svarbą kiekvieno iš mūsų gyvenime, tačiau pasirenkame tik tai kas mums atrodo aktualiausia ir svarbiausia. Pateikus pagrindinį teiginį ar respondentai laikosi savo įsitikinimų darbe ir namuose išaiškėjo, kad labiau savo įsitikinimų laikomasi asmeniniame gyvenime, tai sudaro 5,2 balo ir su šiuo teiginiu beveik sutinkantys respondentai nurodo, kad jų namuose bei asmeniniame gyvenime tai turintis didelės įtakos

rodiklis, tačiau darbo aplinkoje apklaustieji nurodė, kad taip pat beveik sutinka, tik kiek mažiau, o tai sudaro 5,0 balo. Kiekvienas iš darbuotojų yra išklausomas ir vertinamas kaip individas, taip pat yra vedami asmeniniais susirinkimais su vadovu, kurių metu yra kalbama apie pasiektus rezultatus ir kaip juos gerinti toliau, tačiau kiekvienas iš darbuotojų turi ir savo įsitikinimų, kurių laikosi darbinėje aplinkoje. Šis rodiklis parodo, kad darbe yra sudėtingiau laikytis savo įsitikinimų, tačiau turėti savo nuomonę yra labai svarbu

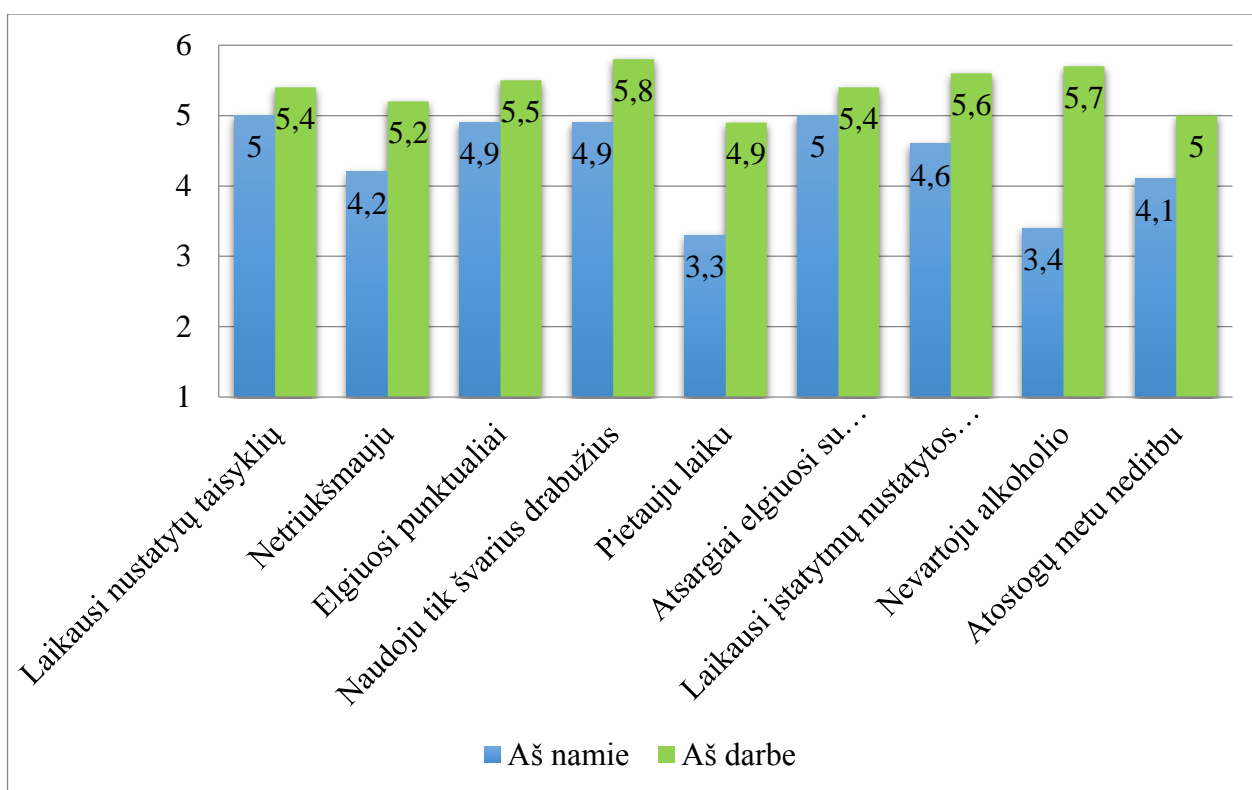
Pateiktu teiginiu „renkuosi ekologiškus produktus“ buvo siekta išsiaiškinti ar respondentai yra linkę rinktis ekologiškus produktus atsižvelgiant į jų sveikumą ir įpakavimą. Tačiau respondentai nurodė, kad iš dalies nesutinka su šiuo teiginiu ir namuose retai kada renkasi ekologiškus maisto produktus, o darbinėje aplinkoje respondentai atskleidė, kad beveik iš vis nesutinka su šiuo teiginiu, tai sudarė 2,9 balo. Būtent šis klausimas ir atskleidė, kad respondentai nėra orientuoti į ekologiškus maisto produktus, galime teigti, kad šie produktai yra brangūs prekybos centruose, tačiau visada yra pabrėžiama ir jų pakuočių ekonomiškumas, taip kviečiama sumažinant aplinkos taršą ir labiau reaguoti dėl savo sveikatos. Kas liečia sveiką gyvenseną atskleidė ir teiginys apie pasivaikščiojimą pėsčiomis, kad į darbus retas kuris apklaustasis vyksta pėsčiomis, o tai sudarė 3 balus (iš dalies nesutinku). Galime daryti prielaidą, kad Vilniaus mieste yra gana dideli atstumai nuo taško A iki taško B. Todėl ne visi darbuotojai turi galimybę vaikščioti pėsčiomis ir jie labiau linkę yra rinktis kitas transporto priemones. Tačiau asmeniniame gyvenime yra daugiau linkę žmonės vaikščioti taip nurodydami, kad iš dalies sutinka su šiuo teiginiu ir tai sudaro 4 balus.

Paklausus respondentų ar jie automobilį atvykus į darbą stato toje pačioje vietoje, dauguma nurodė, kad iš dalies nesutinka su šiuo teiginiu ir jie stato automobilį ten kur yra laisvos vietos tai sudarė 3,0 balo. Tačiau namų valdose respondentai labiau linkę statyti automobilius į jiems skirtas vietas, tai sudarė 3,5 balo. Atsižvelgus į automobilių aikštelių būklę galima teigti, kad ne visi respondentai turi galimybę pastatyti savo automobilius į savo mėgstamas vietas, nes daugiabučių aikštelės yra bendrojo naudojimo nenurodant savo mašinos vietos, nebent tai būtų išsipirkta vieta. Tačiau tokia pati situacija yra ir prie darbo esančioje aikštelėje. Darbuotojai dirba ne vienodu darbo grafiku, nors prie organizacijos yra didelė automobilių stovėjimo aikštelė, tačiau šia aikštele turi dalintis kelios įmonės, todėl tai turi įtakos šio kriterijaus pasirinkimui nurodant, kad respondentai iš dalies nesutinka su šiuo teiginiu.

Ar naudojasi viešuoju transportu, dauguma apklaustųjų nurodė, kad iš dalies sutinka su šiuo teiginiu ir jie tikrai vykstant į darbą naudojami viešuoju transportu, tai sudarė 4,3 balo, tačiau didesnis naudojimas viešuoju transportu atsispindi asmeniniame gyvenime, tai sudaro 4,4 balo. Teiginys susijęs su bendrąja higiena „prieš valgį plaunuosi rankas“ atskleidė kaip respondentai laikosi tvirtai savo įsitikinimų ir ar plaunasi rankas. Didžiausias vidurkis buvo paskaičiuotas darbinėje aplinkoje, tai

sudaro 5,6 balo ir rodo, kad respondentai beveik sutinka su šiuo teiginiu ir tikrai plaunasi rankas, tačiau namuose kiek mažiau linkę plautis rankas prieš valgi, tai rodo 5,3 balo. Apibendrinant visus įsitikinimų kriterijaus rodiklius matyti, jog bendrasis vidurkis apima 4,1 balo, vertinant pagal pasirinkimų skalę tai rodo, kad su šiais teiginiais iš dalies yra sutinkama ir taip parodoma jų svarba.

Kiekvienas Lietuvos pilietis yra įsipareigojęs laikytis tam tikros įstatymų nustatytos tvarkos, tačiau tuo pačiu kiekvienas iš mūsų turime ir savo taisyklių kurias sukuriame asmeninėje namų erdvėje, bei nurodomas taisykles darbo aplinkoje. Aštuntasis kriterijus – įstatymų ir taisyklių laikymasis atskleidė kaip respondentai linkę paisyti vienų ar kitų taisyklių ir kaip jų laikosi. Taisyklės ir įstatymai yra glaudžiai susiję ne tik asmeniniame gyvenime, bet ir darbo aplinkoje (žr. 18 pav.).

18 pav. Įstatymų ir taisyklių laikymasis

Kaip matyti paveiksle, aštuntasis kriterijus susideda iš 9 teiginių, į kuriuos atsakę respondentai nurodė kaip tinkamai laikosi nustatymų tvarkos ir vidinių darbo bei asmeninių taisyklių. Pirmasis teiginys pateiktas respondentams atskleidė, kad nustatytų taisyklių daugiau laikomasi darbinėje aplinkoje, tai sudaro 5,4 balo (beveik sutinku). Asmeniniame gyvenime respondentai mažiau linkę laikytis taisyklių, tačiau taip pat bendrasis vidurkis atspindi beveik sutikimo teiginį ir sudaro 5,0 balo. Antrasis teiginys susijęs su netriukšmavimu namų ar darbo aplinkoje. 5,2 balo nurodoma, kad darbo aplinkoje yra mažiau triukšmaujama ir labiau laikomasi tvarkos, o namų erdvėje respondentai leidžia

sau labiau patriukšmauti, tai sudaro 4,2 balo. Remiantis šiais duomenimis respondentai gali atsipalaiduoti ir daugiau skirti laisvo laiko savo asmeniniams poreikiams tenkinti, todėl yra svarbu kaip yra praleidžiamas laisvalaikis, tačiau darbo aplinkoje yra nurodomos tam tikros taisyklės, kuriose atsispindi gerbimas vienas kito ir netriukšmavimas darbe, nes tai turi įtakos aptarnavimo srityje.

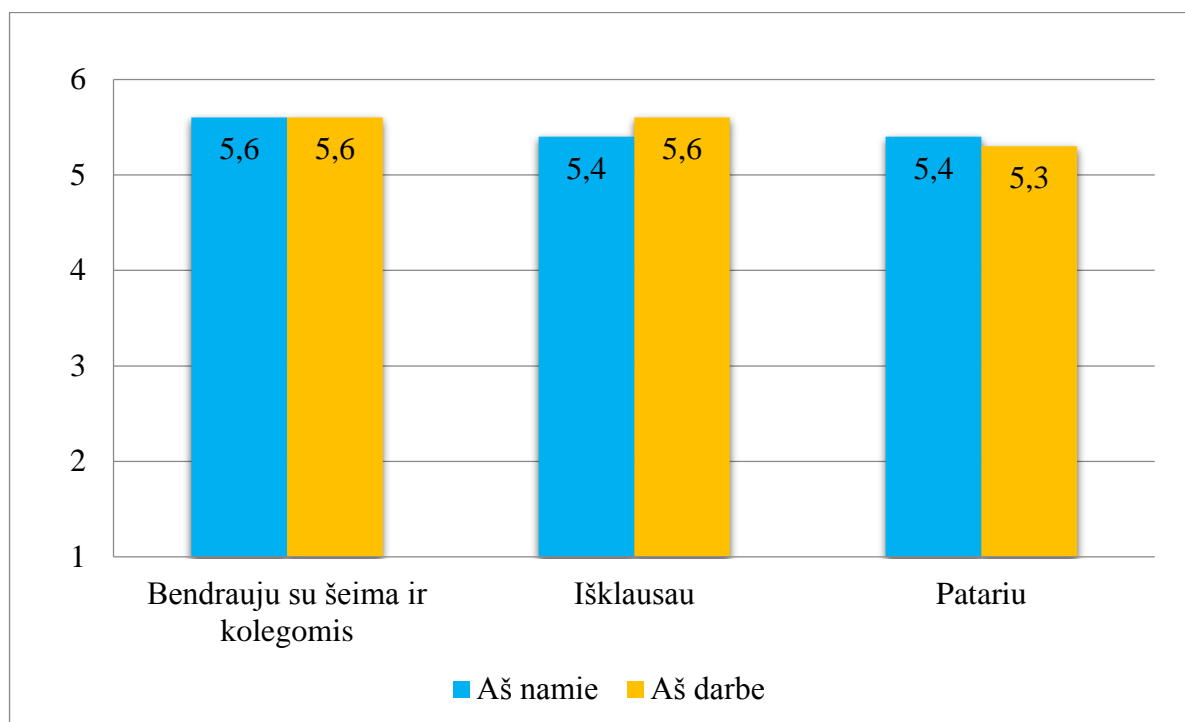
Trečiasis teiginys – elgiuosi punktualiai – nurodo kaip darbuotojai linkę visus savo darbus atlikti laiku, nevėluoti į darbą ar tinkamai elgtis su kitais asmenimis namų aplinkoje. Asmeniniame gyvenime respondentai linkę kiek mažiau būti punktualiais tai nurodydami, kad tik iš dalies sutinka su šiuo teiginiu – 4,9balo, o darbo aplinkoje apklaustieji labiau linkę laikytis numatytos tvarkos ir elgtis punktualiai, tai sudarė 5,5 balo (beveik sutinku).

Kiekvienas iš darbuotojų atvykęs į šią darbo poziciją yra supažindinimas su darbo etikos kodeksu, o taip pat ir su kitomis priešgaisrinės ir kt. sąlygomis, kurias privalo žinoti kiekvienas darbuotojas. Taip pat yra iškeltas į viešumą aprangos kodekso aprašas, kuriame yra teigiama, kad darbuotojai turi atvykti į darbą su tvarkingais ir švariais rūbais, dėl tos priežasties buvo paklausta ar darbuotojai naudoja švarius drabužius, įvertinant apskaičiuotą vidurkį, matyti, kad respondentai beveik sutinka su šiuo teiginiu ir tikrai į darbą atvyksta švariais drabužiais bei laikosi aprangos kodekse nustatytų taisyklių, tai sudarė 5,8 balo. Namų aplinkoje darbuotojai tik iš dalies sutiko, kad naudojami švariais drabužiais, tai sudaro 4,9 balo. Taip pat prie darbo taisyklių yra nurodoma, kad darbuotojui priklauso 30 minučių pietų pertrauka, dėl tos priežasties buvo pateiktas teiginys ar darbuotojas pietauja laiku, tačiau ne visada dirbant aptarnavimo srityje darbuotojas gali išeiti pietauti numatytu laiku. Darbo aplinkoje respondentai nurodė, kad iš dalies sutinka su šiuo teiginiu ir pietauja laiku, tai sudaro 4,9 balo, tačiau namų aplinkoje apklaustieji nėra linkę pietauti griežtai numatytu laiku ir jie su šiuo teiginiu iš dalies nesutiko, tai sudarė 3,3 balo.

Teiginys – atsargiai elgiuosi su daiktai atskleidė respondentų požiūrį kaip jie vertina turimus daiktus. Respondentai nurodė, kad namuose su savo daiktai elgiasi tinkamai ir su šiuo teiginiu jie beveik sutiko, tai sudaro 5,0 balo, darbinėje aplinkoje respondentai taip pat pateikė informaciją, kad beveik sutinka su šiuo teiginiu ir tausoja darbe esamus daiktus, tai sudarė 5,4 balo. Taip pat buvo pateiktas teiginys, kuriame buvo atskleista ar respondentai laikosi įstatymų nustatytos tvarkos. Apskaičiavus bendruosius vidurkius išaiškėjo, kad darbe yra labiau laikomasi įstatymų tvarkos nei asmeniniame gyvenime, tai sudarė 5,6 balo. Asmeniniame gyvenime respondentai nurodė, kad tik iš dalies sutinka su šiuo teiginiu, tai sudaro 4,6 balo. Atsižvelgiant į pateiktus duomenis galima teigti, kad respondentai nėra linkę paisyti įstatymų tvarkos ir ne visada vykdo savo prievoles, tačiau kas liečia teiginį – nevartoji alkoholinių gėrimų, buvo teigta, jog namų aplinkoje iš dalies sutinkama, kad nenaudojamas alkoholis. Darbo aplinkoje matyti, kad labiau (beveik sutinku) sutinkama, jog alkoholis nėra naudojamas.

Paskutinis teiginys buvo pateiktas siekiant išsiaiškinti ar respondentai atostogų metu nedirba ir ar tinkamai jas visas išnaudoja per metus asmeniniame gyvenime, tačiau asmeniniame gyvenime nurodė, kad tik iš dalies sutinka respondentai ir ne visada yra linkę išnaudoti kasmetines atostogas, tai sudarė 4,1 balas. Į teiginį ar darbe išnaudojamos visos atostogos ir ar yra nedirbama respondentai atsakė, kad beveik sutinka su šiuo teiginiu, tai sudaro 5,0 balo. Apibendrinant įstatymų ir taisyklių laikymosi kriterijų galime išvesti bendrąjį vidurkį, kuris parodo, kad kiekvienas iš šių kriterijų yra svarbus ir yra iš dalies sutinkama su kiekvienu teiginiu, tai sudaro 4,8 balo.

Paskutinis kriterijus susijęs su individo asmenybės bruožais – bendravimas. Šių anketoje nurodytų teiginių klausimais buvo siekta išsiaiškinti kaip darbuotojai palaiko ryšį tarpusavyje ar padeda vieni kitiems, ar pataria esamais darbo ar asmeniniais klausimais susijusiais asmeniniame gyvenime (žr. 19 pav.).

19 pav. Bendravimas

Pateiktame 18 paveiksle matyti, kad bendravimo teiginiai buvo įvertinti labai panašiais pasirinkimais. Teiginys „bendrauju su šeima ir kolegomis“ nurodė, kad tai yra labai svarbus aspektas kiekvieno iš respondentų gyvenime, nes pagrindinis komunikavimas ir susideda iš pokalbių ir gerų santykių palaikymo. Asmeniniame gyvenime ir darbinėje aplinkoje respondentai nurodė, kad beveik visiškai sutinka su šio teiginio svarba, tai sudaro po 5,6 balo. Teiginys – išklausau, atskleidė, kad darbuotojai labiau linkę įsiklausyti ir išklausyti darbo aplinkoje nei asmeniniame gyvenime, tačiau su abiem iš šių

kriterijų respondentai beveik sutiko su šių teiginių svarba. Darbo aplinkos vidurkis siekia 5,6 balo, o asmeniniame gyvenime sudaro 5,4 balo.

Paskutinytis teiginys susijęs su patarimu ne tik asmeniniame gyvenime, bet ir darbo aplinkoje, su šiuo teiginiu respondentai taip pat nurodė, kad beveik visiškai sutinka, tačiau išvestas vidurkis darbo aplinkoje yra žemesnis nei namų aplinkoje ir tai sudaro 5,3 balo, o namų aplinkoje 5,4 balo. Apibendrinant ir išvedant bendrąjį bendravimo kriterijaus vidurkį, matyti, kad rodiklis siekia 5,4 balo (beveik sutinku).

4.3. Bendrieji koreliaciniai rodikliai

Atlikus abiejų blokų analizę ir išsiaiškinus kaip respondentai elgiasi namų aplinkoje bei asmeniniame gyvenime ir darbinėje aplinkoje, matyti, kad kiekvienas kriterijus yra vertinamas skirtingai, nes kiekvienas iš apklaustųjų savo asmeninėje erdvėje gali elgtis visiškai kitaip, leidžiant sau daugiau, negu įprastoje darbinėje aplinkoje. Kaip matyti bendrame vertinime nei vienas teiginys negavo 6 balų vidurkio (visiškai sutinku) tai rodo, kad kiekvienas iš kriterijuose pateiktų teiginių bendru mastu daro didelę įtaką mūsų asmeniniame gyvenime, tačiau remiantis anketoje pateiktais duomenimis, galima teigti, kad asmeninio ir darbinio gyvenimo sąsajos yra labai glaudžiai susiję, o norint jas įvertinti koreliaciniais balais reikia atlikti apskaičiavimus.

Kiekvienas kriterijus buvo sumuojamas ir skaičiuojamas bendrasis vidurkis, pagal kurį galime atlikti koreliacinį apskaičiavimą. Skaičiavimas vyko remiantis koreliacijos formule Microsoft Excel programa, kurioje išsiskaido kriterijai - Aš namuose (Laikau savo vertybių ir prioritetų) bei aš darbe (Laikau organizacijos nustatytų vertybių ir prioritetų) ir t. t. Kiekvienas iš aspektų buvo vertinami bendrai taip išvedant jų bendrąją koreliacijos reikšmę – statistinę reikšmę, kuri atskleidė, kiek kiekvienas iš kriterijų turi įtakos apklaustiesiems. Kad ši koreliacija būtų tikslingai įvertinta, buvo naudojama koreliacijos koeficiento reikšmių skalė (<http://spsspagalba.lt/uncategorized/koreliacija-spss>) (žr. 9 lent.).

9 lentelė. Koreliacijos koeficiento reikšmių skalė

Koreliacijos koeficiento reikšmių skalė										
Labai stipri	Stipri	Vidutinė	Silpna	Labai silpna	Nėra ryšio	Labai silpna	Silpna	Vidutinė	Stipri	Labai stipri
-1	nuo -1 iki -0,7	nuo -0,7 iki -0,5	nuo -0,5 iki -0,2	nuo -0,2 iki 0	0	nuo 0 iki 0,2	nuo 0,2 iki 0,5	nuo 0,5 iki 0,7	nuo 0,7 iki 1	1

Kiekvienas kriterijus buvo apskaičiuojamas atskirai, norint įvertinti bendrąsias jų sąsajas ir stiprumo rodiklius remiantis koeficiento lentele. Lentelėje pateikti vertybių laikymosi ir tikslų įgyvendinimo kriterijų koreliaciniai vertinimai (žr. 10 lent.)

10 lentelė. Vertybių laikymosi ir tikslų įgyvendinimo koreliaciniai koeficientai

	Laikaisi organizacijos nustatytų vertybių ir prioritetų	Gerbiu save ir kitus	Padedu kitiems	Įgyvendinu man išskeltus tikslus	Planuoju savo darbo laiką	Darbus atlieku laiku
Laikaisi savo vertybių ir prioritetų	1					
Gerbiu save ir kitus	0,91*	1				
Padedu kitiems	0,89	0,82	1			
Įgyvendinu savo suplanuotus tikslus	0,77	0,75	0,77	1		
Planuoju savo darbo laiką	0,91*	0,91*	0,91*	0,95*	1	
Darbus atlieku laiku	0,52**	0,67	0,66	0,52**	0,52**	1

Atlikus koreliacijos svarbumo apskaičiavimus 10 lentelėje matyti kad, kiekvieno teiginio svarbumas apklaustiesiems yra skirtingas. Didžiausią reikšmę (*) turi savęs gerbimo ir vertybių laikymosi teiginiai, būtent tai atskleidė, kad darbuotojams yra svarbu, jog jie būtų gerbiami, o taip pat gerbia kitus, bei laikosi savo nustatytų vertybių ir taiko tai asmeniniame gyvenime, bei laikosi organizacijos nustatytų vertybių ir jų laikosi. Šie teiginiai pagal koreliacijos koeficiento skalę parodo labai stiprų ryšį tarp šių teiginių. Vidutinį ryšį (**) tarp pateiktų teiginių sudaro darbų atlikimas laiku bei tikslų įgyvendinimas, koreliacinis koeficientas sudaro 0,52 koef. Šis rodiklis atskleidžia mažesnę svarbą respondentų asmeniniame gyvenime ir darbe.

Atliekų rūšiavimas ir išteklių taupymas kaip matyti pateiktose diagramose atskleidė, kad nėra organizacijos darbuotojai taupyti išteklius ar rūšiuoti atliekas, koreliacinis koeficientas taip pat parodė bendruosius rezultatus (žr. 11 lent.).

11 lentelė. Atliekų rūšiavimo ir išteklių taupymo koreliaciniai koeficientai

	Rūšiuoju atliekas	Taupau vandenį	Taupau elektrą	Taupau popierių
Rūšiuoju atliekas	1			
Taupau vandenį	-0,92**	1		
Taupau elektrą	-0,92**	0,97*	1	
Taupau popierių	-0,91**	0,96*	0,66	1

Kaip matyti iš pateiktų atliekų rūšiavimo ir išteklių taupymo rodiklių rūšiuoti atliekas nėra linkę apklaustieji, tai parodo ir gautas koreliacinis skaičius, kuris siekia -0,92 koef. Pagal koeficiento skalę šis teiginys sudaro labai stiprią (**) reikšmę atliekų rūšiavimo skiltyje. Remiantis gautais rezultatais matyti, kad respondentai daugiau linkę taupyti elektrą, negu rūšiuoti atliekas, tačiau taip pat yra šiek tiek mažiau linkę taupyti vandenį negu popierių. Gautais koreliacijos rezultatais galime teigti, kad dauguma apklaustųjų neturi sąlygų rūšiuoti atliekas arba nėra įgudę to daryti, nes nėra reikalaujam to daryti visiems. Gyvenantys asmenys daugiabučiuose neskiria tam tikro dėmesio į atliekų rūšiavimą vien dėl tos priežasties, kad nėra patogų namuose laikyti kelias šiukšlių dėžes dėl atliekų rūšiavimo. Nors aplink namus yra pastatyti konteineriai skatinantys rūšiuoti atliekas, tačiau maža dalis gyventojų tai daro ir tai labai ryškiai matyti pagal pateiktus koreliacijos duomenis.

Šis rodiklis apie atliekų rūšiavimą yra stebinantis ir aiškiai parodantis, jog tai yra „įdomybė“ tarp apklaustų darbuotojų, nes rūšiuoti atliekas – nieko nekainuoja, o už išteklius mes mokame todėl tai sudaro didesnę įtaką taupymui, nei rūšiuoti atliekas. Būtent rūšiavimui turėtų būti sudarytos tam tikros sąlygos, kurios leistų kiekvienam gyvenančiam daugiabutyje ar nuosavame name rūšiuoti atliekas taip mažinant taršą. Žmonės jaučiasi laisvesni, nes tai nėra prievolė už tai baudos nėra išrašomos, tačiau visada akcentuojamas žmogiškasis faktorius, kuris skatina rūšiuoti ir taupyti. Yra labai daug įvairių pavyzdžių už ką žmonės moka arba už ką padarydami gauna pinigus ir tai juos skatina vienaip ar kitaip veikti, daryti, taupyti. Jei būtų skiriama daugiau dėmesio atliekų rūšiavimui, sudarant tam didesnes sąlygas daugiabučių namuose bei nuosavuose namuose, tuomet padidėtų atliekų rūšiavimo vidurkis, kuris šiandieniniame tyrime atskleidė labai žemą rezultatą. Pats tyrimas atskleidė, kad respondentai linkę taupyti išteklius, nes žino ir supranta už ką sumoka pinigus, tačiau atliekų rūšiavimo problema kas kart vis didėjanti ir ženkliai rodanti, kad reikia vystyti šią sritį skirti daugiau lėšų ir dėmesio.

Uždavinių suformavimo ir jų vykdymo bei tvarkos laikymosi bendrieji rodikliai atskleidė silpnesnį santykį su visais kriterijaus teiginiais (žr. 12 lent.)

12 lentelė. Uždavinių suformavimo ir jų vykdymo bei tvarkos laikymosi koreliaciniai koeficientai

	Vykdu man išskeltus uždavinius	Išskiriu veiklos prioritetus	Užsiimu papildoma man mėgstama veikla	Laikau nustatytos tvarkos	Susitvarkau darbo vietą	Esu atsakingas (-a) už tvarką	Daiktus dedu į jiems skirtas vietas
Vykdu savo išskeltus uždavinius	1						
Išsikeliu savo asmeninius tikslus	-0,76	1					
Užsiimu papildoma man mėgstama veikla namuose	-0,71	-0,55	1				
Namuose laikau tvarkos	-0,75	-0,59	-0,87**	1			
Susitvarkau savo namus	-0,61	-0,57	-0,78**	-0,67	1		
Esu atsakingas (-a) už tvarką	-0,56	-0,36	-0,63	-0,54	-0,71	1	
Daiktus dedu į jiems skirtas vietas	-0,68	-0,54	-0,80**	-0,68	-0,53	0,92*	1

Kaip matyti iš 12 paveikslo, didžiausią rodiklį sudaro daiktų dėjimas į jiems skirtas vietas, šis rodiklis atspindi stiprų koreliacinį ryšį, tačiau koreliacijos rodikliai taip pat atskleidė ir silpnesnį ryšį tarp veiklos prioritetų išskyrimą bei atsakingumą už tvarką. Tai rodo, kad apklaustieji mažiau jaučiasi atsakingi už tvarką negu už gebėjimą išskirti veiklos prioritetus. Iš pateiktų duomenų lentelėje matyti ir tai, kad darbe žmonės labiau linkę vykdyti savo uždavinius, laikosi darbe nustatytos tvarkos ir yra atsakingi už savo darbo vietos susitvarkymą, negu lyginat elgesį namuose. Šiuo atveju respondentai mažiau linkę namuose tai daryti ir visi šie kriterijai remiantis koreliacijos reikšmių skale užima vidutinę pagal svarbą poziciją, tai gi, tai parodo, kad visais šiais aspektais apklaustieji yra atsakingesni darbo aplinkoje negu namuose ar asmeniniame gyvenime.

Koreliacijos koeficientas buvo apskaičiuotas ir įsitikinimų laikymosi kriterijaus, kurio duomenys parodė, kad apklaustieji daugiau linkę nevertoti ekologiškų produktų (žr. 13 lent.).

13 lentelė. Įsitikinimų laikymosi koreliacijos koeficientai

	Laikaisi įsitikinimų	Renkuosi ekologiškus produktus	Į darbą labiau vaikštau pėsčiomis	Mašiną statau toje pačioje vietoje	Naudujuosi viešuoju transportu	Prieš valgį plaunuosi rankas
Laikaisi savo įsitikinimų	1					
Namuose renkuosi ekologiškus produktus	-0,88**	1				
Stengiuosi vaikščioti pėsčiomis	-0,90**	0,92*	1			
Namuose mašiną statau toje pačioje vietoje	-0,90**	0,95*	0,96*	1		
Naudujuosi viešuoju transportu	-0,80	0,82	0,82	0,81	1	
Prieš valgį plaunuosi rankas	-0,64	0,66	0,65	0,65	0,86	1

Kaip matyti iš 13 lentelės koreliacijos duomenys pasiskirstė nevienodu reikšmingumu. -0,88 koef. rodiklį sudaro ekologiškų produktų naudojimas, tai atskleidė, kad apklaustieji stipriai nelinek naudotis ekologiškais produktais taip parodydami, kad jiems nėra svarbus ekologiškas maistas ar ekologiška pakuotė norint išvengti papildomų kenksmingų atliekų. Tačiau apklaustieji yra linke vaikščioti pėsčiomis ir tai rodo jų pasirinkimą apskaičiuotas koreliacinis koeficientas, kuris siekia 0,92 koef. O taip pat naudojimas viešuoju transportu yra kur kas labiau vartojamas negu mašinos, nes dauguma respondentų linke vidutiniškai su šiuo teiginiu sutikti ir jie tikrai renkasi viešąjį transportą, tačiau taip pat respondantai nurodė yra bendrosios higienos laikymosi kriterijų svarbą, pagal pateiktus rodiklius matyti, kad šis kriterijus vidutiniškai yra svarbus aspektas.

Įstatymų ir taisyklių laikymosi kriterijaus analizė apskaičiuojant koreliacijos rodiklius atskleidė, kad visi išvardinti aspektai respondentams yra svarbūs ir turi didelę svarbą jų tvarios elgsenos darbe ir asmeniniame gyvenime sąsajas (žr. 14 lent.).

14 lentelė. Įstatymų ir taisyklių laikymosi koreliacijos koeficientai

	Laikaisi nustatytų taisyklių	Netriukšmauju darbe	Esu punktualus	Nauduju tik švarius drabužius	Pietauju laiku	Atsargiai elgiuosi su darbe esančiais daiktais	Laikaisi ir paisau nustatytų įstatymų tvarkos	Nevartoju alkoholinių gėrimų	Panaudoju savo visas kasmetines atostogas
Laikaisi savo nustatytų taisyklių	1								
Netriukšmauju namie	0,92*	1							
Asmeniniame gyvenime elgiuosi punktualiai	0,86*	0,89*	1						
Namuose naudoju tik švarius drabužius	0,90*	0,93*	0,86*	1					
Pietauju laiku	0,79	0,84*	0,71	0,55	1				
Atsargiai elgsiuosi su asmeniniais daiktais	0,90*	0,94	0,91	0,74	-0,62	1			
Laikaisi ir paisau visuomenėje nusistovėjusių taisyklių	0,79	0,79	0,87*	0,89*	-0,35	-0,33	1		
Nevartoju alkoholinių gėrimų	0,88*	0,88*	0,92*	0,83	-0,51	-0,48	-0,39	1	
Atostogų metu nedirbu	0,96*	0,89*	0,82	0,73	-0,63**	-0,60**	-0,48	-0,46	1

Kaip matyti pateiktoje 13 lentelėje duomenys pasiskirstė gana tolygiai, tai rodo stiprų reikšmingumą ir sąryšį su pateiktais aspektais. Apklaustieji yra linkę elgtis punktualiai asmeniniame gyvenime, o taip pat ir laikosi numatytų taisyklių darbe bei asmeniniame gyvenime, tai rodo pateikti koreliacijos rodikliai lentelėje, kurioje atsispindi ir taisyklių laikymasis asmeninėje namų erdvėje. Didesnė daugumą apklaustųjų nurodo, kad jų reikšmingumo lyginis yra vidutinis dėl alkoholio nevartojimo namuose ir atostogų suderinimo, bei nedirbimo jų metu. Koreliacinis rodiklis rodo žemiau nulio, todėl tai reiškia mažą reikšmingumą ir tarp įstatymų bei taisyklių paisymo. Galime daryti prielaidą, kad darbuotojai mažai namų erdvėje laikosi ir paiso visuomenėje nustatytų taisyklių, tačiau namų erdvėje ir darbo aplinkoje darbuotojai yra linkę saugoti savo daiktus ir juos laikyti jiems skirtose vietose, šie skirtingi rodikliai atspindi reikšmingumą ir sąsajas tarp namų ir darbinės aplinkos, kurios pabrėžia svarbą ne tik, kad respondentai elgiasi punktualiai, bet ir jų vertybių ir prioritetų svarbą.

Paskutinioji kriterijų grupė apima bendravimo teiginius apie išklausimą, patarimus ir bendravimą su šeima bei draugais. (žr. 15 lent.).

15 lentelė. Bendravimo kriterijų koreliaciniai koeficientai

	Bendrauju su kolegomis	Išklausau	Patariu
Bendrauju su šeima ir draugais	1		
Išklausau	0,88*	1	
Patariu	0,78	0,81*	1

Kaip matyti pateiktoje bendravimo kriterijų koreliacijos koeficientų apskaičiavime respondentai yra linkę bendrauti ir išklausyti, o taip pat ir patarti. Šie pateikti rezultatai rodo stiprų (*) koreliacinį sąryšį tarpusavyje, tačiau namų aplinkoje yra mažiau linkę patarti respondentai nei darbo aplinkoje. Tai rodo stiprų sąryšį asmens ir gebėjimo bendrauti su kitais tarpusavyje, kas labai yra svarbu darbinėje aplinkoje.

Atlikus visų šių kriterijų koeficiento apskaičiavimus matyti kaip pateiktose lentelėse pasiskirstė bendrieji koreliacijos vertinimai bei skaičiavimai, galime daryti išvadą, kad tai parodo, jog dauguma pateiktų klausimyne kriterijų yra svarbus kiekvienam asmeniškai tiek asmeniniame gyvenime, tiek ir darbinėje aplinkoje, todėl ar visi apklaustieji savo aplinkoje yra tvarūs? Ar jie tinkamai elgiasi galime daryti prielaidą, jog beveik visi apklaustieji pagal atsakytus ir įvertintus kriterijus savo nuožiūra atskleidė, kaip jiems tai yra svarbu, kaip jie vertina tam tikrą kriterijų ir kaip taip susiję su jų asmeniniu gyvenimu bei kaip su darbine aplinka. Mažiausius respondentų nuomone teiginius ir svarbumą pagal reikšmingumą užimą atliekų rūšiavimas ir išteklių taupymas, tai rodo didžiausią spragą mūsų asmeniniame gyvenime, nes daugiausiai respondentų nėra linkę taupyti tik namuose. Tai gi darant

išvadą matyti, kad atliekų rūšiavimo teiginiais respondentai turėtų skirti didesnę dėmesį ir atsižvelgti į atliekų rūšiavimą, bei išteklių taupymą. Didžiausi sunaudojimo kaštai ir yra vandens, elektros ar popieriaus. Šie ištekliai atskleidžia mūsų gebėjimą taupyti, tačiau darbo aplinkoje šiuos išteklius įmanoma taupyti mažiau, nes tai pagrindiniai tam tikro darbo pozicijos aspektai. Popierius organizacijoje yra naudojamas kiekvieną dieną, ne tik suteikiant informaciją darbuotojams, bet ir mokymų metu, kur yra spausdinama svarbios ir daug informacijos, dėl kokybiško darbo ir tam tikrų reikalavimų laikymosi įmonėje privalo būti tam tikras apšvietimas, vien dėl to elektros nėra sutaupoma daug, vandens išteklius yra šiek tiek mažiau išnaudojamas, nes šis išteklius yra naudojamas tik pagal paskirtį ir tinkamumą kai to labiausiai reikia.

Išanalizavus bendrąsias tvarios elgsenos sąsajas tarp asmeninio gyvenimo ir darbinės aplinkos matyti, kad UAB „Transcom Worldwide Vilnius“ Viasat projekto darbuotojams tvarus elgesys yra svarbus aspektas jų gyvenime, todėl kiekvienas iš darbuotojų atsirenka jam tinkamiausią gyvenimo būdą bei tam tikras vertybes, taip parodant pagrindines tvarios elgsenos sąsajas tarp asmeninio gyvenimo ir darbinės aplinkos. Iš tyrimo paaiškėjo, kad įvairių taisyklių ir įstatymų nustatytos tvarkos daugiau yra laikomasi darbinėje aplinkoje, tačiau asmeniniame gyvenime be įvairių taisyklių laikymosi nebūtų galima derinti pastovaus gyvenimo ritmo ir savo tikslų siekimo. Pateikti rezultatai lentelėse atskleidė, kad didžiausią svarbą lemia žmogiškieji faktoriai, tai susiję su bendravimu tarpusavyje, vertybių laikymusi, savo tikslų įgyvendinimu ir tvarkos palaikymu. Būtent šie kriterijai užima didžiausius rodiklius, o tai parodo jų didžiausią reikšmingumą ir koreliacijos duomenimis.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Atlikta mokslinės literatūros analizė apie tvarią elgseną, leidžia pateikti šias išvadas:
  - Išanalizavus tvarios elgsenos sampratą, pastebėta, kad tvarumas – tai socialinė ir asmeninė atsakomybė, darbuotojai, efektyvumas, ekologija, ekonominė ir pridėtinė vertė akcininkams, etiška verslo praktika, kokybės vadyba – tai vieni iš svarbiausių mūsų veiklos prioritetų bei darbo principų ne tik asmeniniame gyvenime bet ir darbe.
  - Tvarumas - nemažėjanti visuomenės ekonominė gerovė, atsižvelgiant į technologinius, ekologinius ir socialinius veiklos apribojimus. Tačiau dažniau yra akcentuojama tik silpno tvarumo sąlyga, kad bendra turimo kapitalo vertė turi nemažėti laike.
2. Išanalizavus tvarios elgsenos asmeniniame gyvenime taikomus požymius teoriniu aspektu pateikiamos šios išvados:
  - Tvari elgsena asmeniniame gyvenime labai daug parodo apie mus pačius, o didžioji dauguma bandymų keistis žlunga, nes nėra laikomasi sau duotų pažadų. Taip atsitinka todėl, kad įpročiai nesiformuoja nei per dieną, nei per savaitę – reikia kryptingų pastangų ir laiko norint pasiekti tinkamų rezultatų. Kitas svarbus dalykas - pokyčiai vyksta, jei išties aiškiai yra suvokiama ką konkrečiai norime keisti.
  - Pagrindiniai tvarios elgsenos asmeniniame gyvenime požymiai susideda iš vertybių kūrimo ir jų ugdymo, išsikeltų tikslų įgyvendinimo, gebėjimo teikti prioritetus svarbiems aspektams, laiko planavimas bei įtaka asmeniniame gyvenime ir gebėjimas bendrauti tarpusavyje. Taip pat iš materialinės gerovės, įsitikinimų laikymosi, gyvenimo ciklo ir pajamų. Svarbiausias požymis yra balansas – gebėti išlaikyti visus bruožus ir asmeniniame gyvenime siekti tvaraus gyvenimo būdo.
3. Išanalizavus tvarios elgsenos darbe taikomus požymius teoriniu aspektu pateikiamos šios išvados:
  - Įmonės kaip ir individai nori savo išteklius taupyti ir panaudoti kuo mažiau kokybiškų žaliavų darbo vietoje, o tai taip pat nėra atsiejama su rūšiavimu ir taupiu vartojimu. Tvarus elgesys – prasideda nuo asmenybės, kuris ir sukuria tą jauseną ir elgseną darbo vietoje. Išsikelti tikslai parodo ko turi siekti darbuotojas, tačiau labai svarbu yra prie tikslo prieiti sudarant tam tikrą veiksmų planą, kuris gali susidaryti iš kitų mažų strateginių tikslų, arba rinkos tyrimas, kuris gali parodyti ko ir kaip tiksliai nori pirkejai.
  - Pagrindiniai tvarios elgsenos darbe požymiai susideda iš suvokimo, darbuotojo patirties, vidinės paskatos, sukauptos informacijos, veiklos ar nuomonės teikimo. Taip

pat tai sudaro tikslų ir uždavinių formavimą bei vykdymą, vertybių laikymąsi, laiko planavimą, naujų idėjų generavimą bei susiję su nuolatiniu tobulėjimu darbo aplinkoje.

4. Atlikus tvarios elgsenos darbe ir asmeniniame gyvenime sąsajų tyrimą darbuotojų požiūriu pateikiamos šios išvados:

- Iš tyrimo rezultatų matyti, kad didžiausią reikšmingumą darbe ir asmeniniame gyvenime darbuotojų nuomone sudaro vertybių laikymosi, tikslų įgyvendinimo, tvarkos laikymosi ir bendravimo kriterijai. Pagal tyrimo statistiką galima teigti, kad savęs ir kitų gerbimas, pagalba kitiems, išklausymas, patarimas bei gebėjimas planuoti savo laiką ir darbus atlikti laiku yra svarbiausi aspektai darbe ir asmeniniame gyvenime.
- Remiantis atlikto tyrimo duomenimis, mažiausią reikšmingumą respondentams sudaro atliekų rūšiavimas ir išteklių taupymas. Tai rodo, kad apklaustieji nėra linkę rūšiuoti atliekas darbe ar namuose bei nėra linkę taupyti išteklius darbinėje aplinkoje. Įstatymų laikymasis taip pat sudaro vieną mažesnių rodiklių dalį, tai nurodo, kad respondentai turi tendenciją nepaklusti visiems įstatymų tvarkos nustatytiems rodikliams.
- Koreliacijos analizė patvirtino pagrindinius duomenų rezultatus dėl didžiausią ir mažiausią reikšmingumą turinčius kriterijus bei jų bruožus. Išanalizavus bendrąsias tvarios elgsenos sąsajas tarp asmeninio gyvenimo ir darbinės aplinkos matyti, kad UAB „Transcom Worldwide Vilnius“ Viasat projekto darbuotojams tvarus elgesys yra svarbus aspektas jų gyvenime, todėl kiekvienas darbuotojas gali nusistatyti tinkamiausią gyvenimo būdą bei tam tikras vertybes, taip parodant pagrindines tvarios elgsenos sąsajas tarp asmeninio gyvenimo ir darbinės aplinkos.

Tvari elgsena mūsų gyvenime yra labai svarbi norint suderinti savo veiksmus su atliktais darbais ne tik darbe, bet ir asmeniniame gyvenime. Darbo autorė siūlo darbe nagrinėtą tvarios elgsenos darbe ir asmeniniame gyvenime sukurtą modelį pritaikyti vadovų požiūriu tyrimui apie tvarumo supratingumą ir jo gebėjimą pritaikyti darbe bei asmeniniame gyvenime. Tai leistų palyginti darbuotojo ir vadovo tiesiogiai tame pačiame darbe dalyvaujančių dalyvių nuomones apie tvarią elgseną darbe ir asmeniniame gyvenime, taip išsiaiškinant pagrindinius kriterijus. Taip pat siekti dar glaudesnio ryšio tarp vadovo ir darbuotojo bendravimo, bei ugdyti darbuotoją kaip tvarų asmenį organizacijoje.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Accenture (2012). Delivering Public Service for the Future: Navigating the Shifts.
2. Adomo, Thcodor W. (1969). „Einleitungsvortrag zum 16. deutschen Soziologentag“, in Spatkapitalismus oder /ndustriegesellschaft, Stutgard: Ferdinand Enke Verlag, S. 12-26.
3. Baudrolliard, J. (1989). Vartotojų visuomenės: mitas ir struktūra.
4. Bocoock, Robcrt (1993). Consumption, London: Routlcdge.
5. Dr. Merkel, A. (2011). Tvarumas. Prieiga internetu: www.nachhaltigkeitstag.de, žiūrėta 2016-10-25.
6. Dubrovina, I., Kruglovas, B. (1983). Psichologiniai moksleivių vertybinių orientacijų ir interesų formavimosi aspektai. Moksleivių vertybinės orientacijos ir interesai. Maskva, APN.
7. Eko patarimai, (2009). Išteklių ir energijos taupymas namie. Medžiaga parengta remiantis Stokholmo miesto vadovu gyventojams (švedų k. „Klimatsmart i hemmet“).
8. Ekonominės konsultacijos ir tyrimai (2012). Palangos savivaldybė – veiklos efektyvumo greitkelyje. Prieiga internetu: <https://www.ekt.lt/palangos-savivaldybe-veiklos-efektyvumo-greitkelyje/>, žiūrėta 2016-10-19.
9. ES istorija. Trijų ramsčių modelis. Prieiga internetu: https://europa.eu/european-union/about-eu/history_lt, žiūrėta 2016-10-19.
10. EUROPEAN COMMISSION (2010). Brussels. Europe2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Prieiga internetu: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>, žiūrėta 2016-10-19.
11. Eurostat, Energy intensity of the economy, gross inland consumption of energy divided by GDP (kg of oil equivalent per 1 000 EUR). Prieiga internete: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tsdec360>, žiūrėta 2016-10-20.
12. Gaušas, S. ir Paliokaitė, A. (2012), *Public Sector Innovation in Lithuania*. Country contribution for the TrendChart report on Public sector innovation. Parnešta Visionary Analytics Technopolio užsakymu.
13. Glennic, P. (1998). „Consumption, Consumerism and Urban Form: Historical Perspectives“, in Urban Studies 35(5/6): 927-952.
14. Išmaniosios elektros energijos apskaitos tinklo vystymo Lietuvoje kaštų ir naudos analizė. UAB „Ernst&Young Baltic“, 2012 m. Prieiga internete:

- http://www.enmin.lt/lt/naujienos/Kastu_naudos_analizes_tarpine_ataskaita.pdf, žiūrėta 2016-10-20.
15. Jacikevičius, A. (1995). Žmonių grupių (socialinė) psichologija. Vilnius, „Žodynas“.
16. Journal of Consumer Policy. Consumer Issues in Law, Economics and Behavioural Sciences. ISSN 0168-7034, Volume 35, Number 1. 2012.
17. Kaulinskas, T. „Kaip ugdant asmenines savybes pasiekti karjeros aukštumų?“ Prieiga internetu: <http://tv.lrytas.lt/?id=14585663131458377027>, žiūrėta 2016-10-01.
18. Kernaghan, K. (2012) Anywhere, Anytime, Any Device: Innovations in Public Sector Self-Service. Delivery. A Report Prepared for the: PSSDC-PSCIOC Research Committee.
19. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui, Energetikos veiksmų planas iki 2050 m. KOM(2011) 885 galutinis, 2011.12.15, Briuselis. Prieiga internetu: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52011DC0885:EN:NOT>, žiūrėta 2016-10-19.
20. Kuzmickas, B. (2011). Individo kultūrinis tapatumas. ISSN 1392-1126. Vilnius.
21. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos vandenių departamentas.
22. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimas Nr. 1482 „Dėl 2014-2020 metų nacionalinės pažangos programos patvirtinimo“. *VŽ*, 2012, Nr. 144-7430.
23. London 2012 Organising Committee. (2009). *Sustainability Guidelines – Corporate and Public Events*. First Edition. Prieiga internetu: <http://www.actionsustainability.com/documents/downloads/london-2012-sustainability-events-guidelines.pdf>, žiūrėta 2016-10-24.
24. Malkovskaja, T. (1983). Moksleivių vertybinių orientacijų ir interesų teoriniai tyrimų pagrindai. Moksleivių vertybinės orientacijos ir interesai. Maskva, APN.
25. Miles, S. (2000). *Consumerism as a Way of Life*, London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
26. Misiūnas, A. ir Balsytė, I. (2015). Teoriniai ir praktiniai tvarios ekonominės raidos aspektai. Vilnius.
27. Mockus, D. (2016). Individas ir organizacija. Prieiga internetu: <http://www.psytechnologijos.lt/pazinimas/individas-ir-organizacija/#more-385>, žiūrėta 2016-10-25.
28. Nacionalinė darnaus vystymosi strategija. *Žin.*, 2003, Nr. 89-4029, 2009, Nr. 121-5215.
29. Prieiga internetu: www.nachhaltigkeitstag.de, žiūrėta 2016-10-19. Įmonės „Klasmann-Deilmann“ vadovai Moritz Böcking, Norbert Siebels. *Gėstė*, 2011.

30. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm, žiūrėta 2016-10-05;
31. Prieiga internete: <http://www.ekonovus.lt/atlieku-rusiavimas/>, žiūrėta 2016-10-05;
32. Prieiga internete: <http://www.tratc.lt/atlieku-rusiavimas>, žiūrėta 2016-10-05;
33. Prieiga internetu: „Asmeninio efektyvumo sistema, DaVinci 365“, <http://davincisistema.lt/DAVINCI-SISTEMA/>, žiūrėta 2016-10-01
34. Prieiga internetu: „Diskusija apie platų Europos požiūrį į tvarų vartojimą“, <http://www.pacitaproject.eu/>, žiūrėta 2016-10-01.
35. Prieiga internetu: „Generation Awake“. Europos komisija. 2016, <http://www.generationawake.eu/>, žiūrėta 2016-10-24.
36. Prieiga internetu: 2006 m. birželio 26 d. ES Tvaraus vystymosi strategija (atnaujinta), <http://www.am.lt/VI/files/0.207844001174307767.pdf>, žiūrėta 2016-10-24
37. Prieiga internetu: <http://gid.lt/fizika/istekliu-taupymas>, žiūrėta 2016-09-26.
38. Prieiga internetu: <http://gyvenimo.lt/maslou-poreikiu-piramide/>, žiūrėta 2016-10-25.
39. Prieiga internetu: <http://spsspagalba.lt/uncategorized/koreliacija-spss>, žiūrėta 2016-11-18.
40. Prieiga internetu: <http://www.bioenergija.lt/lt/i/apie-mus/apie-klasmann-deilmann-lietuvoje/>, žiūrėta 2016-10-19.
41. Prieiga internetu: <http://www.dssmith.com/lt/packaging/>, žiūrėta 2016-10-13.
42. Prieiga internetu: <http://www.pmarkevicius.lt/lt/tvarumas>, žiūrėta 2016-10-25.
43. Prieiga internetu: <http://www.saint-gobain.lt/tvarumas-0>, žiūrėta 2016-10-13.
44. Prieiga internetu: <http://www.sentencijos.eu/antuan-de-sent-egziuperi.html>, žiūrėta 2016-10-25.
45. Prieiga internetu: http://www.siemens.fi/lt/index/apie_mus/tvarumas.htm, žiūrėta 2016-10-13.
46. Prieiga internetu: <http://www.tork.lt/apie/tvarumas/>, žiūrėta 2016-10-13.
47. Prieiga internetu: <https://www.uponor.lt/>, žiūrėta 2016-10-13.
48. Prieiga internetu: <https://www.uponor.lt/kompanija/tvarumas.aspx>, žiūrėta 2016-10-01;
49. Prieigainternetu:https://www.deichmann.com/LT/lt/corp/aplinkosauga_%20ir_%20tvarumas.jsp, žiūrėta 2016-10-13.
50. Prieigainternetu:https://www.swedbank.lt/lt/pages/tvari_veikla/tvarumas_verslo_procesuose, žiūrėta 2016-10-13.
51. Rogers, C. (1969). On becoming a person.
52. Sedlacko, M., Martinuzzi, A., Rupke, I., Videira, N. and Antunes, P. (2012). Towards a Systemic Understanding of Sustainable Consumption and Economic Growth.
53. Smith-Christensen, C. (2009). *Sustainability as a Concept Within Events*. Event Management and Sustainability.
54. Suslavičius A. (1995). Socialinė psichologija. Vilnius, Šviesa.

55. Tidikis, R. (2003). Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Vilnius.
56. UNEP and CDG (2000), *Sustainable Consumption and Production. Creating Opportunities in a Changing World*, Carl Duisberg Gesellschaft: Berlin.
57. Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas. Žin., 2002, 40-1499, 2007, Nr. 122-5003.
58. Vartotojo elgsena. Vartotojo elgsenos samprata ir vartotojo tyrimas. Prieiga internetu: <http://kykompiuteris.blogspot.lt/2013/05/vartotojo-elgsena.html>, žiūrėta 2016-10-25.
59. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Aplinkos apsaugos skyrius. „Aplinkos tausojimo“ atmintinėje. (2009). Prieiga internetu: <http://aplinka.vilnius.lt/>, žiūrėta 2016-10-01.
60. World Commission on Environment and Development (1987). *Our Common Future*. Oxford: Oxford University Press. p. 27. ISBN 019282080X.

PRIEDAI